

NUORTEN TUETUN ASUMISEN TOIMINTA NUORTEN ITSENÄISTYMISTÄ VAHVISTAVANA TOIMINTANA

Vapaaehtoistyön mahdollisuudet itsenäistymisen ja asumisen tukemisessa

Pro gradu -tutkielma

Ira Tommila

510353

Kevät 2019

Sosiaalitieteiden laitos

Sosiaalipolitiikka

Turun yliopisto

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO
Sosiaalitieteiden laitos, Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

TOMMILA IRA: Nuorten tuetun asumisen toiminta nuorten itsenäistymistä vahvistavana toimintana.

Pro gradu -tutkielma, 77s., 1 liites.
Sosiaalipolitiikka
Toukokuu 2019

Suomessa asunnottomien määrä on yleisesti ottaen laskenut merkittävästi viime vuosien aikana. Siitä huolimatta nuorten asunnottomuusluvut ovat olleet kasvussa, etenkin Turun alueella. Nuorten syrjäytyminen ja mielenterveysongelmat ovat aiheuttaneet huolta. Nuoruus on monien muutosten aikaa ja nuoruudessa tehtävillä valinnoilla ja toimilla luodaan pohjaa tulevaisuudelle. Turun Kaupunkilähetys ry:n Nuorten tuetun asumisen (TUAS) toiminnalla pyritään vahvistamaan nuorten itsenäistymisen taitoja ja tukemaan nuorten itsenäistä asumista.

Tutkielmani on menetelmältään kvantitatiivinen. Tutkielmassani analysoin kahta eri tilastoa. Toinen tilastoista on kartoitus nuoren tilanteesta, johon on kerätty TUAS-toiminnassa vuosina 2015–2017 mukana olleiden nuorten taustatietoja. Toinen aineisto koostuu nuorten itsenäisen asumisen taitojen alku- ja loppuarvioinneista. Käyttämäni aineisto käsittää yhteensä 95 toiminnassa mukana ollutta ja toiminnassa jo lopettanutta nuorta. Tutkielmassani pyrin kartoittamaan, mikä on nuorten ensisijainen syy toimintaan hakeutumiselle, toiminnassa olevien nuorten työmarkkina-asema ja minkä ohjaavien tahojen kautta nuoret tulevat toimintaan mukaan. Pyrin myös selvittämään, miten nuorten asumistilanne on mahdollisesti muuttunut TUAS-toiminnan johdosta. Lopuksi kartoitan sitä, miten TUAS-toiminta on vaikuttanut nuorten itsenäistymisen taitoihin.

Tutkimukseni antaa viitteitä siitä, että TUAS-toiminnalla on myönteinen vaikutus nuorten itsenäistymisen ja itsenäisen asumisen taitoihin. Enemmistö toiminnassa mukana olleista nuorista oli toimintaan tullessaan opiskelijoita. Toimintaan hakeutumisen syyt vaihtelivat arjenhallinnan ongelmista vaikeaan kotitilanteeseen. Osa nuorista ohjautui toimintaan julkisen sektorin palveluiden kautta, osa oppilaitosten tai yksityisen ja kolmannen sektorin kautta. Tämä korostaa moniammatillisen yhteistyön tarvetta. Toiminnan päättyessä merkittävä osa nuorista kykeni asumaan itsenäisesti ja vain murto-osalla ilmeni asumisen ongelmia, kuten vuokratästäjä. Tulosten perusteella voidaan myös todeta itsenäistymisen taitojen kohentuneen toimintaan osallistumisen aikana. Osa nuorista ei kuitenkaan kyennyt sitoutumaan toimintaan ja näiden nuorten osalta tilastot jäivät puutteellisiksi.

ASIASANAT: Nuoruus, itsenäistyminen, syrjäytyminen, asuminen, asumisen ongelmat, järjestötoiminta, vapaaehtoistoiminta, ennaltaehkäisevä työ.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	NUORUUS JA ITSENÄISTYMINEN	5
2.1	ITSENÄISTYMISEN PROSESSI	5
2.2	ITSENÄISTYMISEN HAASTEET	8
3	ITSENÄINEN ASUMINEN JA SIIHEN LIITTYVÄT RISKIT	16
3.1	ASUMISEN ONGELMAT	19
3.2	NUORTEN ASUNNOTTOMUUS	21
4	JÄRJESTÖTOIMINTA NUORTEN ITSENÄISTYMISEN TUKEMISESSA	26
4.1	NUORTEN ASUMISEN TUKEMINEN	28
4.2	TURUN KAUPUNKILÄHETYS RY:N NUORTEN TUETUN ASUMISEN TOIMINTA.....	31
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	35
5.1	TUTKIMUSTEHTÄVÄ	35
5.2	TUTKIMUSMENETELMÄ	36
5.3	AINEISTO	39
6	NUORTEN OHJAUTUMINEN TUAS-TOIMINTAAN	42
7	TUAS-TOIMINNAN VAIKUTUS NUOREN ASUMISTILANTEESEEN	46
7.1	ASUNNOTTOMINA TOIMINTAAN MUKAAN TULLEET NUORET.....	49
8	ITSENÄISTYMISEN TAITOJEN TUKEMINEN	51
8.1	ITSESTÄ HUOLEHTIMISEN TAIKOT	52
8.2	SOSIAALISET TAIKOT	57
8.3	ASIOIDEN HOITAMISEN TAIKOT	60
8.4	RAHANKÄYTTÖ	62
8.5	KODINHOITO	65
9	PÄÄTELMÄT	67
	LÄHTEET	72
	LIITTEET	78

LUETTELO TAULUKOISTA

Taulukko 1 TUAS-nuoren työmarkkina-asema toimintaan tullessa	42
Taulukko 2 Ensisijainen syy asumisen ja itsenäistymisen tuen tarpeelle	43
Taulukko 3 Toimintaan ohjaavat tahot	44
Taulukko 4 Nuoren asumistilanne toiminnan alussa	46
Taulukko 5 Nuoren asumistilanne toiminnan päättyessä	47
Taulukko 6 Ensisijainen syy toiminnan päättymiselle	48
Taulukko 7 Itsestä huolehtimisen taitojen itsenäinen hallitseminen (%).	52
Taulukko 8 Sosiaalisten taitojen itsenäinen hallitseminen (%).	57
Taulukko 9 Virallisten asioiden itsenäisen hoitamisen taidot (%).	60
Taulukko 10 Rahankäytön itsenäisen hoitamisen taidot (%).	63
Taulukko 11 Kodinhoitoon liittyvät itsenäisen osaamisen taidot (%).	65

1 JOHDANTO

Hyvinvointiyhteiskunnan arvopohja perustuu välittämiselle, varmistamalla kaikille yhtäläiset mahdollisuudet osallistua yhteiskuntaan. Yhteiskunnalla ja sen instituutioilla on merkittävä rooli yksilön mahdollisuuksien luomisessa. Suomen sosiaaliturvajärjestelmä pyrkii varmistamaan, etteivät yksilöt jää vaille asuntoa suuren terveydellisen tai sosiaalisen ongelman kohdatessaan, esimerkiksi jäädessään työttömäksi tai sairastuttuaan vakavasti. Näitä pyritään ehkäisemään esimerkiksi toimeentulotuen ja asumistuen avulla. Suomessa terveydenhuolto on myös ilmaista tai kohtuuhintaista jokaiselle. Tuen ja hoidon saaminen ja niihin hakeutuminen edellyttävät kuitenkin yksilöltä tiettyjä resursseja ja voimavaroja. (Y-Säätiö 2017, 13.)

Toimiva palvelujärjestelmä kykenee tunnistamaan nuorten elämänvaiheiden erilaisuudet. Nuoret tarvitset konkreettista ohjausta arjenhallintaan ja palveluita ja toimintaa tulisi siirtää lähemmäksi nuorten arkea. (Jokinen ym. 2016, 13.) Palvelu- ja tulonsiirtojärjestelmä on tällä hetkellä vaikeaselkoinen ja hajanainen. Järjestelmän monimutkaisuus johtuu siitä, että palveluita ja etuuksia jaetaan yksilöllisesti jokaiseen tarpeeseen erikseen eri paikoista. Tällä halutaan taata oikeusvarmuus. Yksilöllä voi olla samanaikaisesti useita eri palvelutarpeita, hän voi olla samanaikaisesti työtön, sairas, päihdeongelmainen ja mielenterveyskuntoutuja, jolloin hänen tulee hakea kuhunkin kategoriaan kuuluvia palveluita eri paikoista. Palvelurakenteen pirstaloituneisuus ja erikoistuminen voivat aiheuttaa haittaa nuorten ongelmien selvittämiselle. Palvelurakenteen eri toimijoilta vaaditaan moniammatillista yhteistyötä, jotta nuoret eivät joudu tehottomaan ja raskaaseen palvelukierteeseen. Julkisten palveluiden saatavuutta ja sisältöä rajoittavat julkisten resurssien niukkuus ja palveluiden kehittämistä ohjaa pitkälti kustannustehokkuus. (Saari 2015, 21–22; Välimäki 2007, 21–24.)

Eriarvoistumisen lisääntyminen on aiheuttanut huolta niin tutkijoiden, kuin mediankin taholta. Pääministeri Juha Sipilä asetti vuonna 2017 työryhmän, jonka tavoitteena on antaa konkreettisia toimenpiteitä eriarvoistumiskehitystä vastaan. Työryhmä antaa esityksiä tulonsiirtojärjestelmien uudistamiseksi ja kiinnittää huomiota kansanterveyteen, asumisen tukemiseen, ylivelkaantumisen kehitykseen, työllistävien toimenpiteiden ke-

hittämiseen sekä nykyisten sosiaalipalveluiden vaikuttavuuteen. (Valtioneuvoston kanslia 2015, 7, 14.) Vaikka hallituksen tavoitteena on pyrkiä kaventamaan terveyseroja, harva maan sosiaali- ja terveysjohtajista uskoo sen siihen kykenevän. Vuoden 2017 Sosiaalibarometristä ilmenee, että työttömyys, kotitalouksien toimeentulo-ongelmat, tuloerojen, terveyserojen ja sosiaalipalveluiden saatavuusongelmat huolestuttavat myös maamme sosiaali- ja terveysjohtajia, kun tarkastellaan väestön hyvinvoinnin kokonaistilannetta. Kyselystä käy myös ilmi huoli nuorten työttömyydestä ja hyvinvoinnista. (Näätänen & Londén & Peltosalmi 2017, 6, 32–33). 1990-luvun jälkeen suomalaisten elintaso on eriarvoistunut merkittävästi väestötasolla. Pitkäaikaisesti pienituloisten kotitalouksien määrä on lisääntynyt merkittävästi, köyhyysjaksojen kesto on pidentynyt ja lapsiköyhyys on kasvanut. Heikko elämänlaatu ei kasaudu tasaisesti väestötasolla, vaan se koskettaa erityisesti työttömiä, työkyvyttömiä sekä toimeentulotuen saajia. Myös maksuhäiriömerkintöjen ja ulosottovelallisten suomalaisten määrä on noussut tasaisesti 1990-luvun lamavuosien jälkeen. Huolta on aiheuttanut terveystalouden korostaminen, sillä se saattaa jättää sosiaalipalveluiden kehittämisen vähemmälle. (Saari 2015, 12–13; Y-Säätiö 2017, 95.)

Vallitseva aika, yhteiskunta ja kulttuuri vaikuttavat sekä nuoriin itseensä, että siihen miten me käsitämme nuoruuden ja mitä odotuksia nuorille asetetaan. Yleisellä tasolla suomalaisten nuorten vointi on pääosin hyvä. Polarisoitumista on kuitenkin huomattavissa, sillä koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jääneiden nuorten joukko on merkittävä. Huolta on myös herättänyt mielenterveysongelmista kärsivien nuorten joukko. (Jokinen, Malinen, Pelto-Huikko, Tarvainen & Numminen 2016, 13.) Yhteiskunnalliset ja kulttuurilliset muutokset, kuten perheinstituution muutos ja koulutustason nousu, vaikuttavat nuoren kehitykseen ja ohjaavat nuorten toimintaa, ajatuksia ja näiden tekemiä valintoja. Suomalaiset nuoret joutuvat jo varhaisessa vaiheessa tekemään tulevaisuuteensa vaikuttavia päätöksiä, kuten koulutukseen ja ammatin valintaan liittyviä päätöksiä. Elämä sisältää monia kriittisiä siirtymävaiheita. Nuoren siirtyminen nuoruudesta aikuisuuteen tarkoittaa nuorelle usein monia muutoksia, kuten uusien roolien omaksumista ja uudenlaisen vastuun ottamista omista asioistaan ja niiden hoitamisesta. Itsenäistyminen on monimutkainen prosessi, jonka jokainen nuori käy läpi jossain elämänsä vaiheessa. Itsenäistyminen yhdistetään usein aikuisuuden saavuttamiseen. Itsenäistyminen ei tapahdu yhden kaavan mukaisesti vaan itsenäistymisen prosessi on yksilöllinen jokaisen nuoren kohdalla. Itsenäistyminen ja aikuisuuden saavuttaminen on vahvasti

aika- ja kulttuurisidonnaista. Itsenäistymisen käsite vaihtelee eri aikoina ja eri alueiden mukaan. Pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa ja näiden kasvatuskulttuureissa on haluttu kasvattaa ja kannustaa nuoria itsenäisyyteen.

Nuoruudessa yksilön tarvitsee myös usein turvautua hyvinvointivaltion tarjoamiin palveluihin. Yhteiskunta pystyy tukemaan itsenäistyviä nuoria erilaisten palveluiden ja tulonsiirtojen avulla. Palvelujen ja tulonsiirtojen avulla voidaan luoda nuorille mahdollisuuksia itsenäiseen elämään. Nuorille merkittävimpiä tulonsiirtoja ovat etenkin opintotuki, asumistuki ja toimeentulotuki. 1990-luvun alusta lukien, itsenäisesti asuvien nuorten osuus on kasvanut merkittävästi. Suomalaiset nuoret muuttavat nykyisin pois vanhempiensa luota noin kahdenkymmenen vuoden ikäisinä. Suomessa merkittävä osa 20–24 -vuotiaista nuorista asuu itsenäisesti. Siirtymä nuoruudesta aikuisuuteen on pidentynyt verrattuna aiempiin vuosikymmeniin. Siirtymän pituutta on myös kritisoitu, sillä pidempi opiskeluaika johtaa usein myöhäisempään työmarkkinoille siirtymiseen. Tätä siirtymää on myös pyritty kaventamaan valtioiden toimesta. Esimerkiksi Suomessa on pyritty kitkemään opiskelijoiden pitämiä välivuolia, jotta nuoret saataisiin nopeammin koulutuksesta työmarkkinoille. Suomalaisen koulutusjärjestelmän ongelmaksi ollaankin katsottu korkeakouluista valmistumisen siirtyminen lähemmäs 30 ikävuotta. Nuorten pitkä opiskeluaika estää heitä tulemasta täysiksi työmarkkinoiden jäseniksi ja siten veroja maksaviksi työntekijöiksi. (Isoniemi 2017, 13–15; Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2014, 175.)

Itsenäistymiseen liittyy usein nuorten halu olla taloudellisesti riippumattomia omista vanhemmista ja vanhempien luota omilleen muuttaminen. Itsenäiseen asuminen kuitenkin vaatii nuorelta uudenlaista vastuunottamista omista asioista ja niiden hoitamisesta. Itsenäinen asuminen vaatii nuorelta myös itsenäistymisentaitoja. Itsenäinen asuminen tuo mukanaan myös taloudellisia riskejä. Nuoruudessa toimeentulo on usein pienempi kuin aikuisuudessa.

Tässä tutkielmassa käsittelen Turun Kaupunkilähetys ry:n Nuorten tuetun asumisen (TUAS) toimintaa ja toiminnan vaikuttavuutta asumista ja itsenäistymistä tukevana toimintana. Tutkielmassani pyrin selvittämään TUAS-toimintaan ohjautuvien nuorten sta-

tusta, elämäntilannetta ja sitä, mikä on saanut nuoren hakeutumaan toiminnan piiriin. Lisäksi tarkoitukseni on tutkia toiminnan vaikuttavuutta ja sitä, miten toimintaan osallistuminen on vaikuttanut nuorten elämäntilanteeseen. TUAS-toiminta on tarkoitettu 18–25 -vuotiaille nuorille, jotka tarvitsevat tukea itsenäistymiseen. TUAS-toimintaa toteutetaan työpareittain vapaaehtoisen tukihenkilön ja TUAS-toiminnan työntekijöiden kesken. Käyttämäni aineisto on kerätty vuosina 2015–2017. TUAS-toiminnasta tehty aiempi pro gradu -työ on tehty sosiaalityön oppiaineesta. Laura Höykinpuron (2017) Alkupalat elämään – Nuorten kokemuksia TUAS-toiminnasta oli tutkimusmetodiltaan kvalitatiivinen tutkimus ja keskittyi käsittelemään TUAS-toimintaa nuorten omien kokemusten kautta. Tia Valtonen (2017) taas on kirjoittanut pro gradu -tutkielman Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret – Tutkimuksia Oma Koutsi -hankkeen nuorista. Tutkielmassaan Valtonen pyrki selvittämään nuorten kokemuksia Turun Kaupunkilähetys ry:n Oma Koutsi -hankkeesta. Tutkimukseni on tutkimusmenetelmältään kvantitatiivinen tutkimus. Verrattuna aiempiin tutkimuksiin, tämän tutkielman tarkoituksena on perehtyä toiminnan vaikuttavuuteen ja tuloksellisuuteen hyödyntämällä TUAS-toiminnassa mukana olleista nuorista koottuja tilastoja.

Tutkielmalla pyrin selvittämään vastausta kolmeen tutkimuskysymykseen. Ensimmäinen tutkimuskysymykseni avulla pyrin selvittämään, minkälaisissa tilanteissa nuoret ohjautuvat TUAS-toimintaan ja minkä ohjaavien tahojen toimesta. Tämän kysymyksen kautta pyrin selvittämään, mikä on tutkittujen nuorten työmarkkina-asema, mikä on nuorten ensisijainen syy tuen tarpeelle ja minkä toimijoiden kautta nuoret ovat tulleet mukaan toimintaan. Toisen tutkimuskysymykseni kautta haen vastauksia siihen, miten TUAS toiminnassa mukana oleminen on vaikuttanut nuorten asumistilanteeseen ja itsenäistymiseen. Nuorten asumisen alku- ja lopputilannetta vertailemalla pyrin selvittämään, minkälainen vaikutus TUAS-toimintaan osallistumisella on ollut nuorten itsenäiseen asumiseen. Kolmas kysymykseni pyrkii selvittämään, miten TUAS-toiminnalla voidaan vahvistaa nuorten itsenäistymistaitoja. Tämän kysymyksen kautta pyrin selvittämään TUAS-toiminnan vaikuttavuutta nuorten itsenäistymistaitoihin.

2 NUORUUS JA ITSENÄISTYMINEN

Nuoruuden voidaan katsoa olevan ikävaihe lapsuuden ja aikuisuuden välissä. Erinäiset muutokset vievät nuoruuden kehityskulkua eteenpäin. Muutokset voivat liittyä fyysiseen kasvuun, ajattelun kehittymiseen ja erinäisiin sosiaalisiin tekijöihin. Nämä tekijät eivät kuitenkaan yksistään vie kehityskulkua eteenpäin, vaan nuori pystyy myös itse vaikuttamaan kehityksen kulkuun omilla valinnoillaan ja toimillaan. Nuoruudessa luodaan pohja aikuisiän elämäkululle. (Nurmi ym. 2014, 142–175.)

2.1 ITSENÄISTYMISEN PROSESSI

Nuoruuden käsitteelle ei ole selväpiirteistä, universaalialia määritelmää, mikä luo haasteita nuoruuden tutkimiseen. Nuoruuden määritelmää muokkaavat demografiset muutokset, sosiaalisen ympäristön muutokset, yksilöllinen ja yhteisöllinen käyttäytyminen, perhe-suhteet ja työmarkkinoiden olosuhteet. (Aasve ym. 2006 21–50; European Commission 2001, 9.) Nuoruus sijoitetaan perinteisesti lapsuuden ja aikuisuuden väliseksi ikä- ja elämänvaiheeksi. Nuoruus ei ole kuitenkaan yhtä helposti kohdennettavissa tiettyyn elämänkaaren vaiheeseen, toisin kuin lapsuus- ja eläkeikä. Ei ole asetettavissa yhtä universaalialia ikävuotta, jolloin yksilö siirtyy lapsesta nuoreksi tai milloin nuoresta on tullut aikuinen. Nuoruutta on määritelty myös laissa. Suomessa nuoriksi lain mukaan katsotaan kaikkialla alle 29-vuotiaat henkilöt (Nuorisolaki 1285/2016). YK ja Euroopan Unioni taas määrittelevät nuoriksi 15–25 -vuotiaat henkilöt. (Aasve ym. 2006, 21–50; European Commission 2001, 6; Pylkkänen, 2011, 59.) Nuoruus on vahvasti kulttuuri- ja aikasidonnainen käsite. Nuoruuden määritelmä vaihtelee eri aikoina ja eri kulttuureissa. Nuoruuden määritelmää on historiallisesti muokannut esimerkiksi parempi ravitseminen, joka aikanaan laski puberteetin alkamisikä ja siirsi nuoruuden alkamista myöhemmäksi. Nuoruusiän kesto on muuttunut viimeisen sadan vuoden aikana suuresti. Elämänvaiheena nuoruus voi nykyisin kestää jopa kaksikymmentä vuotta, siinä missä nuoruus saattoi aiemmin rajoittua vain muutama vuoteen. (Nurmi ym. 2014, 143.)

Nuoruuden kehityskulkuun vaikuttaa ainakin neljä eri kokonaisuutta. Kehityskulkua ohjaavat fysiologiset muutokset ja kypsyminen, ajattelutaitojen kehittyminen, sosiaali-

sen piirin laajentuminen ja sosiaalisten suhteiden muokkaantuminen sekä ympäristön muutokset. Kehityksellinen muutos on hidasta ja ihmiset sopeutuvat siihen eri tavoin. Ihmisten sisäiset kyvyt ja valmiudet (kuten persoonallisuus, luonteenpiirteet, tunne-elämä ja älyllinen suorituskyky) muuttuvat kehitysvaiheiden mukaan. Kehitykselliseen muutokseen sopeutuminen vaihtelee kunkin yksilön psyykkisen kapasiteetin ja tätä ympäröivien olosuhteiden mukaisesti. (Nurmi ym. 2014, 142–143; Raitsalo 1995, 29.)

Fysiologisten muutosten myötä myös nuoren minäkuva muuttuu, mikä vaikuttaa nuoren käsitykseen itsestään. Myös muiden ihmisten reagoitavat fysiologisiin muutoksiin vaikuttavat nuoren minäkuvaan. Ajattelutaidot kehittyvät merkittävästi nuoruudessa, ajattelu muuttuu aiempaa abstraktimmaksi ja tulevaisuuteen suuntautuneemmaksi. Ajattelutaidot kehittyvät myös myöhemmissä elämänvaiheissa, mutta eivät yhtä olennaisesti kuin nuoruudessa. Nuoruuden aikana nuoren kyky hahmottaa ympäröivää maailmaa ja omaa tulevaisuutta laajentuu, ajattelutaidoissa tapahtuu siis laadullinen muutos. Ajattelutaitojen muutos mahdollistaa luomaan kuvaa itsestä aktiivisena toimijana. Ajattelutaitojen muutos vaikuttaa myös tulevaisuuden kokemiseen ja hahmottamiseen. Nuoruudessa herää kiinnostus myös omaa tulevaisuutta ja sen rakentamista kohtaan. Nuoruus on usein täynnä suuria muutoksia ja se esittääkin tärkeää roolia ihmisen elämässä. Nuoruuden keskeisiä kehitystehtäviä ja merkkipaaluja ovat sukupuoli-identiteetin omaksuminen, sosiaalisten suhteiden luominen toiseen sukupuoleen, opiskeleminen ja koulutuksen hankkiminen sekä perhe-elämään valmistautuminen. Myöhäisnuoruuden merkkipaaluiksi taas katsotaan kumppanin valinta ja seurusteleminen, ammattiin valmistuminen, työmarkkinoille astuminen ja niiltä oman paikan löytäminen, vanhempien luota pois muuttaminen, muutto yhteen kumppanin kanssa ja perheen perustaminen. Nuoruus siis todella on suurten muutosten aikaa. (Kilpeläinen, Kostiainen & Laakso 2015, 2; Nurmi ym. 2014, 146–147.)

Itsenäistymisellä on keskeinen rooli nuoren matkalla kohti aikuisuutta. Itsenäistymisprosessista on tullut viime vuosikymmenten aikana yhä monimuotoisempi ja pitkittyneempi. Nuoruus ei ole suoraviivainen siirtymä lapsuudesta aikuisuuteen, vaan siihen liittyy myös monia demografisia muutoksia ja erilaisten roolien ottamista. Nuoruuden käsite on vahvasti aikasidonnainen. Siirtymä nuoruudesta aikuisuuteen on nykyisin hyvinkin erilainen kuin aiempina vuosikymmeninä. Yleisesti voidaan erotella muutamia yleispäteviä tapahtumia, jotka liittyvät useimpien nuorten aikuisten itsenäistymisproses-

siin. Voidaan erotella ainakin viisi keskeistä tapahtumaa, jotka kuvaavat siirtymää nuoruudesta aikuisuuteen. Näitä tapahtumia ovat omilleen muuttaminen lapsuuden kodista, koulutuksesta valmistuminen, astuminen työmarkkinoille, parisuhteen perustaminen ja lasten saaminen. Aikuisuuden saavuttamiseksi ei kuitenkaan ole olemassa yhtä ainoaa polkua, vaan aikuisuuden voi saavuttaa monien erilaisten ja eri pituisten polkujen kautta. (Isoniemi 2017, 13–14; Settersten & Ray 2010, 20–22.)

Aikuisuuden saavuttamisen määrittelemine on kuitenkin hankalaa, sillä on vaikea määritellä mitkä tapahtumat nuoren täytyy saavuttaa, jotta häntä ei enää pidetä nuorena vaan aikuisena. Perinteisesti aikuisuuden on nähty alkavan siinä vaiheessa, kun nuori muuttaa vanhempiensa luota asumaan itsenäisesti. Määritelmä on kuitenkin kohdannut kritiikkiä, sillä on katsottu, että nuori voi saavuttaa aikuisuuden, vaikka ei olisikaan muuttanut pois vanhempiensa luota. Vanhempien luota pois muuttaminen on osoittautunut ongelmalliseksi myös sen takia, koska osa jo omilleen muuttaneista nuorista palaa takaisin vanhempien luokse asumaan omilleen muuton jälkeenkin. Aikuisuutta on myös tarkasteltu myös iän kautta. Kuitenkin tämäkin indikaattori on saanut kritiikkiä osakseen, sillä ei ole olemassa yhtä universaalia ikävuotta, jonka saavutettuaan nuoresta tulisi aikuinen. Aikuisuuden saavuttaminen tapahtuu nyt myöhemmällä iällä kuin aiempina vuosikymmeninä. Tähän on vaikuttanut nuorten myöhempi vanhempien luota muuttaminen, nuorten pidemmät opiskeluaajat ja nuorten myöhäisempi työmarkkinoille astuminen. Aikuisuuden saavuttamista on määritelty myös työmarkkinoille osallistumisen kautta. Työmarkkinoille astuminen mahdollistaa nuorille suuremman taloudellisen itsenäisyyden ja riippumattomuuden vanhemmista. Aikuisuuden saavuttaminen ei aina kuitenkaan vaadi edellä kuvattujen perinteisten merkkipaalujen saavuttamista. (Isoniemi 2017, 13-14; Settersten & Ray 2010, 20–22; Shanahan, Porfeli, Mortimer & Erickson 2005, 225–251.)

Nuoruus ikävaiheena kestää pidempään kuin aiemmin ja nuoret aikuiset saavuttavat tietyt merkkipaalut, kuten koulutuksesta valmistuminen, työelämään astuminen, perheen perustaminen, myöhemmin kuin aikaisempina vuosikymmeninä. Aiemmin nuoruuden katsottiin päättyvän aikuisuuden keskeisten merkkipaalujen saavuttamiseen. Nuoruudelle ja itsenäistymiselle ei ole yhä oikeaa tai yksiselitteistä polkua, vaan poluista on tullut yhä enemmän yksilöllisiä. Monet elämänmuutokset koetaan usein samanaikaisesti. Esimerkiksi nuori saattaa samanaikaisesti olla opiskelija, työhakija, asua kotona tai

muuttaa omaan asuntoonsa. Yhteiskunnalliset muutokset heijastuvat suoraan nuoruuden kehityskulkuun, asettaen uusia vaatimuksia. Tämä saattaa myös nuoret entistä haavoituvampaan asemaan. Nuoruuden kehityskulku ei ole vain ulkoisten tekijöiden vaikutuksen alaista, vaan enenevässä määrin nuori itse ohjaa omaa kehitystään. Nuoruudessa yksilön on sopeuduttava muuttuviin tilanteisiin ja samalla sopeuttamaan omaa toimintaansa ja tavoitteitaan vallitsevien tilanteiden mukaan. Sopeutuminen ja tehdyt valinnat vaikuttavat nuoren asemaan yhteisössä. Omilla valinnoillaan, kuten ystäväpiiri-, koulutus- ja harrastusvalinnoilla, nuoret luovat pohjan myöhemmälle elämälleen. Yleisesti ottaen voidaankin todeta, että merkkipaalujen saavuttaminen tapahtuu yksilöllisten valintojen kautta ja yksilöllisessä järjestyksessä. Eri merkkipaalujen saavuttamisen välillä saattaa olla hyvinkin pitkiä välejä. (Aasve ym. 2006, 21–50; European Commission 2001, 9; Isoniemi 2017, 13–14, 84–90; Raitsalo 1995, 29; Shanahan ym. 2005; 225–230.)

2.2 ITSENÄISTYMISEN HAASTEET

Hyvinvoinnin voidaan katsoa muodostuvan elintasosta, elinoloista, elämänlaadusta sekä elämäntavasta suhteessa elinympäristöön (Raitsalo 1995, 56). Elämän hallinnan tunne sekä toimintakyvyn säilyttäminen ovat olennaisia tekijöitä epävarmuudesta ja äkillisistä muutoksista selviämisessä. Elämänhallinta ja sen vahvistaminen edistää yksilön psyykkistä hyvinvointia. Näin voidaan rakentaa ja vahvistaa identiteettiä ja tukea nuoren realistista kuvaa itsestään. (Lundbom & Herranen 2011, 10; Mehtonen 2011, 19.) Elämänhallinnaksi voidaan määritellä ihmisen kyky vaikuttaa päätöksillään ja toiminnallaan omaan elämäänsä. Toimintakyvyn käsite liittyy vahvasti elämänhallinnan käsitteeseen. Toimintakyky on kykyä kääntää yksilön olemassa olevat resurssit, kuten asunto, koulutus ja työ, erilaisiksi itselle hyödyllisiksi toiminnoiksi. Pelkät resurssit eivät kuitenkaan riitä takaamaan yksilön hyvinvointia, vaan yksilö tarvitsee toimintakykyä hyödyntää niitä. Toimintakyky voidaan jaotella vielä taloudelliseen, terveydelliseen, kognitiiviseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn. Esimerkiksi kognitiivinen toimintakyky ilmenee rationaalisenä käyttäytymisenä, tavoitteiden ja päämäärien yhteensovittamisena, kuten kouluttautumisena. (Saari 2015, 110.) Yksilön elämänhallinnan tasoa määrittää se, miten systemaattisesti tämä pystyy kääntämään käytössään olevat resurssit toimintakyvyiksi ja mitä pitkäjännitteisemmin tämä pystyy sitoutumaan itselle asettamiinsa tavoitteisiin.

Vastaavasti toimintakykyisyyden ongelmat ilmenevät elämänhallinnan ongelmina. (Saari 2015, 112.)

Elämänhallinta voidaan jakaa edelleen ulkoiseen ja sisäiseen elämänhallintaan. Ulkoisella elämänhallinnalla tarkoitetaan ympäristön mahdollisuuksia ja resursseja tukea ihmisten itsenäistä kykyä käsitellä ja selviytyä koetuista paineista ja ristiriidoista. Kun ihminen hakee tukea sosiaaliturvasta tai muilta ihmisiltä selviytyäkseen kohtaamistaan vaikeuksista, on kyse ulkoisesta elämänhallinnasta. Sisäinen elämänhallinta taas koostuu ihmisen omista kyvyistä, valmiuksista, tunteista ja sopeutumiskyvystä. Ihmisen sisäiset valmiudet kohdata ja selviytyä vastaantulevista vaikeuksista ja paineista ovat sisäistä elämänhallintaa. Ulkoinen elämänhallinta vaatii toteutuakseen sisäistä elämänhallintaa. (Raitsalo 1995, 12–13.)

Nuori ikä ei itsessään altista yksilöitä riskitekijöille. Nuoruuteen liittyy kuitenkin vahvasti epävarmuus ja nuoruuteen ajoittuvat muutokset ovat usein yllättäviä. Nuoruuteen liittyy useita haasteita, sillä juuri nuoruuteen sijoittuu monia suuria elämänmuutoksia. Ympäröivä yhteiskunta vaikuttaa aikuistumisen prosessiin, nuoret aikuiset kohtaavat hyvinkin erilaisia haasteita verrattuna aiempiin sukupolviin. Esimerkiksi markkinoiden epävarmuus ja epävakaus altistavat nuoret aikuiset suuremmille sosiaalisille riskeille. Näistä nuorten kohtaamista uusista haasteista käytetään usein nimitystä uudet sosiaaliset riskit. Mikä sitten tekee tästä ajasta haastavamman ja epävarmemman verrattuna aiempiin vuosikymmeniin? Työmarkkinat ovat viime vuosikymmenten aikana kokeneet perustavanlaatuisia muutoksia. Siirtymä koulutuksesta työmarkkinoille on ongelmallistunut, työurat ovat käyneet entistä epävarmemmiksi, epätyypilliset työsuhteet ovat yleistyneet, työttömyysaste on kasvanut ja työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen ongelmista on tullut haastavampia naisten kasvaneen työmarkkinaosallistumisen myötä. Työelämään pääseminen onkin yksi nuorten elämää määrittävistä tekijöistä. Työelämän rakennemuutosten ja koulutustason vaatimusten nousu asettaa työmarkkinoilla heikompaan asemaan ne nuoret, joilla ei ole riittävää ammattikoulutusta. Ammattikoulutuksen puuttuminen tai koulutuksen keskeyttäminen edeltävätkin usein nuorten aikuisten työttömyyttä. Tilastokeskuksen (2019) mukaan 5,1 prosenttia kaikista opiskelijoista keskeytti opintonsa jatkamatta tutkintoon johtavaan koulutukseen lukuvuosina 2016 ja 2017. Ammatillisen koulutuksen lopettaneita nuoria oli enemmän kuin lukiokoulutuksen keskeyttäneitä. Vastaavasti miesten tutkintoon johtavat opinnot keskeytyivät use-

ammin kuin naisten. Yhteensä tutkintoon johtavan koulutuksen keskeytti 474 681 opiskelijaa, joista ammatillisen koulutuksen keskeyttäneitä oli 115 264 ja lukiokoulutuksen 96 224. Työelämään siirtymisen haasteet voivat myös heijastua laajemmin muille elämänalueille, kuten perheen perustamiseen ja lasten hankintaan. Kaikkein haavoittuvimmassa asemassa ovat ne vailla ammatillista tutkintoa olevat nuoret, jotka eivät ole koulutuksessa tai työelämässä. Näistä nuorista käytetään myös käsitettä NEET-nuoret eli Not in Employment, Education or Training. (Aasve ym. 2006, 22; Isoniemi 2017, 16; Nurmi ym. 2014, 176; Välimäki 2007, 21–24.)

Nuoruusiän mahdollisuudet ja haasteet ovat yhteydessä koulutukseen, ammatinvalintaan ja ihmissuhteisiin. Nuoruuteen liittyy toisinaan ongelmakäyttäytymistä, joka ilmenee samanaikaisesti fysiologisten ja hormonaalisten muutosten kanssa. Puberteetin ja ongelmakäyttäytymisen yhteydestä on tehty runsaasti tutkimusta. Niiden välisestä yhteydestä ei ole saatu yksiselitteisiä johdonmukaisia tuloksia. Saadut tulokset ovat olleet monitulkintaisia ja yhteyksiin voivat vaikuttaa monet tekijät, kuten sosiaalinen ympäristö ja vanhempien toimintatavat. Ongelmakäyttäytyminen ei kuitenkaan koske kuin osaa nuorista. Ongelmakäyttäytyminenkin usein vähenee tai päättyy nuoren aikuistuessaa, mutta ei kuitenkaan kaikilla. Ongelmien kasautuminen voi ilmetä henkisenä pahoinvointina tai ulkoisena häiriökäyttäytymisenä. Tunneperäisistä ongelmista yleisimpiä nuorilla ovat masennus ja ahdistuneisuus. Masennusta ja ahdistusta voivat aiheuttaa stressaavat tai traumaattiset elämäntapahtumat ja etenkin useiden kielteisten tapahtumien kasautuminen. Perheiden sisäiset konfliktit, huono kohtelu, riitaisuus ja kielteinen vanhemmuus vaikuttavat nuoren masentuneisuuteen ja ahdistuneisuuteen. Ikäoverisuhteet liittyvät myös nuoren mielenterveyteen esimerkiksi kiusaamisen kautta. Ulkoisia käytöshäiriöitä on arvioitu esiintyvän 2–9 prosentilla tytöistä ja 6–16 prosentilla pojista. Käytöshäiriöiden, aggressiivisuuden ja rikollisuuden välillä on havaittu olevan yhteys ja niiden on havaittu esiintyvän samoilla yksilöillä. Ongelmakäyttäytymisen pitkittyessä ja kasautuessa kasvaa myös riski ajautua vakavampiin ongelmiin. (Jokinen ym. 2016, 19; Nurmi ym. 2014 142–145, 170–171.)

Sosiaalinen ympäristö kokee nuoruudessa nopeita muutoksia. Nuoren tärkein sosiaalinen ympäristö muodostuu perheestä ja ystäväpiiristä. Sosiaalisella ympäristöllä on merkittävä vaikutus niin nuorten hyvinvointiin, kuin pahoinvointiinkin. Nuoruusiän saavuttaessaan, nuoreen kohdistuu myös sosiaalisen ympäristön asettamia uusia odotuksia ja

rajoituksia, kuten koulutuksen hankkiminen, työelämään astuminen tai perhe-elämään valmistautuminen. Varhainen ongelmiin puuttuminen on tärkeää, sillä lapsuusajan tapahtumat ja tilanteet ennustavat pitkälti nuorten aikuisten selviytymistä myöhemmässä elämässä. Nuoruudelle on ominaista, että suhde vanhempiin muuttuu. Kun lapsuudessa vuorovaikutus on ollut vanhemman yksisuuntaista ohjausta, nuoruudessa vuorovaikutuksen luonne muuttuu yhteiseksi keskusteluksi, neuvotteluksi ja päätöksenteoksi. Nuori saa mahdollisuuden itsenäistymiseen ja enemmän päätösvaltaa itseään koskevilla asioilla. Nuoruudelle on ominaista, että riippuvuus vanhemmista vähenee ja vanhempien kanssa vietetty aika vähenee. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että vanhempien merkitys häviäisi kokonaan, vaan se on pikemminkin suhteen ja vuorovaikutuksen muutosta. Samalla nuori alkaa viettää enemmän aikaa ystäviensä kanssa ja ystävyysuhteiden merkitys korostuu. Ystäväpiiriä voidaan tarkastella kahdelta näkökulmalta. Toisaalta on todettu, että kaveripiirit koostuvat keskenään samankaltaisista yksilöistä. Toisaalta voidaan ajatella, että yksilöt valitsevat ystävikseen itsensä kaltaisia henkilöitä. Samanlaista jakoa voidaan asettaa myös vanhempien kasvatustapoihin. Nuoren ja tämän lähipiirin keskinäistä vuorovaikutusta voidaan kuvailla tapahtumien sarjana. Nuori saa jatkuvasti malleja ja toimintatapoja vanhemmiltaan sekä ikätovereiltaan. Samanaikaisesti nuori kuitenkin omalla toiminnallaan ja ominaisuuksillaan vaikuttaa oman kehityksensä kulkuun. (Nurmi ym. 2014, 148–149; Välimäki 2007, 21–24.)

Kuten edellä todettiin, nuoruuteen sijoittuu usein monia muutoksia. Nuorten itsensä kokemat haasteet ja huolenaiheet voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Haasteet keskeisten kehitystehtävien saavuttamisessa, kuten koulutuksen tai työelämään sijoittumisen haasteet aiheuttavat huolta nuorissa. Huolenaiheet voivat liittyä myös lähipiirin hyvinvointiin ja lähipiiriä uhkaaviin kielteisiin asioihin, kuten vanhempien avioeroon. Näiden lisäksi nuoria huolestuttavat myös yhteiskunnalliset ongelmat, kuten sodan mahdollisuus tai ilmastonmuutos. Nuorten huolenaiheet ovat kuitenkin aika ja paikkasidonnaisia ja vaihtelevat eri aikoina ja eri alueilla suurestikin. (Nurmi ym. 2014, 155.)

Perhesuhteet vaikuttavat merkittävästi yksilön elämään. Perhesuhteisiin liittyvät vahvasti hoiva, huolenpito ja vastuu. Suomessa perheinstituutio on säilyttänyt vahvan aseman vielä 2000-luvullakin, perhesuhteet tosin ovat monimutkaistuneet. (Sevón & Notko 2008, 13, 18–19.) Vaikka perheen merkitys väheneekin siirryttäessä lapsuudesta nuoruuteen, perheellä on silti osa nuoren elämässä. Vanhemmat pyrkivät tukemaan ja oh-

jaamaan nuorta. Kuitenkin myös nuori omalla toiminnallaan vaikuttaa vanhempien tapaan suhtautua nuoreen. Vanhempien ja nuoren vuorovaikutus muuttuu lapsuuden yksisuuntaisesta vuorovaikutuksesta nuoruuteen tullessa vastavuoroiseksi, käydään keskustelua, neuvotellaan ja tehdään yhteisiä päätöksiä. (Nurmi ym. 2014, 163.)

Perhesuhteet myös eroavat toisistaan monin tavoin. Vanhempien toimintatavoilla on havaittu olevan yhteys nuorten käyttäytymiseen. Vanhempien kasvatustavat ja toimintatavat vaikuttavat kehitykseen. Vanhempien kasvatustyyliin ja toimintatapoihin vaikuttavat myös nuoren ominaisuudet ja toimintatavat. Esimerkiksi itsenäisen ja ongelmattoman nuoren kasvatusta vaatii vanhemmilta erilaisia kasvatustavojen ja voimavarojen kuin nuoren, jolla on ongelmakäyttäytymistä esiintyy. On havaittu, että suuri osa konflikteista nuoren ja tämän vanhempien välillä liittyy arkipäiväisiin toimintoihin ja velvollisuuksiin, kuten kodin askareiden hoitamiseen ja nuoren pukeutumiseen. On havaittu, että nuorten positiiviseen kehitykseen vaikuttaa nuoren ja vanhempien molemmin puolinen hyväksyntä ja vuorovaikutus. Nuoren varttuessa konfliktien määrän on todettu vähenevän. Näin ei käy kuitenkaan kaikkien nuorten kohdalla. Konfliktien määrän on havaittu heijastuvan nuoren ongelmakäyttäytymiseen. Vanhempien kasvatustavoilla on todettu olevan yhteys ongelmakäyttäytymisen esiintymiseen. Kielteisellä ja autoritaarisella kasvatustavalla on todettu tuovan esiin varhaisen puberteetin kielteisiä vaikutuksia. Nuorten käytöshäiriöitä on todettu myös ennakoivan vanhempien vähäinen ohjaus, heikko kurinpito ja ankarien rangaistusten antaminen. Tämän kaltainen autoritaarinen tai välinpitämätön kasvatustapa lisää myös nuoren taipumusta rikollisuuteen. Vanhempien luona asumiseen liittyy myös ongelmia, jotka heijastuvat negatiivisesti lähisuhteisiin. Vaikea kotitilanne ja kriisiytyneet lähisuhteet heikentävät nuorten sosiaalista turvaverkkoa. Vanhemmille uskoutuminen, omien asioiden jakaminen ja läheisyyden tunteen kokeminen vähenee nuoren itsenäistyessä ja tämän etäännyessä vanhemmistaan. (Mäntyniemi 2017; 72; Nurmi ym. 2014, 144–145, 164–165, 171; Rönkä & Sallinen 2008, 48–52.)

Kaverisuhteilla on todettu olevan vaikutus myös nuoren hyvinvointiin. Valtaosa nuorisista kuuluu johonkin kaveripiiriin tai heillä on ainakin yksi kaverisuhteita. Ystävien puuttaminen kokonaan on huolestuttavaa, sillä se voi vaikuttaa nuoren hyvinvointiin negatiivisesti. Nuoruusiän sosiaalisille ryhmille on kuitenkin tyypillistä vaihtuvuus, suhteet eivät välttämättä ole pysyviä. Nuoren ystäväpiiri voi vaikuttaa nuoren käyttäytymiseen

niin positiivisesti kuin negatiivisestikin. On havaittu, että saman kaveripiirin nuoret ovat hyvin samankaltaisia keskenään, mutta toisaalta nuoret myös itse hakeutuvat ryhmiin, joiden jäsenet ja näiden piirteet ovat sovussa nuorten omien piirteiden kanssa. Eritoten ryhmissä, joissa esiintyy norminvastaista käyttäytymistä, halua aikuistua, joissa päihteidenkäyttö ja rikollisuus ovat sallittuja voivat ohjata nuoren väärille urille. (Mehtonen 2011 19; Nurmi ym. 2014, 167–168.)

Osa nuorista tarvitsee erityistä tukea itsenäistymiseen. Turvattomat kotiolo, mielenterveyden ja päihteidenkäytön ongelmat, koulun keskeyttäminen ja työttömyys aiheuttavat arjen- ja elämänhallinnan ongelmia. Tämän ryhmän tunnistaminen on tärkeää, jotta heitä voidaan vahvistaa sosiaalisesti ja että, riskitekijöiden vaikutuksia kyettäisiin ennaltaehkäisemään ja suojaavia tekijöitä vahvistamaan. Nuoret kokevat itsenäistymiseen liittyvän erilaisia haasteita, kuten taloudelliset ongelmat. Monet kokevat myös tarvitsevänsä apua muun muassa asunnon etsimiseen ja virallisten asioiden hoitamiseen. Nuoret kaipaavat usein konkreettista apua ja tukea asioiden hoitamiseen, kuten asunnon etsimiseen tai viranomaisasiointiin. Tukemisen muotoina voi olla esimerkiksi neuvonta, muistuttelu ja toimintaan patistaminen. Osa nuorista kaipaa vahvempaa tukea ja ohjausta, tiivistä vierellä kulkijaa itsenäistymisprosessin alussa. (Jokinen, Malinen, Pelto-Huikko, Tarvainen, Numminen 2016, 3; Kilpeläinen ym. 2015, 22–24; Mäntyniemi 2017; 74; Pylkkänen 2011, 64.)

Ihmisestä itsestä riippumattomat muutokset vaikuttavat usein useilla eri elämänalueilla samanaikaisesti. Äkilliset ja epämääräiset muutokset tuovat yksilön elämään epävarmuutta ja uhan tuntemuksia ja kokemuksia. Niiden kohtaaminen on tosin yksilökohtaista. Äkillisten ja epämääräisten muutosten kohdalla ihminen voi suhtautua niihin haasteellisesti tai uteliaasti, aggressiivisen hyökkäävästi, passiivisesti, niistä pois vetäytyen tai vaipuen epätoivon tilaan. Ihmisillä on tietoisia ja epätietoisia tapoja kohdata näitä muutoksia. Ihmisten tapaan kohdata näitä muutoksia vaikuttaa vahvasti myös lähipiiriin antama tuki ja hyväksyntä sekä uhan voimakkuus. Muutoksilla on heikentävä vaikutus yksilön aineelliseen perusturvallisuuteen, kuten elintasoon ja taloudelliseen toimeentuloon sekä perustarpeiden tyydyttämisen mahdollisuuksiin ja itsetunnon heikentämiseen. Muutokset vaikeuttavat myös yksilön kykyä sopeutua ja mukautua tilanteisiin, pitää elämäntilanne aktiivisena ja tavoitehakuksena. (Raitsalo 1995, 29.)

Nuorten aikuisten elämäntilanteet vaihtelevat toisistaan monin tavoin. Nuori voi olla koulutuksessa tai työelämässä. Myös nuorten ansiotulot vaihtelevat. Nuoret voivat olla myös työttömiä, heillä saattaa olla lapsia tai he voivat olla poissa koulutuksesta tai työmarkkinoilta jostain muusta syystä, kuten mielenterveys- tai päihdeongelmien takia. Suomen nuoret itsenäistyvät varhain, mutta opintojen päättäminen, työmarkkinoille asettuminen ja perheen perustaminen on kuitenkin siirtynyt aikaisempaa myöhemmäksi. (Aasve ym. 2006, 21–50.) Nuorten itsenäistymisen ongelmia ja haasteita ennustaa osittain myös heikko koulumenestys, työttömyys sekä vieraantuminen sosiaalisesta ympäristöstä ja perheestä (Mehtonen 2011, 19). On huolestuttavaa, että niiden nuorten ja nuorten aikuisten, jotka eivät hakeudu tai ohjaudu koulutuksen piiriin lukumäärä on ollut kasvussa. Kymmeniä tuhansia nuoria on jäänyt koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle. (Jokinen ym. 2016, 13; Lundbom & Herranen 2011, 7.)

Nuoret saavat usein jonkinlaista taloudellista tukea. Vanhempien tuki voi olla konkreettista taloudellista apua esimerkiksi ruokaostosten tekemiseen tai laskujen maksamiseen. (Myllyniemi 2016, 22; Sistonen 2017, 58.) Vanhempien huolenpito tai taloudellinen tuki ei ole kuitenkaan jokaiselle nuorelle mahdollista. Osa nuorista joutuu kantamaan vastuuta ja huolta perheen arjessa vanhemman tai muun perheenjäsenen sairauden vuoksi. Näiden nuorten ryhmä ollaan vasta hiljattain tunnistettu ja heistä käytetään nimeä nuoret hoivaajat tai lapsihoivaajat. Tähän asti Suomessa on tehty hyvin vähän toimia ja tutkimusta nuorista hoivaajista. Osassa Euroopan maita, kuten Iso-Britanniassa, Sveitsissä, Norjassa, Ruotsissa ja Saksassa nuorten hoivaajien ryhmä on jo tunnistettu ja maat ovat aloittaneet toimia, joilla nuoria hoivaajia voitaisiin paremmin tukea. Ryhmän tunnistaminen ja määrittely on hankalaa, sillä Suomessa ei ole määritelty yhteisiä käsitteitä ja määritelmää tälle ryhmälle. Omaishoitajan määritelmänä pidetään henkilöä, joka huolehtii perheenjäsenestään, tämän sairauden tai muun hoivan tarpeesta johtuen. Omaishoitajuus kuormittaa nuorta fyysisesti, mutta erityisesti tunnetasolla, sillä vanhemman ja lapsen välinen side on erityinen. Nuorten hoivaajien tunnistaminen on hankalaa, sillä yleinen argumentti on, etteivät nuoret tai lapset joudu hoivaamaan perheenjäseniään Suomessa. Tämän ryhmän tunnistaminen on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää, sillä henkinen kuormittavuus voi vaikuttaa heikentävästi lapsen tasapainoiseen kehitykseen ja voimavaroihin siirryttäessä nuoresta aikuiseksi ja pahimmillaan johtaa lastensuojelutoimiin. Lapsi tai nuori ei välttämättä itse tunnista tilannetta tai tilanne luo niin

vahvaa häpeän tunnetta, ettei nuori tuo asiaa itse esille. Nuoren tilanne tulee esille usein muun ongelman, kuten kouluvaikeuksien yhteydessä. (Hokkila 2017, 9–11; Leu et al. 2018, 1–13.)

Kun erilaiset hyvinvointia uhkaavat ongelmat sattuvat samalle yksilölle, voidaan puhua ongelmien kasautumisesta. Ongelmien kasautuminen käsittää yhtäaikaisia negatiivisia elämäntilanteiden muutoksia. Se ajaa yksilöä kauemmaksi yhteiskunnan keskeisiltä toiminta-alueilta ja aiheuttaa yksilön ja yhteiskunnan välille normijärjestelmien ristiriitoja. Kun ongelmat alkavat kasautua voivat ne myös pitkittyä ja vaikeuttaa yksilön elämänhallintaa. Myös irrallisuus sosiaalisesta ympäristöstä ja perheestä ovat riskitekijöitä syrjäytymiseen. Syrjäytyminen liitetään usein erilaisiin sosiaalisiin ongelmiin ja näiden ongelmien kasautumiseen. Pitkäaikainen työttömyys, toimeentulo-ongelmat, elämän hallinnan ongelmat ja yhteiskunnan ulkopuolelle jääminen, yhdistetään usein syrjäytymisen käsitteeseen. Syrjäytyminen on ilmiönä monitahoinen ja sen vaikutukset ulottuvat laajalle. Syrjäytyminen on sekä yksilöllinen että yhteiskunnallinen ongelma. Syrjäytyneiksi voidaan luokitella ne nuoret, jotka ovat koulutuksen, työelämän ja muiden työllistymistä edistävien toimenpiteiden ulkopuolella ja joilla ei ole peruskoulun jälkeistä koulutusta. Nuorten riski syrjäytyä yllättävien vaikeuksien kohdatessa, on korkeampi kuin aikuisväestöllä. Aikuisväestöön verrattuna, nuoret omaavat vähemmän työkokemusta, elämäntilanteista ja tukiverkostoja, jotka auttaisivat heitä selviytymään elämän kriisitilanteissa. (Mehtonen 2011, 18–19; Myrskylä 2012, 2–3.)

3 ITSENÄINEN ASUMINEN JA SIIHEN LIITTYVÄT RISKIT

Suomen hyvinvointivaltiomalli tekee varhaisen itsenäistymisen lapsuudenkodista mahdolliseksi erilaisten tulonsiirtojen, kuten opintotuen, asumistuen ja työttömyysturvan kautta. Itsenäisen asumisen tukemisesta on myös säädetty Suomen perustuslaissa (19§), jonka mukaan julkisen vallan tulee toimillaan edistää yksilöiden oikeutta asuntoon ja tukea yksilöiden itsenäisen asumisen järjestämistä. Suomalaiset nuoret muuttavatkin omilleen jo varhaisessa vaiheessa. Itsenäisesti asuvien nuorten määrä kasvaa iän myötä. Varsin pieni osa, noin 10 prosenttia 15–19-vuotiaista nuorista asuu vielä itsenäisesti, kun taas 20–24 -vuotiaista merkittävä osa on jo muuttanut omilleen. Nuorten itsenäinen asuminen vaihtelee myös eri alueiden välillä. Etelä-Suomessa nuoret muuttavat omilleen myöhemmin ja Itä-Suomessa taas varhaisemmassa vaiheessa kuin muualla Suomessa. Alueiden välisten erojen taustalla vaikuttaa monet tekijät, kuten alueen koulutustarjonta ja vuokra-asuntojen yleinen hintataso. Etelä-Suomessa koulutusmahdollisuuksia on enemmän, eikä nuorten ole näin ollen välttämätöntä muuttaa omilleen opintojen perässä niin kuin harvemmin asutuilla alueilla. Toisaalta taas Etelä-Suomessa vuokra-asuntojen hintataso on huomattavasti korkeampi kuin muualla Suomessa, mikä taas osaltaan laskee halukkuutta muuttaa pois vanhempien luota. Itsenäisesti asuvien nuorten osuus on kuitenkin suurempi isommissa kaupungeissa kuin maaseudulla, sillä nuoret ohjautuvat isoihin kaupunkeihin erityisesti opiskelupaikkojen perässä. Vanhempien luota pois muuttamisen ajankohta vaihtelee myös sukupuolten välillä. Tytöt muuttavat pois lapsuudenkodista hieman poikia varhaisemmin. Noin 70 prosenttia 20–24 -vuotiaista tytöistä asuu itsenäisesti, kun taas saman ikäryhmän pojista vain noin puolet on muuttanut asumaan itsenäisesti. Sukupuolten välisiin eroihin vaikuttaa muun muassa varusmiespalvelus, joka osaltaan lykkää poikien omilleen muuton ajankohtaa myöhemmäksi. (Kilpeläinen 2015, 6; Kupari 2011, 16–17; Lehtonen & Salonen 2008, 10; Myllyniemi 2016, 22; Nurmi ym. 2014, 176.)

Vanhempien luona asumista puoltaa monet eri tekijät. Vanhempien taloudessa asuminen on usein nuorelle edullinen vaihtoehto, osa nuorista asuu vanhempien luona opintojensa ajan, osa asuu vanhempiensa luona, sillä nämä tarvitsevat apua nuorelta, osa nuorista ei ole saanut asuntoa, vaikka olisikin valmis muuttamaan omilleen ja osa kokee vanhempien luona asumisen turvallisemmaksi vaihtoehdoksi kuin yksinasumisen. Myös

työttömyys ja tilapäistyöt saavat nuoret asumaan vanhempiensa luona pidempään. Vaikka suomalaiset nuoret lähtevät lapsuuden kodista verrattain varhain, palaa osa nuorista vielä vanhempien luokse yksin muuton jälkeenkin. Vanhempien luokse paluun yleisimpiä syitä ovat väliaikainen asuminen kesätöiden, varusmiespalveluksen tai ulkomailla asumisen takia. Osa palaa takaisin vanhempiensa luokse taloudellisen tilanteen takia säästämään rahaa. Taloudellinen turvallisuus näyttääkin olevan yksi merkittävimmistä tekijöistä, joka saa nuoret asumaan vanhempien luona pidempään. (Kupari 2011, 18–19.)

Tutkittaessa syitä lapsuuden kodista pois muuttamiselle, nousee vahvasti nuorten halu itsenäistyä. Itsenäinen asuminen liitetäänkin vahvasti osaksi aikuisuutta. Omilleen muuttoon on itsenäistymisen lisäksi myös muita syitä, kuten muutto opiskelupaikan perässä toiseen kaupunkiin, seurustelukumppanin kanssa yhteen muutto. Osalle nuorista yksin muutto oli seurausta siitä, ettei vanhempien luona ollut enää mahdollista asua. Nuorten asumisratkaisuihin vaikuttaa sekä nuoren oma elämäntilanne, että erilaiset ympäristön asettamat tekijät, kuten koulutus- ja työllistymismahdollisuudet. Myös elämäntilanteessa, opiskeluissa, työssä, ihmissuhteissa ja tuloissa tapahtuvat muutokset vaikuttavat nuorten asumisratkaisuihin ja -mahdollisuuksiin. (Kilpeläinen ym. 2015, 25–31; Kupari 2011, 16–19.)

Nuorten asuinolosuhteet myös vaihtelevat yksilöllisesti. Osa asuu vanhempiensa luona, toiset asuvat omassa taloudessaan, osa kumppanin tai ystävien kanssa yhteisessä taloudessa ja toisilla on itsensä lisäksi huollettavana lapsia. Nuorten keskuudessa selvästi yleisin asumismuoto on vuokralla asuminen. Tutkimusten mukaan suomalaiset nuoret selviytyvät asumismenoistaan pääosin hyvin. Omilleen muuttaminen sisältää kuitenkin taloudellisia riskejä. Nuoruudessa taloudelliset resurssit ovat usein pienet ja omaa tilannetta joutuu sopeuttamaan asumismenoista selviytyäkseen. Olennaisinta lapsuuden kodista itsenäistymisessä on kuitenkin se, miten nuori itse kokee omien resurssiensa ja kykyjensä riittävän ja tuntee nuori olevan valmis olemaan itsenäisesti vastuussa omien asioiden hoitamisesta. Itsenäinen asuminen vaatii nuorilta erilaisia asumisen ja arjenhallinnan taitoja sekä vastuunottamista omien asioiden hoitamisesta. Itsenäisen asumisen taidoiksi voidaan katsoa esimerkiksi vuokran maksaminen ajallaan, taloyhtiön järjestyssääntöjen noudattaminen sekä erilaiset kotitalouden ylläpitotyöt, kuten siivous, pyykinpesu ja ruuanlaitto. Arjenhallinnan taitoja taas ovat muun muassa oman talouden

hallinta ja suunnittelu, laskujen maksaminen, virallisten asioiden hoitaminen ja omaan terveyden ylläpitämiseen liittyvät tekijät kuten päivärytmin ylläpitäminen. (Aasve ym. 2006, 21–50; Kilpeläinen ym. 2015, 46, 76; Mäntyniemi 2017, 72.)

Arki rytmittyy sekä yksilöllisesti että kollektiivisesti. Yksilöllisyydellä voidaan tarkoitaa sekä ihmisen fysiologista rytmiä tai ihmisen päivän toimintojen eri tavoin ajallisesti organisoitua päivärytmiä. Arjen rytmit perustuvat myös yksilön omaan subjektiiviseen kokemukseen rytmistä. Kollektiivisella rytmillä taas tarkoitetaan toistuvia, ajallisesti samaan ajankohtaan rakentuvia toimintoja ja käytäntöjä. Kollektiivisuus syntyy, kun valtaosa yhteisön jäsenistä tekee samoja toimintoja samoina ajankohtina. Arki ei ole muuttumaton ja pysyvä tila, vaan arkeen vaikuttavat monet tekijät, kuten elämänvaihe, roolit ja yksilön persoonallisuus. Erilaiset välttämättömät ja vapaavalintaiset toiminnot rakentavat arkea. (Korvela 2014, 319–321; Myllyniemi 2016, 6.)

Arjenhallinnaksi voidaan määritellä kykyä ottaa vastuuta omasta elämästä, henkisestä hyvinvoinnista ja omasta taloudesta oman kehitysvaiheen edellyttämällä tavalla. Keskeisimmiksi arjenhallinnan taidoiksi voidaan luokitella ajanhallinnan taidot, sosiaaliset taidot taloudenhallinnan taidot, terveellisten elämäntapojen ylläpitäminen sekä oman tulevaisuuden suunnittelun taidot. Arjenhallintaa voidaan edelleen luokitella pienempiin kokonaisuuksiin kuten kotityöt, laskujen maksaminen, ruuanlaitto tai riittävä unen saanti. Yhteiskunta, yhteisöt, perhe, kaverisuhteet rakentavat myös arkea, minkä johdosta sosiaalisten taitojen hallitseminen tulee myös osaksi arjenhallintaa. Arjenhallinta voi itsessään olla päämäärä, mutta arjenhallinta voi myös olla väline, jolla edistää hyvinvointia ja sosiaalista vahvistumista. Arjen rytmit vaikuttavat merkittävästi ihmisten elämään. Yhteiskunnan tavallisista rytmeistä poikkeaminen vaikuttaa sosiaaliseen toimintaan. Esimerkkinä tästä on yhteiskunnan tavanomaisena pidetystä päivärytmistä poikkeaminen niiden yksilöiden kohdalla, jotka nukkuvat päivät ja valvovat yöt. Näiden yksilöiden on huomattavasti haastavampaa pysyä kiinni yhteiskunnan rytmissä. Arjenhallinnan taidoilla onkin näin ollen myös syrjäytymistä ehkäisevä ulottuvuus. (Korvela 2014, 319–323; Myllyniemi 2016, 6.)

3.1 ASUMISEN ONGELMAT

Vanhempien luota pois muutto asumaan itsenäisesti tuo mukanaan myös taloudellisia riskejä. Suomalaisessa yhteiskunnassa hyvinvointi on vahvasti yhteydessä työhön ja työllistymistä on pidetty myös parhaana keinona syrjäytymisen ehkäisemiseen. Viime vuosikymmenten aikana nuorten työttömyysaste on kasvanut huomattavasti, joskin muutaman viimeisen vuoden aikana kehitys on ollut käänteistä. Työsuhteet ovat työuran alussa myös usein tilapäisiä, epätyypillisiä tai osa-aikaisia työsuhteita. Epätyypillisiin työsuhteisiin liittyy toimeentulon epävarmuus ja epäsäännöllisyys. Epätyypilliset työsuhteet myös rajoittavat oikeuksia sosiaalietuksiin ja näiden määrään. Kun työsuhteet ovat epävarmoja, työttömyysaste on korkea ja epätyypilliset työsuhteet ovat yleisiä työsuhdemuotoja. Epävarmoissa työsuhteissa taloudellista itsenäisyyttä on vaikeampi saavuttaa ja taloudellisille ongelmille haavoittuvaisuus korkeampaa. (Isoniemi 2017, 95; Välimäki 2007, 21–24.)

Nuorten elämään liittyvät suuret elämänmuutokset. Elämänmuutokset voivat olla toivottuja ja odotettuja, mutta niihin liittyy myös haasteita. Jotta yksilö selviytyisi epävarmuuksien ja äkillisten muutosten keskellä, on oleellista, että hän kykenee ylläpitämään toimintakykyisyytensä ja tunteen oman elämänsä hallinnasta, elämän merkityksellisyydestä ja sen ohjaamisesta. (Lundbom & Herranen 2011, 10–11.) Haasteet elämänmuutosten käsittelemisessä saattavat ilmetä asumisvaikeuksina, asunnottomuutena ja velkaantumisenä. Esimerkiksi äkillinen vakava sairastuminen tai työttömäksi jääminen altistavat velkaongelmien muodostumiselle. Elämäntilanteissa tapahtuneiden muutosten lisääntyminen näkyy myös velkaongelmien ilmenemiseen. Elämänhallintaan ja elämäntapaan liittyvät vaikeudet ovat usein nuorten vuokranmaksuongelmien, vuokravelkojen ja järjestyshäiriöiden taustalla. (Majamaa & Rantala 2016, 29; Rautiainen 2011, 97–99.)

Pienituloisten taloudellinen pärjääminen riippuu pitkälti siitä, kuinka paljon heille jää tuloja jäljelle kotitalouden muihin tarpeisiin, kun tuloista on vähennetty asumismenot (Ilmarinen & Kauppinen 2018, 74; Kauppinen ym. 2015, 64). Erityisesti yksinasuvien pienituloisten asema on haastava. Asumismenot syövät suuren osan käytettävissä olevista tuloista, ja yksinasuvien pienituloisten tulotaso jääkin usein alle kohtuullisen mi-

nimitason. Myös asumismenolaskuja jää rästiin enemmän kuin muiden työikäisten keskuudessa. (Kauppinen ym. 2015, 64; Kilpeläinen ym. 2015, 77.)

Nuorten määrä suurilla kaupunkialuilla on lisääntynyt ja samalla myös nuorisoasuntojen kysyntä on kasvanut. Oman asunnon etsimistä vaikeuttavat korkea vuokrataso, asunnoista käytävä kilpailu ja vuokranantajan vaatima suuri takuuvuokra. Vuokra-asunnoista käydään usein kovaa kilpailua ja yksityinen vuokranantaja pyrkii valitsemaan hakijoiden joukosta niin sanotusti ”parhaat päältä”. Tilanne on hankala, sillä asuntomarkkinoiden tarjonta, ei aina vastaa ihmisten tarpeita. Erityisesti pääkaupunkiseudulla ja isoimmissa kaupungeissa ongelmallista on ollut, ettei rakennettujen asuntojen koko ja hintatase vastaa alueella elävien ihmisten tarpeita. (Kilpeläinen ym. 2015, 71–76; Y-Säätiö 2017, 13.) Huono työllisyystilanne on vaikuttanut heikentävästi myös työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien nuorten asemaa asuntomarkkinoilla. Työpaikkoja vähennee tuotannollistaloudellisista syistä eri sektoreilta. Työmarkkinoiden rakennemuutokset edellyttävät usein myös yksilöä vahvistamaan omaa osaamistaan ja uudelleen kouluttamaan. (Lundbom & Herranen 2011, 10).

Varhainen lapsuuden kodista pois muuttaminen ei välttämättä tarkoita varhaisempaa itsenäistymistä. Varhaisella omilleen muuttamisella on myös havaittu olevat yhteys toimeentulotuen saamiseen, sen on havaittu myös kasvattavan todennäköisyyttä kulutusluottojen ottamiselle. Erityisen varhainen kotoa pois muuttaminen lisää köyhyysriskiä ja heikentää taloudellista tilannetta. Köyhyyden riski on nuorten aikuisten kohdalla suurempi kuin muilla ryhmillä. Köyhyysjaksot ovat kuitenkin usein lyhytkestoisia ja riski laskee iän myötä. (Aasve ym. 2006, 21–50; Myllyniemi 2016, 22–23.) Toimeentulo-ongelmat aiheuttavat myös asumisen ongelmia. Osa nuorista saa taloudellista tukea vanhemmiltaan, osa taas ei. Kaikilla vanhemmilla ei ole kuitenkaan resursseja tai halua tukea nuoria taloudellisesti ja vanhempien merkitys toimeentulon takaajina on vähentynyt aiempiin vuosiin nähden. (Bamming 2017, 14.) Vanhemmilla ei lain mukaan ole enää elatusvelvollisuutta nuoren täytettyä 18-vuotta (Laki lapsen elatuksesta 704/1975). Toimeentulo-ongelmat vaikeuttavat mahdollisten velkojen takaisin maksua. Erääntyneet laskut ja lainat kerryttävät lisäkuluja, viivästysseuraamuksina ja perintämaksuina. Mikäli velkoja ei saa saataviaan takaisin maksullisten muistutusten tai maksukehotusten avulla velalliselta, velkoja voi siirtää saatavansa oikeudelliseen perintään. Lisäksi velal-

lisen tulee korvata perinnästä aiheutuneet kulut velkojalle. (Laki saatavien perinnästä 513/1999; Majamaa, Sarasoja & Rantala 2017, 676.)

Maksuhäiriömerkintöjen ja ulosottojen määrä on kasvanut Suomessa. Käräjäoikeuden ja ulosoton ilmoituksesta seuraa maksuhäiriömerkintä. Myös erilaiset rahoitus- ja pikalainayhtiöt voivat tehdä ilmoituksen luottotietorekisteriin maksun laiminlyömisestä. Maksuhäiriömerkintä haastaa nuoren elämää ja sillä voi olla kauaskantoisia vaikutuksia. Maksuhäiriömerkintä säilyy rekisterissä yleensä kolme vuotta, riippuen siitä tuleeko velallisella uusia merkintöjä vai saako hän maksettua velan pois. Maksuhäiriömerkintä vaikeuttaa asunnon löytämistä, sillä monet tahot tarkastavat asunnon hakijoiden luottotiedot ennen sopimuksen solmimista. Velkaongelmien ratkaiseminen vaikeutuu sitä mukaan mitä pidempään niistä selviytyminen kestää ja mitä suuremmasta velasta on kyse. Toimeentulo-ongelmiin ja maksuvaikeuksiin liittyy usein häpeän tunnetta ja niistä puhuminen voi olla vaikeaa. Onkin tärkeää, että velkaongelmiin pystyttäisiin puuttumaan mahdollisimman varhain. (Majamaa & Rantala 2016, 27–33; Majamaa ym. 2017, 677; Rautiainen 2011, 98–99.) Nuorten velkaantuminen ja maksuhäiriömerkinnät ovat myös aiheuttaneet huolta. Nuorten käytettävissä olevat resurssit selittävät pitkälti nuorten velkaantumista. Vuokran maksamattomuus tai muu häiriökäyttäytyminen altistavat nuoren myös asunnon menettämiselle. (Saari 2015, 23; Sistonen 2017, 58; Viitanen 2015, 86–88.)

3.2 NUORTEN ASUNNOTTOMUUS

Asunto ja asuminen lukeutuvat ihmisten perusoikeuksiin ja tarpeisiin. Asumisen hallinnan ja asunnon säilyttämisen ongelmilla on usein kauaskantoisia vaikutuksia ja ne altistavat myös muille ongelmille. (Lehtonen & Salonen 2008, 10.) Yhteiskunnasta syrjäytyminen luo ongelmia elämänhallintaan ja kasvattaa asunnottomuuden riskiä. Elämänhallinnassa ilmenevät puutteet taas hankaloittavat itsenäisestä asumisesta selviytymistä. (Jokinen ym. 2016, 3; Lehtonen & Salonen 2008, 73.) Asunnottomuus edesauttaa ongelmien kasautumista ja pitkittymistä (Rautiainen 2011, 99). Asunnottomuus merkitsee yksilölle myös kodittomuudesta johtuvaa juurettomuuden kokemusta. Asunnottomuus on tyypillinen osa pitkälle edennyttä huono-osaisuutta. Asunnottomuus vaikuttaa hei-

kentävästi ihmisten elintason, elämänlaatuun ja elämäntapaan. Huono-osaisten elintaso on riippuvainen erilaisista perusturvaan kuuluvista tuista sekä erityispalveluista. Näitä tukia ja palveluita ovat mm. Työmarkkina-, asumis- ja toimeentulotuki sekä mielenterveys- ja asumispalvelut. (Saari 2015, 14–16.)

Asunnottomiksi lasketaan uuden määritelmän mukaan ne, joilla ei ole omaa vuokra- tai omistusasuntoa, ja ne henkilöt, jotka elävät ulkona, porraskäytävissä, asuntoloissa ja majoitusliikkeissä, huoltokotityyppisissä asumispalveluyksiköissä, kuntoutusyksiköissä, sairaaloissa, laitoksissa taikka tilapäisesti ystävien tai sukulaisten luona. (Helskyaho, Ohisalo & Turunen 2019, 14–15, 10; Viitanen 2015, 86–87; Y-Säätiö 2017, 13.) Asumispalveluyksiköissä, kuntoutusyksiköissä, sairaaloissa tai laitoksissa asuvaa ei pidetä asunnottomana, jos kyseinen henkilö on siellä pysyvän hoidon takia tai tehnyt vuokrasopimuksen kyseisen tahon kanssa. ARA:n (2019) teettämän tutkimuksen mukaan asunnottomista suurin osa oleskelee tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona. Pitkäaikaisasunnottomana pidetään asunnotonta henkilöä, jonka asunnottomuus on jo pitkittynyt tai on vaarassa pitkittyä ja jonka asumista vaikeuttaa merkittävästi jokin sosiaalinen tai terveydellinen ongelma (esimerkiksi velka-, päihde tai mielenterveysongelma). Tällainen henkilö ei ole myöskään tyypillisesti ole tavoittanut sopivia tukipalveluita ja jolle tavanomaiset asumispalvelut ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Asunnottomuus määritellään pitkäaikaisasunnottomuudeksi, kun se on jatkunut yli vuoden tai jos henkilö on ollut toistuvasti asunnoton viimeisen kolmen vuoden sisällä. (Helskyaho ym. 2019, 14–15; Saari 2015, 23.)

Asunnottomuuden tilastointi on haasteellista. Asunnottomuutta voidaan määritellä eri tavoin, mikä vaikuttaa asunnottomien lukumäärän suureen vaihteluun. ARA:n tekemän selvityksen (2019) mukaan Suomessa oli vuonna 2018 liki 5500 asunnotonta henkilöä, joista pitkäaikaisasunnottomia oli yli 1100. Euroopan maihin verrattuna Suomen tilanne on kuitenkin verrattain positiivinen, sillä Suomi on yhtenä ainoista maista, jossa asunnottomien kokonaislukumäärä on ollut laskussa jo 1980-luvulta lähtien. Suomessa myös pitkäaikaisasunnottomien kokonaislukumäärä on vähentynyt viimeisten vuosien aikana. Kuitenkin nuorten, alle 25-vuotiaiden, asunnottomuus kasvoi vuonna 2017. Myös nuorten alle 25-vuotiaiden pitkäaikaisasunnottomien määrä kasvoi hieman ja koko joukosta viidesosa oli pitkäaikaisasunnottomia. Vuonna 2018 Turussa asunnottomana oli noin 500 henkilöä, joista alle 25-vuotiaita oli 126. Turussa nuorten asunnottomien määrä

kasvoi hieman edelliseen vuoteen verrattuna. Turussa asunnottomien lukumäärä onkin maan kolmanneksi suurin, heti Helsingin ja Espoon jälkeen. Nuorten asunnottomien määrä on kuitenkin todennäköisesti tilastoitua suurempi, sillä viralliset asunnottomuus-tilastot eivät kykene antamaan tyhjentävää kuvaa todellisesta määrästä. Asunnottomien ryhmästä suurin osa on yksineläviä, jotka asuvat tilapäisesti ystävien tai sukulaistensa luona. (Helskyaho ym. 2019, 3–10; Karppinen 2018, 24; Karppinen & Fredriksson 2016, 22; Kilpeläinen ym. 2015, 84; Saari 2015, 23; Viitanen 2015 86–87; Y-Säätiö 2017, 10.)

Asunnottomuuden polku on aina yksilöllinen ja se on usein tulosta monien tekijöiden yhteisvaikutuksesta. Asunnottomuuden riskitekijöitä on monia. Asunnottomuus alkaa vain harvalla virallisen hädän seurauksena. Taustalla vaikuttaa usein monia eri tekijöitä. Taustalla on yksilöllisiä sekä rakenteellisia syitä, kuten asuntopolitiikkaan, asunto-tuotantoon sekä sosiaalipolitiikkaan liittyviä tekijöitä. Asunnottomuuteen liittyviä henkilökohtaisia riskitekijöitä ovat muun muassa aiempi asuminen lasten- tai nuorisokodissa, opiskeluiden keskeyttäminen, ongelmat perheiden sisällä, ongelmat sosiaalisessa ympäristössä, kuten vanhempien avioero, traumaattiset kokemukset elämässä, työttömyys, velkaantuminen, päihdeongelmat, psyykkiset sairaudet ja maahanmuuttajatausta. Asunnottomuudesta syntyy helposti kehä, josta yksilön on hankala päästä ulos ilman ulkopuolista tukea. Asunnottomuus vaikeuttaa muun muassa opiskelua, työn tekoa ja säännöllisen päivärytmin ylläpitämistä. (Helskyaho ym. 2019, 3–10, 14; Lehtonen & Salonen 2008, 30–31; Mäntyniemi 2017, 72; Rautiainen 2011, 99; Viitanen 2015, 87; Y-Säätiö 2017, 14.)

Asunnottomuutta voidaan pyrkiä torjumaan sopivan ja oikea-aikaisen tuen tarjoamisella, kuten itsenäisen asumisen tukemisen tukemisella tai perheiden sisäisten konfliktien selvittämisellä (Viitanen 2015, 87). Suomen hallitusohjelmissa on pyritty vähentämään asunnottomuutta 1980-luvulta lukien. Yhdysvalloista lähtöisin oleva Asunto ensin -periaate vakiintui Suomen asunnottomuustyöhön Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelman PAAVO I aikana. Suomessa ohjelmaa koordinoi Ympäristöministeriö, yhdessä sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön, Rikosseuraamuslaitoksen, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen sekä Raha-automaattiyhdistyksen kesken. Ohjelmassa mukana olivat 10 kaupunkia, joiden asunnottomuusluvut olivat maan korkeimmat. Suomessa

Asunto ensin -mallia on rakennettu paikallisten tarpeiden mukaan, sillä asumisen tarpeet eroavat toisistaan eri asuinaluilla.

Suomen Asunto ensin -malli eroaa alkuperäisestä mallista yhdistelemällä Asunto ensin -periaatteen eri versioita. Se on ohjannut suomalaista asunnottomuustyötä jo melkein kymmenen vuoden ajan. Asunto ensin -periaatteen mukaan asunto tulisi nähdä inhimillisenä perusoikeutena. Oma asunto luo mahdollisuuden yksityisyyteen sekä mahdollistaa yksilön muiden sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien hoitamisen. Asunto ensin periaatteen mukaan työntekijät pyrkivät kohtaamaan asiakkaat tasavertaisina. Tavoitteena on luoda luottamusta asiakkaan ja työntekijän välille, jotta asiakkailta on mahdollisuus kuntoutua ja voimaantua omien ehtojen mukaisesti. Ohjelman avulla ollaan pyritty luomaan pysyviä asumisratkaisuja, kuten jatkuvaan, toistaiseksi voimassa olevaan vuokrasopimukseen, eikä asunnon saaminen ole riippuvainen esimerkiksi asukkaan päihteen käytön lopettamisesta. Tavoitteena on parantaa asiakkaiden mahdollisuuksia kiinnittyä osaksi yhteisöä ja yhteiskuntaa. Suomen mallille ominaista oli pyrkimys korvata asuntoloissa asuminen tuetun asumisen yksiköillä. Ohjelmassa mukana olivat 10 kaupunkia (Espoo, Helsinki, Joensuu, Jyväskylä, Kuopio, Lahti, Oulu Tampere, Turku ja Vantaa), joiden asunnottomuusluvut olivat maan korkeimmat. Asunto ensin -mallia on rakennettu paikallisten tarpeiden mukaan, sillä asumisen tarpeet eroavat toisistaan eri asuinaluilla. Ohjelmaa toteutettiin useiden eri valtakunnallisten sekä paikallisten järjestöjen ja palveluntuottajien kesken. (Kaakinen 2012, 3–9, 23–24; Karppinen 2018, 2–4, Karppinen & Fredriksson 2016, 3; Y-Säätiö 2017, 15.)

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisen ohjelmissa asetettiin tavoitteet myös nuorten asunnottomuuden vähentämiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi. Ennaltaehkäisevää toimintaa toteutettiin alueellisten toimijoiden monialaista yhteistyötä lisäämällä, kehittämällä nuorten asumisen onnistumista turvaavia palveluita, kouluttamalla nuorten kanssa toimivia ammattilaisia ja tuottamalla asumiseen liittyvää tukimateriaalia. (Karppinen & Fredriksson 2016, 10–11.)

Turun alueella pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishankkeita toteutettiin asumisneuvojatoimintaa laajentamalla sekä TALK -hankkeen aloittamisella. Asumisneuvojatoiminnalla pyrittiin ennaltaehkäisemään pitkäaikaisasunnottomuutta ja edistämään nuorten elämänhallinnan toteutumista. TALK-hanke oli kohdennettu pitkäaikaisasunnottomille. Hankkeessa tavoitteena oli räätälöidä tuki jokaiselle asukkaalle näiden yksilöllisten elämäntilanteiden ja asiakkaan omien tavoitteiden mukaisesti. Hanketta toteutettiin moniammatillisessa yhteistyössä eri toimijoiden, kuten viranomaistoimijoiden ja asukkaiden lähiverkostojen kesken. Asumispalveluiden tarkoituksena on tukea asiakkaan itsenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta. (Kaakinen 2012, 18–19.)

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishankkeet PAAVO I ja PAAVO II, osoittivat että asunnottomuutta voidaan vähentää, kun keinot vähentämiseen ovat oikeat, palvelut vastaavat tarpeisiin, yksilölliset tekijät huomioiden ja yksilön itsenäistä toimintaa tukien. Hankkeiden tuloksista kuitenkin ilmeni, että vaikka yleisesti pitkäaikaisasunnottomuus saatiin laskuun, niin naisten ja nuorten asunnottomuus jopa hieman kohosi. Kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen saatavuuden parantaminen on asunnottomuuden laskemisen kannalta merkittävin tekijä. Yksistään kohtuuhintaisten asuntojen määrän kasvattaminen ei poista asunnottomuutta, vaan tukipalveluiden suunnitelmallista kehittämistä tulee jatkaa, ennaltaehkäisevään työhön tulee panostaa ja edistää moniammatillista työskentelyä. (Karppinen & Fredriksson 2016, 19–22, 31–35.)

Asunnottomuutta voidaan selittää myös kohtuuhintaisten asuntojen puutteella. Nuorten asunnottomuutta selittää myös sosiaalisen asuntokannan pienellä määrällä suhteessa hakijoihin. Sosiaalinen asuntokanta tarkoittaa julkisilla varoilla tuettuja asuntoja, jotka ovat julkisesti säänneltyjä. Näiden asuntojen tuotto ja ylläpitäminen ei tavoittele voittoa. (Viitanen 2015, 88.)

---

¹ TALK-hanke alkoi vuonna 2009 ja se toteutettiin ympäristöministeriön koordinoiman pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishankkeen PAAVO I aikana. Kehittämishankkeen toteuttivat Turun kaupungin sosiaali- ja terveystoimi sekä TVT Asunnot OY.

4 JÄRJESTÖTOIMINTA NUORTEN ITSENÄISTYMISEN TUKEMISESSA

Tällä hetkellä Suomessa on noin 10 000 rekisteröityä sosiaali- ja terveysalan järjestöä. Vuonna 2017 Suomessa oli yhteensä 860 sosiaalipalveluita tuottavaa järjestöä. Järjestöt tuottavat sosiaalipalveluita monialaisesti. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset päivätoiminta- ja asumispalvelut. Suuri osa yhdistyksistä työskentelee säännöllisesti muiden yhdistysten ja toimijoiden, kuten oppilaitosten tai esimerkiksi apteekkien tai hoiva-alan yritysten kanssa. Sosiaalipalveluita tuottavien järjestöjen ja yhtiöiden palveluiden saatavuus on kuitenkin vähentynyt viime vuosien aikana, ja moni näistä on lopettanut palveluiden tuottamisen. Järjestöjen vähentymisen syynä on ollut muun muassa toimintaan aktiivisesti osallistuvien määrän vähentyminen, toiminnan siirtyminen muulle taholle, vapaaehtoisten määrän väheneminen, yhdistystoiminnan hallinnollinen taakka tai rahoituksen vähentyminen. (Peltosalmi, Eronen, Litmanen, Londén, Näätänen, Ruuskanen & Selander. 2018, 28, 127, 188.)

Nuorisolaissa (1285/2016) on säädetty myös etsivästä nuorisotyöstä. Toiminnan kohteena ovat alle 29-vuotiaat nuoret, jotka eivät ole koulutuksessa, työmarkkinoilla ja ne nuoret, jotka kaipaavat tukea oikeiden palveluiden löytämiseen. Vuonna 2016 etsivän nuorisotyön avulla tavoitettiin ja oltiin yhteydessä 26 499 nuoreen. Nuoret ohjautuvat etsivän nuorisotyön pariin monien eri ohjaavien tahojen kautta, esimerkiksi oppilaitosten kautta. Osa nuorista hakeutui toiminnan piiriin myös itsenäisesti tai kavereiden ja sukulaistensa avulla. Toiminnan tarkoitus on tavoittaa nuoria, jotka ovat tuen tarpeessa ja saattaa näitä oikeiden palveluiden ja muiden tukimuotojen piiriin. Etsivän nuorisotyön avulla pyritään edistämään nuoren itsenäistymistä, yhteiskuntaan osallistumista, elämänhallinnan taitoja sekä koulutukseen ja työmarkkinoille pääsemistä. Toimintaan osallistuminen on nuorelle vapaaehtoista. Etsivää nuorisotyötä järjestää kunta joko yksin, yhdessä muiden kuntien kanssa tai hankkimalla palveluja yhteisöltä, joka tuottaa nuorille suunnattuja palveluita. (Nuorisolaki 1285/2016; Bamming 2017, 4–9.)

Nuorten itsenäistymistä voidaan edistää myös asunnon etsimistä ja saantia tukemalla. Suomessa on myös erilaisia toimijoita, joiden tarkoituksena on tarjota yleisiä asunto-markkinoita edullisempia asumismahdollisuuksia. Eräs tämänkaltainen toimija on Y-säätiö, jonka tavoitteena on vähentää asunnottomuutta ja tuoda markkinoille kohtuuhin-

taisia asuntoja sellaisille asuinalueille, joilla edullisista vuokra-asunnoista on pulaa. Y-säätiö tarjoaa asumisneuvonta palveluita, sosiaalisen ja taloudellisen hyvinvoinnin edistämiseksi ja vähentääkseen asumisen ongelmia. Asumisneuvonnalla pyritään muun muassa vähentämään vuokralaisten häätöjen määrää. Y-säätiö toimii Asunto ensiperiaatteen mukaisesti.

Vapaaehtoistoiminnan arvostus ja merkittävyys on kasvanut viime vuosikymmenten aikana. Suomi on vapaaehtoistoiminnan osalta aktiivinen maa, myös kansainvälisesti verrattuna. Vapaaehtoistyötä voidaan pitää kansalaisjärjestöjen toiminnan ytimenä. Vapaaehtoistoiminnan osuus järjestöjen toiminnasta vaihtelee suuresti, osassa vapaaehtoisuus ulottuu koko toimintaan ja osassa se on yksi toiminnan muoto muiden toimintojen joukossa. Vapaaehtoistoiminta voi olla virallista tai epävirallista. Vapaaehtoistoiminta voi olla kansainvälisesti, valtakunnallisesti, paikallisesti järjestettyä. Vapaaehtoistoiminta määritellään perinteisesti auttamisen näkökulmasta. Se on toimintaa yksittäisten ihmisten tai yhdistysten hyväksi, toimintaa, josta ei saa rahallista palkkiota. Vapaaehtoistoimintaan ei nimensä mukaisesti liity pakottavuutta, vaan sitä tehdään yksilön omasta halusta ja omien arvojen mukaisesti.

Vapaaehtoistoiminta on vapaaehtoista myös autettavalle osapuolelle. Vapaaehtoistoiminta ei pidetä niitä velvollisuuksia, joita yksilöllä on perhettä tai sukuaan kohtaan. Vapaaehtoistoimintaan voidaan luokitella eri luokkiin. Vapaaehtoistoiminta voi olla tukea tuottavaa. Tällöin vapaaehtoinen tarjoaa tukea heikommassa asemassa olevalle. Tällaista on esimerkiksi tukihenkilötoiminta. Vapaaehtoistoiminnalla voidaan myös osallistaa ja aktivoida asiakasta esimerkiksi harrastustoimintaan liittyen. Vapaaehtoistoiminta voi myös olla palveluja tuottavaa, vertaistoimintaa, talkoo- ja keräystoimintaa tai muuta järjestötoimintaa ja kansalaisvaikuttamista. Vapaaehtoistoiminnalla on merkitys vapaaehtoiselle itselleen, palvelujen vastaanottajille, yhteisöille, jotka organisoivat vapaaehtoistoimintaa sekä koko palvelujärjestelmälle. Vapaaehtoistoiminnan yksilölliset merkitykset näkyvät välittömänä konkreettisena apuna arjenhallinnassa ja arjessa selviytymisessä. Vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnalliset merkitykset ulottuvat koko yhteiskuntaan. Vapaaehtoistoiminnan on todettu edistävän tasa-arvoa ja solidaarisuutta, kaventavan yhteiskunnallisia eroja ja luovan pohjan yhteiskuntarauhan ylläpitämiselle. (Laimio & Välimäki 2011, 9–14, 19–22; Pessi & Oravasaari 2010, 5–9.)

4.1 NUORTEN ASUMISEN TUKEMINEN

Vuoden 2017 Sosiaalibarometrissa nousee esiin erilaisten palveluiden kehittämisen tärkeys. Jotta eriarvoisuutta voidaan vähentää ja hyvinvointia kohentaa väestön keskuudessa, olisi tärkeää kehittää palveluita. (Näätänen ym. 2017, 130.) Nuorisotyöstä on säädetty nuorisolaissa. Nuorisotyö on laissa määritelty nuorten kasvun, itsenäistymisen sekä osallisuuden tukemiseksi. Nuorisotyön tärkeä päämäärä on saattaa nuori yhteiskunnan aktiiviseksi jäseneksi. (Mehtonen 2011, 20; Nuorisolaki 1285/2016.) Nuorten tuetun asumisen toiminnassa merkittävänä rahoittajina ovat toimineet muun muassa ARA, RAY², kunnat, ministeriöt ja Euroopan sosiaalirahasto (Jokinen ym. 2016, 6).

Sosiaalisesti vahvistavalle työlle on tarvetta etenkin silloin, kun yksilön olemassa olevat turvaverkot rapautuvat ja epävarmuudesta on tullut jatkuva olotila. Toiminta on rakentunut perinteisesti ammattilaisten ja vapaaehtoisten välille. Kolmannella sektorilla on luotu toimintamalleja, jotka rakentuvat vertaistuen ympärille. (Lehtonen & Salonen 2008, 33; Lundbom & Herranen 2011, 11.) Sosiaalisesti vahvistavan työn muotoja ovat yksilöiden kohtaaminen, kuunteleminen ja keskusteleminen. Sosiaalisen vahvistaminen voidaan nähdä kokonaisvaltaisena elämänhallinnan tukemisena. (Lundbom & Herranen 2011, 11; Mehtonen 2011, 13–18.)

Julkisen sektorin palvelujärjestelmä ei pysty riittävästi tavoittamaan nuorten tarpeita oikea-aikaisesti. Asumisen tukipalveluissa ilmenee puutteita erityisesti sosiaalityön nuorten aikuisasiakkaiden kohdalla. Puutteet sosiaali- ja terveysalan palveluissa voivat johtaa ongelmien muuttumisen vaikeammiksi ja ongelmien pitkittymiseen. (Lehtonen & Salonen 2008, 33; Rautiainen 2011, 98.)

---

² RAY:n toiminta päättyi vuoden 2016 lopussa ja Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus (STEA) aloitti toimintansa 2.1.2017.

Pirstaloitunut palvelujärjestelmä heikentää nuorten asiakkaiden kokonaisvaltaista auttamista. Asunto-, sosiaali-, terveys- ja työvoimapalveluiden järjestäminen sektoroidusti heikentää asunottomuuden varhaista havainnoimista ja sen ennaltaehkäisyä. Oikeanlaisten ja tarvittavien palveluiden löytäminen ja hakeutuminen onkin riippuvainen asiakkaan omista kyvyistä ja resursseista. Palvelujärjestelmää tulisi pyrkiä kehittämään korjaavien palveluiden piiristä enemmän ennaltaehkäisevään työhön. Mikäli ennaltaehkäisevässä työssä onnistutaan, ei korjaaville toimenpiteille olisi tarvetta muulloin kuin elämänhallinnan menettämisessä. (Jokinen ym. 2016, 16; Karppinen & Fredriksson 2016, 35–36; Mäntyniemi 2017, 76.)

Kun pyritään edistämään elämän- ja arjenhallintaan liittyviä asioita palveluiden ja toimien tulee olla oikein kohdennettuja, oikein ajoitettuja sekä pystyä vastaamaan asiakkaiden tarpeita, ilman leimautumisen uhkaa. Tarvetta on helposti lähestyttävillä, matalan kynnyksen palveluilla. Matalan kynnyksen palveluissa lähestyminen on tehty mahdollisimman yksinkertaiseksi, esimerkiksi palveluiden fyysisen sijainnin, aukioloaikojen, yhteydenotto tapojen, työskentelytapojen ja nuorille asetettujen velvollisuuksien suhteen. Nuorten tavoittaminen on riippuvaista saatavilla olevista palveluista, mutta myös nuoren omasta motivaatiosta. Nuorten tavoittaminen ja motivaation vahvistaminen on tärkeää sitoutumisen aikaansaamiseksi. (Jokinen ym. 2016, 3; Rautiainen 2011, 98, 106; Viitanen 2015, 88–89.)

Asumisen ja itsenäistymisen vahvistamista edistävä työ on nuorten huolten käsittelyä, asumistaitojen vahvistamista, toiminta- ja käyttäytymismallien korjaamista ja muuttamista. Se voidaan nähdä prosessina, jonka perustuu ennaltaehkäisemiseen ja toimintakyvyn ylläpitämiseen. Asiakkaan kanssa yhdessä suunnittelemista, palvelutarpeiden ja tarvittavan palveluverkoston kartoittamista. Asumisen tukeminen on arjen rakenteiden vahvistamista eri elämänalueilla. Asumisen tukemista voidaankin pitää yksilön elämän kokonaisvaltaisena tukena. (Lehtonen & Salonen 2008 10; Mäntyniemi 2017, 78; Rautiainen 2011, 97–100.)

Tuetun asumisen palveluille on tarvetta. Nuorille soveltuvia asuntoja on tarjolla niukasti, mikä hankaloittaa entisestään asunnon etsimistä. Nuoren asumistilanteen arvioinnissa on huomioitava tämän motivaatio, vastuun ja ongelmien tunnistaminen, selvitettävä

nuoren vahvuudet ja voimavarat, tunnistettava nuoren kehitystarpeet sekä perehdyttävä nuoren elämäntilanteeseen, siihen vaikuttaviin muutoksiin ja siihen toimintaympäristöön, jossa nuori elää. Nuoren tilanteen selvittäminen vaatii myös elämäntilanteen taustatietojen selvittämistä. On otettava selvää ongelmien esiintymisen tilanteista, niiden vaikuttavuus alueesta ja kestosta, toistuvuudesta, niiden seurauksista sekä niiden aiheuttamista tunnereaktioista. Perhetilanteen selvittäminen on myös tärkeä osa elämäntilanteen kartoittamista ja ongelmien työstämistä. Asumisen tukitoiminnalle on tärkeää, että vuorovaikutus toimii asiakkaan, työntekijän ja asiakkaan verkostojen kanssa mutkattomasti. (Bamming 2017, 20; Rautiainen 2011, 102–106.)

Lehtonen ja Salonen (2008) erittelevät nuorten asumisen tukemista eri kategorioiden avulla. Ensiksi nuori tarvitsee asunnon kiinnittymään yhteiskuntaan. Toiseksi nuori saa apua arjen taitojen opettelemiseen. Tuettu asuminen sisältää myös kontrollointia. Nuorten asumisen tukemiseen liittyy myös ohjaavaa vuorovaikutuksellista työtä luottamuksellisissa suhteissa. Nuorten asumisen tukemista vaikeuttaa nuoren motivaation puute, vakavat päihdeongelmat, väkivaltainen käyttäytyminen ja pitkäaikainen, laaja-alaisen tuen tarve. (Lehtonen & Salonen 2008, 34.)

Tukihenkilötoiminta on yksi kansalaisjärjestötoiminnan muodoista. Tukihenkilötoiminnalla pyritään parantamaan elämäntaitoja, lisäämään merkityksellisyyden ja osallisuuden kokemuksia ja toiminnallisella tavalla, vähentää sekä tuettavan henkilön ulkopuolisuuden kokemusta että syrjäytymisen kehittymistä. Tukihenkilötoiminta perustuu vapaaehtoisuuteen, luottamuksellisuuteen, tasa-arvoisuuteen sekä erilaisuuden kunnioittamiseen. Tukihenkilötoiminta vaatii vapaaehtoistoimijoilta sitoutumista, sillä toiminnan vaikutus riippuu tukisuhteesta muodostuneeseen luottamuksellisuuteen, turvallisuuteen ja nuoren kunnioittamiseen. Tukihenkilötoiminta eroaa osittain ammatillisesti järjestetystä tuesta. Ensinäkin tukihenkilötoimintaa toteutetaan osana nuoren omaa arkea, ei työntekijän vastaanotoilla. Toiseksi tukihenkilötoiminta perustuu tasavertaisuuteen tukea antavan ja tuettavan välillä. Ammatillisessa tuessa, tuettava saa vastineeksi tarvitsemansa tuen ja tukea antava saa antamastaan tuesta palkkion. Tukihenkilötoiminta on sekä ennaltaehkäisevää että korjaavaa toimintaa. (Nuotio & Miettinen 2011, 192–195.)

Ennalta ehkäisevää työtä tarvitaan yhteiskunnallisen osallisuuden edistämiseksi ja syrjäytymisen torjumiseksi. Sosiaalisen osallisuuden turvaaminen edellyttää sosiaalisten ongelmien ja korjaavien toimenpiteiden kehittämistä. Ennaltaehkäisevät tukitoimenpiteet ovat usein luonteeltaan kevyitä, tiedotusta, ohjausta, tukea ja neuvontaa. Ennaltaehkäisevää työtä voidaan jaotella rakenteelliseen- ja operatiiviseen ennaltaehkäisyyn. Rakenteellinen ennaltaehkäisy pyrkii vaikuttamaan toimintaympäristöihin ja infrastruktuuriin. Rakenteelliseen ennaltaehkäisyyn sisältyy päätöksentekoa, hallintoa, johtamista ja strategioiden luomista. Rakenteellisen ennaltaehkäisyn avulla resursoidaan ja seurataan operatiivista ennaltaehkäisyä. Operatiivinen ennaltaehkäisy liittyy asiakkaiden ja yhteistyöverkostojen kanssa tapahtuvaan vuorovaikutustoimintaan, ja se koostuu palveluista, joita tarjotaan asiakkaille. Esimerkiksi asunnottomuuden vähentämiseen liittyvän ennaltaehkäisevän työnmuotoja voivat olla yleiset neuvonta-, ohjaus- ja tiedotuspalvelut, kohdennetut ohjaus- ja tukipalvelut sekä koulutus. Operatiivisen ennaltaehkäisytyön tavoitteena on tuottaa tietoa ja välittää sitä eteenpäin päätöksenteon tueksi. (Jokinen ym. 2016, 21–24; Välimäki 2007, 21–24.)

4.2 TURUN KAUPUNKILÄHETYS RY:N NUORTEN TUETUN ASUMISEN TOIMINTA

Turun Kaupunkilähetys ry:llä on pitkä historia tuen tarjoajana. Yhdistyksen toiminta sai alkunsa jo vuonna 1880. Toiminnan piiriin kuuluvat nuoret aikuiset ja yli 60-vuotiaat. Toiminta perustuu vapaaehtoistyöhön. Nuorten tukitoiminnalla tuetaan nuorten asumista ja itsenäistymistä. Toiminnalla tuetaan ja edistetään myös nuorten opiskelua ja työelämää. Yli 60-vuotialle tarkoitetuissa palveluissa tarjotaan tietoa ja toimintaa ikäihmisille sekä tuetaan heitä vaikeassa elämäntilanteessa ryhmätapaamisten tai yksilömuotoisen tuen avulla. Nuorten tuetun asumisen toiminnan (TUAS) tarkoitus on tarjota tukea aikuistumisen kynnyksellä oleville nuorille, jotka kaipaavat tukea itsenäiseen asumiseen ja oman elämän suunnitteluun. TUAS-toiminta perustuu Turun alueella tehtävään ammatillisesti ohjattuun vapaaehtoiseen tukihenkilötoimintaan ja verkostoyhteistyöhön. Toiminta on syksystä 2018 laajentunut myös Kaarinan ja Liedon alueille. Tavoitteena on laajentaa toimintaa myös Raision, Naantalın ja Ruskon alueille. TUAS-toiminta saa rahoituksensa Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskukselta (STEA) sekä Turun kaupungilta. (Turun Kaupunkilähetys ry 2019.)

TUAS-toiminta on määräaikaista ja tavoitteellista toimintaa. TUAS-toiminnalla pystytään vastaamaan nuorten tarpeisiin niiltä osin, kun julkisen sektorin palvelut osoittautuvat riittämättömiksi. Tukihenkilötoiminta on vahvasti ammatillisesti organisoitua toimintaa. Työntekijä ja tukihenkilö työskentelevät työparina nuoren hyväksi. Työntekijä vastaa verkostotyöstä ja palveluohjauksesta. Ennen toiminnan aloittamista sekä nuori että vapaaehtoinen tukihenkilö haastatellaan kattavasti. Jokainen toiminnassa mukana oleva tukihenkilö koulutetaan tehtävään. Tukipareja ei yhdistetä sattuman varaisesti, vaan jokaiselle nuorelle pyritään mahdollisimman sopiva vapaaehtoinen tukihenkilö ja vastaavasti jokaiselle vapaaehtoiselle mahdollisimman sopiva nuori. Tukiparit tapaavat toisensa noin 1–2 viikon välein keskimäärin noin yhden vuoden ajan. Tukipari tapaa TUAS-toiminnan työntekijän vähintään 3 kuukauden välein. Nuorten saama pääasiallinen tuki on oma vapaaehtoinen tukihenkilö, joka jalkautuu nuoren arkeen. Vapaaehtoistyön etuna onkin tuen joustavuus. Vapaaehtoiset tukihenkilöt kykenevät joustavasti olemaan nuoren tukena ja vastaamaan nuorten yksilöllisiin tarpeisiin. Julkinen sektori ei välttämättä pysty vastaamaan nuorten arjen tarpeisiin yhtä joustavasti, sillä monien virastojen palveluajat rajoittuvat toimistoaikoihin. (Turun Kaupunkilähetys ry 2019.)

Koska toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen, vaaditaan myös nuorilta kykyä sitoutua toimintaan. Mikäli nuori ei pysty sitoutumaan vapaaehtoiseen tukitoimintaan tai hän tarvitsee selvästi jotain muuta ammatillista tukea, voidaan nuori ohjata oikeanlaisten, hänen tarpeitaan vastaavien palveluiden piiriin. Näin ollen nuori ei kuitenkaan jää palveluiden ulkopuolelle. Toiminnalle on Turun alueella selkeä tarve ja TUAS-toiminnan kysyntä onkin ollut viime vuosien aikana kasvusuuntaista. Vuonna 2018 TUAS-toiminnalla kyettiin tarjoamaan tukea itsenäistymiseen yhteensä 63 nuorelle. Näistä yhteensä 50 nuorta oli tukisuhteessa vapaaehtoisen tukihenkilön kanssa vuoden 2018 aikana. Osalle nuorista vapaaehtoisen tukihenkilön tarjoama tuki ei kuitenkaan ollut nuoren elämäntilanteeseen nähden sopivin tukimuoto. Näille nuorille taas tarjottiin mahdollisuus toiminnan työntekijän toteuttamaan yksilö- tai palveluohjaukseen sekä asumisvalmennukseen. (Turun Kaupunkilähetys ry 2019.)

Nuorten tuetun asumisen toiminnan kohderyhmänä ovat itsenäistymisvaiheessa olevat 18–25 -vuotiaat nuoret, jotka eivät kuulu muiden lakisääteisten palveluiden, kuten vammaishuollon tai jälkihuollon piiriin. Toiminta on kohdennettu erityisesti Turun alu-

eella asuville tai Turkuun muuttaville tuen tarpeessa oleville nuorille. Toiminnan tavoitteena on tukea nuorten asumista ja itsenäistymistä sekä auttaa heitä selviytymään arjessa eri elämäntilanteissa. Toiminta on luonteeltaan ennaltaehkäisevää. Toiminnalla pyritään ehkäisemään ongelmien syntymistä ja kasautumista. Toiminnan avulla pyritään ehkäisemään nuorten syrjäytymistä ja muiden sosiaalisten ongelmien kuten maksuhäiriöiden, häätöjen ja asunnottomuuden syntymistä. Toiminnalla pyritään edistämään nuorten omia itsenäiseen asumiseen liittyviä tietoja ja valmiuksia ohjaamalla asioiden hoitamisessa ja ongelmista selviytymisessä. Itsenäisen asumisen ja arjenhallinnan vaikeuksien lisäksi nuorten tuen tarvetta voivat lisätä erilaiset tekijät kuten yksinäisyys, sosiaalisten suhteiden puuttuminen, mielialaongelmat tai koulukiusaamistausta. Moni nuori tarvitsee tukea myös rahankäytössä ja taloudenhoitamisessa. Tuen tarpeen taustalla voi myös olla perheiden sisäiset ongelmat, perheellä ei välttämättä ole riittäviä voimavaroja nuoren itsenäistymisen tukemiseen. (Turun Kaupunkilähetys ry 2019.)

TUAS-toimintaa toteutetaan tietyn prosessin mukaisesti. Asiakasprosessi lähtee tukipyynnöstä. Tukipyyntö voi olla yhteydenotto yhteistyökumppanilta kuten Turun ammatti-instituutin opiskelijahuollosta tai Turun sosiaalikeskuksesta. Yhteistyökumppani ottaa yhteyttä TUAS-toiminnan koordinaattoriin, yhdessä kartoitetaan nuoren tilanne ja TUAS-toiminnan sopivuus kyseiselle nuorelle. Tämän jälkeen nuoren tilanne ja tuen tarve kartoitetaan tarkemmin tapaamalla nuori. Tällöin myös täytetään tukihenkilöhakemus. Nuoren hakeutuessa toimintaan, arvioidaan myös tämän kykyä sitoutua toimintaan. Jokainen nuori tavataan henkilökohtaisesti, jotta voidaan kartoittaa nuoren elämäntilanne sekä tuen tarvetta. Tilannekartoituksen yhteydessä varmistetaan, että nuorella on käytettävissään kaikki tarvittava ammatillinen tuki, ennen tukihenkilötoiminnan piiriin astumista. Ennen varsinaisen tukisuhteen aloittamista nuoren kanssa voidaan järjestää 2-3 tapaamista tilanteen mukaan. Nuorten tilanteen kartoittamiseen käytetään kaavaketta, jolla kartoitetaan nuoren itsenäisen asumisen valmiuksia. Nuori määrittelee aina tuen tarpeensa itsenäisesti. On tärkeää, että nuoren tukihenkilönä toimivalla vapaaehtoisella on riittävät mahdollisuudet vastata nuoren tarpeisiin. Aloitustapaamisessa ovat mukana tuettava nuori, hänelle valittu tukihenkilö, TUAS-koordinaattori sekä yhteistyökumppani. Aloitustapaamisen jälkeen nuori ja tukihenkilö tapaavat säännöllisesti tutustumisaiкана kerran viikossa noin kuukauden ajan. Tutustumisajan jälkeen nuori ja tukihenkilö solmivat tukipalvelusopimuksen. Tässä määritellään yksilöllisesti kunkin tukisuhteen tavoitteet ja käytännöt, sekä kaikkien nuoren kanssa työskentelevien tahojen roolit.

Verkostoyhteistyö on tärkeä osa TUAS-toimintaa, jotta voidaan varmistaa nuorelle riittävä ammatillinen apu ja tuki. Tukisuhteen kesto on usein noin vuosi. Vuoden aikana tavoitteita ja tukisuhteen edistymistä arvioidaan yhteisissä tapaamisissa ja tukisuhteen seurantalavereissa. Kun tuetulle asumiselle ei ole enää tarvetta, tukisuhde päätetään päätöspalaveriin ja toiminnan vaikuttavuuden arviointiin. (Turun Kaupunkilähetys ry 2019.)

Nuorten tuen tarpeet ovat erilaisia. Nuorten toiveet ja tarpeet toimivat tukihenkilötoiminnan perustana. Toiminnan tavoitteita ja kohteita suunnitellaan yhdessä nuoren kanssa. Vapaaehtoisten tukihenkilöiden avulla pystytään paremmin vastaamaan nuorten yksilöllisiin tarpeisiin. TUAS-toiminnalla tuetaan nuoria itsenäisen asumisen valmiuksien kehittämisessä ja pyritään vahvistamaan nuoren arjenhallinnan taitoja. Nuori voi saada toiminnasta myös apua asunnon etsimiseen. Ensimmäistä kertaa yksinmuuttavilla nuorilla on mahdollisuus saada yksilöityä asumisvalmennusta. TUAS-toiminta työskentelee tiiviisti TVT Asunnot Oy:n kanssa ja auttaa toiminnassa mukana olevia nuoria vuokra-asunnon löytämisessä. Nuoren kanssa voidaan harjoitella rahankäyttöä ja oman talouden hallintaa. Monet toiminnassa mukana olevat nuoret kaipaavat tukea virallisten asioiden hoitamiseen ja virastoissa asioimiseen. Monet nuoret kokevat yksinäisyyttä ja heidän sosiaaliset suhteensa ovat vähäisiä. Nuori ja tukihenkilö voivat myös yhdessä tutustua uusiin vapaa-ajanviettopoihin ja harrastuksiin. Tämän tavoitteena on aktivoida nuorta ja madaltaa osallistumisen kynnystä. (Turun Kaupunkilähetys ry 2019.)

TUAS-toiminta on tiivistä yhteistyötä monien nuorta tukevien tahojen kesken. Toimintaa toteutetaan yhdessä muun muassa oppilaitosten, sosiaali- ja terveystalveluiden sekä nuorten työllistymistalveluiden kanssa. Yhteiskumppanit ohjaavat nuoria TUAS-toiminnan piiriin, suuri osa toiminnassa mukana olevista nuorista on ohjautunut toimintaan toisen asteen oppilaitoksista, opintojen keskeyttämisen jälkeen tai opintoihin hakeuduttuaan. Osa nuorista hakeutuu toiminnan piiriin itsenäisesti tai jonkun läheisen avulla. Verkostotyön tavoitteena on varmistaa nuorelle riittävä ammatillinen apu ja tuki sekä varmistaa että vapaaehtoinen tuki on oikein kohdennettua. (Turun Kaupunkilähetys ry 2019.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tämän pro gradu –tutkielman tarkoituksena on tarkastella Nuorten tuetun asumisen toimintaa itsenäistymistä edistävänä toimintana. Pysin selvittämään, minkälaisia vaikutuksia toimintaan osallistumisella on nuorten asumistilanteeseen. Lisäksi tavoitteena on kartoittaa toimintaan osallistumisen syitä ja tarpeita, toimintaan ohjaavia tahoja sekä TUAS-toiminnan vaikuttavuutta itsenäistymisen taitojen vahvistamiseen. Näihin haen vastausta kolmen tutkimuskysymyksen kautta:

Tutkimuskysymyksetni ovat seuraavat:

1. Minkälaisissa tilanteissa ja minkä ohjaavan tahon toimesta nuoret ohjautuvat TUAS-toimintaan?
2. Miten TUAS-toiminnassa mukana oleminen on vaikuttanut nuoren asumistilanteeseen ja itsenäistymiseen?
3. Miten TUAS-toiminnalla voidaan vahvistaa nuoren itsenäistymistaitoja?

Kvantitatiiviselle tutkimukselle ominaista on tutkimusongelmien valitseminen jo varhain ennen itse tutkimuksen aloittamista, toisin kuin kvalitatiivisessa tutkimuksessa, jossa tiukka tehtävän asettelu voi koitua jopa haitaksi tutkimukselle. Tutkimuskysymysten asetteluun tulee kiinnittää erityistä huomiota ja tarkastella niitä useampaan otteeseen. Tutkimuskysymysten asettelu lähtee kysymyksestä, millaista tietoa niiden avulla pyritään saamaan? Ensinäkin on syytä pohtia, onko kerätystä aineistosta mahdollista saada vastaukset asetettuihin kysymyksiin. Toiseksi on pohdittava, saadaanko tutkimuskysymysten avulla vastaus siihen, mitä halutaan tutkia. (Hakala 2015, 173.) Tutkimuskysymyksetni ovat matkan varrella muotoutuneet useaan otteeseen. Tutkimuskysymyksetni muotoutuivat lopulliseen muotoonsa yhteistyössä TUAS-toiminnan työntekijöiden kanssa.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla pyysin selvittämään, minkä ohjaavan tahon toimesta nuori on tullut toiminnan piiriin. Lisäksi pyysin kartoittamaan nuorten tilannetta

toimintaan tullessa, mikä on nuoren työmarkkinastatus ja sitä, mikä on nuoren ensisijainen syy tuen tarpeelle. Toisen tutkimuskysymyksen tavoitteena on kartoittaa TUAS-toiminnan piirissä olevien nuorten asumistilannetta. Tämän tutkimuskysymyksen avulla kartoitan ensisijaista syytä toiminnan päättymiselle sekä nuorten asumistilannetta ennen toimintaan tuloa ja asumistilannetta toiminnan päättyessä. Tavoitteena on selvittää, minkälainen vaikutus TUAS-toimintaan osallistumisella on ollut nuorten asumistilanteeseen. Kolmas tutkimuskysymykseni keskittyy toiminnan tuloksellisuuteen. Tavoitteenani on selvittää, onko TUAS-toimintaan osallistuminen vahvistanut nuorten itsenäistymistaitoja.

TUAS-toiminnasta ja toimintaan osallistuvista nuorista on tehty myös aiemmin pro gradu -tutkielmia. Aiemmat tutkielmat ovat olleet menetelmältään laadullisia eli kvalitatiivisia tutkimuksia (ks. Höykinpuro 2017 & Valtonen 2017). Aihetta on aiemmissä tutkimuksissa lähdetty tarkastelemaan nuorten omien kokemusten ja näkemysten kautta. Aiemman tutkimuksen pohjalta voidaan tehdä hypoteeseja, eli olettamia siitä, että nuoret ovat kokeneet TUAS-toimintaan osallistumisen hyödylliseksi ja itsenäistymistä tukeväksi (Höykinpuro 2017, 41–62). Aiempi tutkimus TUAS-toiminnasta on siis keskittynyt nuorten omiin kokemuksiin. Tämän tutkielman tarkoitus on taas perehtyä TUAS-toimintaan itsessään, toiminnan vaikuttavuuteen ja objektiivisesti tarkasteltavaan tuloksellisuuteen. Tätä pystytään tutkimaan parhaiten kvantitatiivisen, eli määrällisen tutkimuksen metodein.

5.2 TUTKIMUSMENETELMÄ

Tutkielmani on menetelmältään kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Määrällisen tutkimuksen tarkoituksena on selittää, kuvailla tai vertailla tutkittavien muuttujien ominaisuuksia sekä niiden välisiä suhteita ja eroja. Tuloksena määrällisessä tutkimuksessa saadaan lukuarvoista koostuva havaintoaineisto, jota analysoidaan tilastollisin analyysimenetelmin. Määrällinen tutkimus vastaa nimensä mukaisesti kysymyksiin: kuinka paljon, kuinka moni tai kuinka usein. Voidaan esimerkiksi tutkia, kuinka monen nuoren itsenäinen asuminen edistyi TUAS-toimintaan osallistumisen aikana. Tutkittavaa kohdetta kuvaillaan ja tulkitaan numeroiden ja tilastojen kautta. Määrällisessä tutkimukses-

sa käytetään usein mittausmenetelmänä kyselylomakkeita tai haastatteluja. (Hakala 2015, 172–173; Vilka 2007, 13–20.)

Määrällisessä tutkimuksessa on tyypillisesti suuri määrä tutkittavia. Kun käytetään tilastollisia menetelmiä, tutkittavien tai vastaajien vähimmäismääränä on yleensä pidetty noin 100 vastaajaa eli havaintoyksikköä. Omassa tutkimuksessani vastaajien määrä on 95, joka on hieman alle suositellun vähimmäismäärän. Tutkielmani tarkoituksena ei kuitenkaan ole pyrkiä hakemaan valtakunnallista yleistettävyyttä. Tutkielmani keskittyy maantieteellisesti Turussa ja Turun seudun alueella järjestettävään TUAS-toimintaan. Tällä mittapuulla arvioituna, havaintoyksiköiden määrän voidaan katsoa olevan riittävä määrällisen tutkimuksen tekoon. Aineiston koolla on vaikutus myös tulosten luotettavuuteen, jota käsitellään laajemmin kappaleessa 5.3.

Määrällisen tutkimuksen peruskäsitteitä on perusjoukko eli tutkimuksen kohderyhmä. Omassa tutkimuksessani perusjoukkoa edustaa TUAS-toiminnassa vuosina 2015–2017 mukana olleet, toiminnassa jo lopettaneet nuoret. Tutkielmani on kokonaistutkimus, sillä tarkastelun kohteena tutkielmassa ovat kaikki toiminnassa vuosina 2015–2017 mukana olleet nuoret. Toinen peruskäsite määrällistä tutkimusta tehdessä on tilastoyksikkö eli havaintoyksikkö. Tämän tutkielman havaintoyksikkönä on yksittäinen toiminnassa mukana ollut nuori. Tilastolliset muuttujat ovat niitä ominaisuuksia, mitä tutkimuksessa tutkitaan. Määrällisessä tutkimuksessa muuttuja on tutkimuksen kohde, asia, josta halutaan saada tietoa. Muuttuja voi olla esimerkiksi yksilön ominaisuus tai jokin yksilöä koskeva asia. Määrällisessä tutkimuksessa ei sinänsä olla kiinnostuneita yksittäisistä tapauksista, vaan tutkimuskohdetta tutkitaan kokonaisuutena, tasa-arvoisesti. Periaate kvantitatiivisessa tutkimuksessa on aina sama, tutkija pyrkii löytämään tilastollisia säännönmukaisuuksia eri muuttujien välillä. Empiirisen havaintoaineiston avulla pyritään ymmärtämään tutkittavana olevaa ilmiötä ja tekemään siitä yleistyksiä. (Alasuutari 2011; Vilka 2007, 13–20).

Määrällisen tutkimuksen teossa pyritään tutkimustulosten objektiivisuuteen. Objektiivisuuteen pyrkiessään tutkimuksen tekijän on oltava mahdollisimman puolueeton. Tutkimustulokset ovatkin sitä objektiivisempia, mitä vähemmän tutkija on vaikuttanut tutkimustuloksiin. Tutkimukseni kysymykset on esitetty ennalta strukturoidussa lomakkees-

sa, minkä ansiosta etäisyys tutkittavaan yksilöön säilyy. Tutkimusprosessin objektiivisuutta edesauttaa se, etten ole henkilökohtaisesti tavannut tutkimuksen kohteena olevia nuoria, sillä en ole itse osallistunut käyttämäni aineiston keräämiseen. (Vilkkä 2007, 13–20.) On kuitenkin huomioitava, ettei määrällisessä tutkimuksessa pystytä saavuttamaan täydellistä objektiivisuutta. Tutkimuksen tekijä määrittää tutkimusongelman ja sen, mihin tutkimuksessa halutaan keskittyä. Nämä päätökset perustuvat tutkijan omiin kiinnostuksen kohteisiin ja oletuksiin. Ne luovat raamit tutkimukselle. (Anders 2017, 14–29.)

Evaluaatiotutkimusta käytetään usein sosiaalitutkimuksessa, kun halutaan tutkia toiminnan vaikuttavuutta. Evaluaatiotutkimuksen tavoitteena on tutkia ja auttaa kehittämään toimintaa ja sen suunnittelua, sekä toiminnan johtamista, tuloksia ja vaikuttavuutta. Evaluaatiotutkimuksen menetelmin pyritään vastaamaan tiettyihin kysymyksiin: mikä on ongelman luonne ja laajuus, mikä on toiminnan kohde, miten kohde saavutetaan, saavutetaanko toiminnan avulla asetetut tavoitteet ja hyödyt ja ovatko toiminnan kustannukset hyväksyttävät suhteessa sen vaikuttavuuteen ja hyötyihin. Evaluaatio suunnitellaan aina tiettyyn ohjelmaan tai toimintaan kohdistuen. Arvioinnin suunnittelu rakentuu kolmen asiaan: mihin arvioinnilla on tarkoitus vastata, metodit ja toiminnot, joilla voidaan vastata näihin kysymyksiin ja arvioitsijan sekä sidosryhmän väliseen suhteeseen. Evaluaatiotutkimuksessa tutkimuskysymykset rakennetaan usein yhdessä tutkittavan ohjelman toimijoiden kanssa, jotta tutkimuskysymyksillä pystyttäisiin vastaamaan mahdollisimman kattavasti niihin asioihin, joihin haetaan vastauksia. (Rossi, Freeman & Lipsey 1999, 4–5, 35, 76–77, 116.)

Tutkielmassani pyrin avaamaan ja analysoimaan käyttämäni aineistoa. Tutkimuksessa pyrin myös ristiintaulukoimalla selvittämään sukupuolten välisiä eroja. Ristiintaulukoimalla voidaan selittää eri muuttujien jakautumista sekä riippuvuuksia muuttujien välillä. Tarkastelemalla riippuvuuksia voidaan tarkastella, onko selitettävän muuttujan jakauma erilainen eri selitettävien muuttujien eri luokissa. Ristiintaulukoinnilla saadaan selville, miten tyttöjen ja poikien vastausjakaumat eroavat toisistaan, esimerkiksi miten tytöt ja pojat kokevat hallitsevansa eri arjenhallintaan liittyviä taitoja. Ristiintaulukoinnin merkittävyyttä voidaan testata x²-testillä, jossa oletuksena on muuttujien – tässä tutkimuksessa tyttöjen ja poikien – välinen riippumattomuus. Eli tässä tutkimuksessa oletuksena on, että sukupuoli ja arjenhallinnan taidot olisivat toisistaan riippumattomia muuttujia.

taustatietoja. Tilannekartoituksessa on kartoitettu tukisuhteen aloitus- ja päätösajankoh- ta, tukisuhteen kesto, toimintaan ohjaava taho, nuoren päätoimi, ensisijainen syy tuen tarpeelle, nuoren asumistilanne toiminnan alkuvaiheessa, asunto (jo olemassa oleva tai mistä asunto on löytynyt toiminnassa mukanaolon aikana), onko nuori löytänyt asunnon TUAS-toiminnan kautta, tuen tarpeen päättymisen ensisijainen syy sekä nuoren asumis- tilanne suunnitellussa lopettamistilanteessa. Aineiston toinen osa koostuu TUAS- toiminnassa mukana olleilta nuorilta kerätyistä itsenäisen asumisen taitojen alku- ja loppuarvioinneista. Alku- ja loppuarvioinnit ovat nuorten omia arvioita omista itsenäi- sen asumisen taidoistaan.

Kuten jo edellä mainittiin, alku- ja loppuarvioinneissa on kartoitettu itsenäisen asumisen taitoja. Itsenäisen asumisen taidot on ryhmitelty viiteen eri kategoriaan. Ensimmäinen kategoria koostuu itsestä huolehtimisen taidoista, joita on pyritty kartoittamaan eri osa- alueiden kautta. Itsestä huolehtimisen osa-alueita ovat: terveydestä huolehtiminen, riit- tävä uni ja nukkuminen, päivärytmin ylläpitäminen, säännöllinen liikunta, harrastami- nen, omasta hygieniasta huolehtiminen, päihteiden kohtuukäyttö, oma-aloitteisuus, täs- mällisyys ja ympäristön hahmottaminen. Toinen kategoria liittyy sosiaalisiin taitoihin, joita on pyritty selvittämään yksinäisyyden sietämisen, sosiaalisten tilanteiden, kaveri- suhteiden ja ystäväystymisen, itsesuojelun, sääntöjen noudattamisen ja avun hakemisen taitojen avulla. Kolmannessa kategoriassa on kartoitettu asioiden hoitamisen taitoja. Näitä on pyritty selvittämään osa-alueiden: paperiasioiden hoitaminen, asiapuheluiden tekeminen, virastoissa asioiminen ja opiskelu/työnteko luokkien avulla. Neljäs kategoria liittyy rahankäytön taitoihin. Sitä selvitetään rahankäytön suunnittelun, säästämisen ja laskujen verkkomaksamisen taitojen arvioinnin kautta. Viimeinen kategoria liittyy ko- dinhoidon taitoihin. Kodinhoidon taitojen itsenäistä hallitsemista pyritään selvittämään kodin siivouksen, pyykinpesun ja ruuanlaiton taitojen arvioinnin avulla.

Aineisto antaa kattavan kuvan TUAS-toiminnasta, sen tarkoituksesta ja sen tuloksista. Aineiston koolla on vaikutusta sen luotettavuuteen. Luotettavuutta voidaan arvioida eri näkökulmista, kuten aineiston sisäisen ja ulkoisen luotettavuuden kautta. Aineiston si- säistä luotettavuutta voidaan tarkastella vastaamalla siihen, miten hyvin tutkimuksessa käytetty aineisto onnistuu kuvaamaan itse tutkimuksen kohdetta tai niitä asioita, joita tutkimuksessa on tarkoitus tutkia. Aineiston ulkoista luotettavuutta taas tarkastellaan aineiston yleistettävyyden tai siitä johdettavien yleisten päätelmien kautta. Ulkoisen

luotettavuuden avulla voidaan siis arvioida aineiston edustavuutta. Sisäinen ja ulkoinen luotettavuus ovat riippuvaisia toisistaan. Ilman aineiston sisäistä luotettavuutta, ei ulkoisella luotettavuudella ole juurikaan merkitystä. Toisaalta aineisto voi olla sisäisesti luotettavaa, vaikka siitä ei olisi mahdollista johtaa yleistyksiä. (Hakala 2015, 172–173.)

Käyttämäni aineiston avulla pyrin vastaamaan kolmeen tutkimuskysymykseen. Ensimmäinen tutkimuskysymykseni pyrkii selvittämään, minkälaisissa tilanteissa nuoret ohjautuvat TUAS-toimintaan ja minkä ohjaavan tahon toimesta. Tässä käytän aineistona myös tukisuhdeaineistoa. Kysymyksen avulla kartoitan TUAS-toiminnassa mukana olleiden nuorten työmarkkinastatusta, ensisijaista tuen tarpeen syytä ja niitä tahoja, joiden kautta nuori on tullut toiminnan piiriin. Tarkastelen muuttujia nuoren tilanne (esimerkiksi opiskelu), ensisijainen syy tuen tarpeelle (esimerkiksi sosiaalisen tuen tarve) ja muuttujaa ohjaava taho (esimerkiksi sosiaalitoimisto).

Toinen tutkimuskysymys pyrkii selvittämään, miten TUAS-toiminnassa mukana oleminen on vaikuttanut nuoren asumistilanteeseen ja itsenäistymiseen. Käytän TUAS-toiminnan työntekijöiden keräämää tukisuhdeaineistoa vuosilta 2015–2017. Tähän kysymykseen haen vastauksia tarkastelemalla muuttujia asumistilanne toimintaa tullessa (esim. ensiasunnon haku tai asunnoton), ensisijainen syy tuen tarpeen päättymiselle (esim. tuen tarve itsenäistymiseen loppunut) sekä muuttujaa asuminen suunnitellussa lopettamistilanteessa (esim. itsenäinen asuminen jatkuu).

Kolmannen tutkimuskysymykseni tavoitteena on selvittää, miten TUAS-toiminnalla voidaan vahvistaa nuoren itsenäistymistaitoja. Aineistona tässä käytän nuorten täyttämiä itsenäisen asumisen taitojen alkua- ja loppuarvioita. Alku- ja loppuarvioita vertailemalla pyrin selvittämään, onko nuoren tilanne mahdollisesti parantunut, huonontunut vai pysynyt ennallaan. Itsenäisen asumisen taidot on jaettu kyselylomakkeessa viiteen eri kategoriaan, itsestä huolehtiminen, sosiaaliset taidot, asioiden hoitaminen, rahan käyttö ja kodinhoito. Kategoriat jakautuvat edelleen tarkentaviin osa-alueisiin.

6 NUORTEN OHJAUTUMINEN TUAS-TOIMINTAAN

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää minkälaisissa tilanteissa nuoret tulevat mukaan TUAS-toimintaan, mikä on nuorten ensisijainen syy asumisen ja itsenäistymisen tuen tarpeelle sekä minkä ohjaavan tahon toimesta nuori on tullut TUAS-toimintaan mukaan. Selvittämällä nuorten työmarkkina-asemaa, tuen tarpeen syitä ja ohjaavia tahoja analysoimalla, pyrin kartoittamaan kokonaisvaltaisesti toiminnassa olevien nuorten tilannetta. Tutkimuskysymykseen pyrin hakemaan vastauksia analysoimalla tukisuhdeaineistoa. Aineiston sukupuolijakauma on melko tasainen. Vastajista (N=95) enemmistö, 60 prosenttia oli tyttöjä. Poikia oli hieman vähemmän, noin 39 prosenttia. Loput nuorista koki itsensä muunsukupuoliseksi tai eivät halunneet määritellä sukupuoltaan.

Nuoren tilanne jakautui kuuteen eri luokkaan; opiskelija, työssä, työtön, sairauslomalla, kuntouttavassa työtoiminnassa tai työpaja -toiminnassa. Tutkimuksessani luokittelin nuoren tilanne -muuttujan uudelleen kolmiluokkaiseksi luokkiin opiskelija, työssä ja ei opiskele tai työskentele.

Taulukko 1 TUAS-nuoren työmarkkina-asema toimintaan tullessa

Nuoren tilanne toiminnassa olon aikana	(N)	(%)
opiskelija	60	63
työssä	6	6
ei työssä, ei opiskele	29	31
Yhteensä	95	100

Taulukosta 1 käy ilmi, että enemmistö, noin kaksi kolmasosaa TUAS-nuorista oli toimintaan tullessaan opiskelijoita. Niiden osuus, jotka eivät olleet opiskelijoita eivätkä kuuluneet työvoimaan, oli noin kolmannes tutkituista. Vain muutama nuori (6%) oli työllinen toimintaan tullessaan. Sukupuolten välillä ei ilmennyt tilastollisesti merkitseviä eroja sukupuolen ja nuoren pääasiallisen toiminnan suhteen. Tytöistä hieman suurempi osuus (70%) opiskeli, kuin pojista (54%). Pojista taas hieman suurempi osuus (38%) ei opiskellut tai ollut työssä, kuin vastaava joukko tytöistä (25%).

Saadakseni kattavampaa kuvaa TUAS-toiminnassa mukana olevista nuorista tarkastelin ensisijaista syytä tuen tarpeelle. Tilannekartoituksessa on huomioitu, että avuntarpeet ovat sellaisia, joita on mahdollista vapaaehtoisen tukihenkilön avulla tukea. Tämä tarkoittaa sitä, että tuen tarpeen on kuuluttava ennaltaehkäisevän tuen piiriin. Tuen tarpeen syyt on jaettu viiteen eri luokkaan. Luokat ovat sosiaalisen tuen puute, nuoren vaikea kotitilanne, nuoren mielialaongelmat, neurologiset erityisvaikeudet sekä arjenhallinnan ongelmat.

Taulukko 2 Ensisijainen syy asumisen ja itsenäistymisen tuen tarpeelle

Ensisijainen syy tuen tarpeelle	(N)	(%)
Sosiaalisen tuen puute	18	19
Vaikea kotitilanne	23	24
Mielialaongelmat	16	17
Neurologiset erityisvaikeudet	8	8
Arjenhallinnan ongelmat	30	32
Yhteensä	95	100

Taulukosta 2 on nähtävissä, että tuen tarpeen syyt jakautuivat melko tasaisesti. Suurimmaksi syyksi tuen tarpeelle osoittautuivat arjenhallinnan ongelmat. Noin neljäsosa TUAS-toiminnassa olleista nuorista koki ensisijaiseksi syyksi tuen tarpeelle vaikean tilanteen kotona. Sosiaalisen tuen puuttuminen ja mieliongelmat koettiin lähes yhtä suureksi syyksi tuen tarpeelle. Vain muutama (8%) nuorista koki neurologiset erityisvaikeudet ensisijaiseksi syyksi tuen tarpeelle. Sukupuolten välillä ei löytynyt tilastollista merkitsevyyttä, sukupuolen ja ensisijaisen tuen tarpeen syyn välillä. Sukupuolittain tarkasteltuna, voidaan päätellä poikien (38 %) yleisimmän syy tuen tarpeelle olevan arjenhallinnalliset ongelmat. Tyttöjen kesken yleisin syy tuen tarpeelle jakautui taas tasaisesti arjenhallinnan ongelmien (28%) ja vaikean kotitilanteen välillä (28%).

Tutkimuksen tavoitteena oli myös selvittää niitä väyliä, joiden kautta nuoret tulivat TUAS-toimintaan mukaan. Ohjaavia tahoja oli tilannekartoituksessa rekisteröity yhteensä yksitoista. Päädyin luokittelemaan ohjaavan tahon uudelleen neliluokkaiseksi

muuttujaksi, neljän pääluokan mukaan. Ensimmäiseen luokkaan yhdistin luokat nuori itse ja nuoren läheinen, jotta olisi mahdollista selvittää, kuinka moni nuori tuli toimintaa itsenäisesti tai läheisen toimesta. Toiseksi luokaksi yhdistin oppilaitokset. Tähän luokkaan on yhdistetty sekä toisen, että kolmannen asteen oppilaitokset. Erottelin oppilaitokset omaksi luokakseen, sillä enemmistö TUAS-toiminnassa mukana olevista nuorista oli toimintaan tullessaan opiskelijoita. Oppilaitosten kohdalla ei ole erikseen eroteltu, onko toimintaan ohjaava henkilö ammatiltaan kuraattori, opinto-ohjaaja, koulupsykologi tai muu vastaava oppilaitoksissa toimiva henkilö. Kolmanteen luokkaan yhdistin kaikki julkisen sektorin toimijat. Näitä toimijoita olivat sosiaalitoimisto, psykiatria, TE-palvelut, rikosseuraamuslaitos, sekä nuorisopalvelut. Nuorisopalveluiksi on yhdistetty Ohjaamo, Nuorten Turku, etsivä nuorisotyö ja muut vastaavat nuorten palvelut. Neljanteen luokkaan olen yhdistänyt yksityisen ja kolmannen sektorin toimijat. Nämä toimijat olivat yksityinen sektori sekä muu kolmannen sektorin toimija.

Taulukko 3 Toimintaan ohjaavat tahot

Ohjaavataho	(N)	(%)
Nuori itse/ nuoren läheinen	9	10
Oppilaitokset	25	26
Julkinen sektori	50	53
Yksityinen ja kolmas sektori	11	12
Yhteensä	95	100

Taulukosta 3 nähdään, että yli puolet TUAS-toiminnassa olleista nuorista ohjautui toimintaan julkisen sektorin kautta. Vaikka toiminnassa mukana olevista nuorista enemmistö oli päätoimeltaan opiskelija, vain noin neljäsosa nuorista ohjautui toimintaan oppilaitosten kautta. Noin kymmenes nuorista ohjautui toimintaan yksityisen tai kolmannen sektorin palveluiden kautta ja noin kymmenes omasta tai läheisen aloitteesta. Sukupuolten väliset erot toimintaan ohjautumisessa olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($p < 0,001$ ***). Poikia eniten toimintaan ohjasi sosiaalitoimisto (32%). Tyttöjä taas eniten toimintaan ohjasi sosiaalitoimen (28%) ohella myös toisen asteen oppilaitokset (30%). Nuorisopalveluiden kautta toimintaan mukaan tuli huomattavasti enemmän poikia (19%) kuin tyttöjä (4%).

Moniammatillinen yhteistyö on asiakaslähtöistä yhteistyötä, joka käsittää eri asiantuntijoita tai organisaatioita. Moniammatillisen yhteistyön käsite vakiintui Suomeen 1990-luvulla. Moniammatilliselle yhteistyölle on tarvetta ja uusia yhteistyön muotoja kehitetään jatkuvasti. Teknologian kehittyminen on myös avannut uusia mahdollisuuksia eri toimijoiden välisen yhteistyön edistämiseksi. Teknologian kehitys on myös helpottanut informaation kulkua toimijoiden välillä. Yhteistyön kehittämisellä on myös taloudellinen aspekti, sillä sujuvampi yhteistyö on kustannustehokkaampaa kuin eri toimijoiden toimiminen hajautetusti, päällekkäin ja ristiriitaisin tavoittein. Eri alueiden asiantuntijoiden osaamisen ja tietotaidon yhdistämisen avulla voidaan vastata asiakkaan tarpeisiin kokonaisvaltaisemmin. Jokaisen toimijan osaamisesta ja tietotaidosta pyritään muodostamaan yksi yhteinen käsitys, miten toimintaa ryhdytään rakentamaan. Moniammatillinen yhteistyö vaatii onnistuakseen yhteisen tavoitteen ja sujuvaa vuorovaikutusta toimijoiden välillä. Kun rakennetaan yhteistyötä eri toimijoiden välillä, jokainen toimija tuo keskusteluun omat tavoitteensa ja oman erityisosaamisensa. Toimijoiden tulee sovittaa omat roolinsa yhteisymmärryksessä siten, että yhteistyö on mahdollista. Roolien yhteensovittaminen vähentää päällekkäistä toimintaa ja ehkäisee ristiriitaisten tavoitteiden asettamista. Moniammatillisessa yhteistyössä on tärkeää huomioida myös asiakkaan omat näkemykset ja ottaa asiakas osaksi päätöksentekoa. (Isoherranen 2007, 45.)

7 TUAS-TOIMINNAN VAIKUTUS NUOREN ASUMISTILANTEESEEN

Tutkimuksen tavoitteena oli myös selvittää TUAS-toiminnan vaikuttavuutta nuoren asumistilanteeseen. Tutkimusaineistossa kartoitettiin nuoren asumistilannetta tukisuhteen alussa ja tukisuhteen päättyessä. Asumistilanteeltaan nuoret jakautuivat niihin, jotka asuivat yksin, asunnottomiin, ensiasunnon hakijoihin, asuntolassa asuviin, vanhempien luona asuviin ja niihin, jotka olivat vaihtamassa asuntoa. Tutkimuksessa asumistilanne toimintaan tullessa on uudelleen luokiteltu kolmiluokkaiseksi. Niihin nuoriin, jotka asuvat itsenäisesti, luokittelin nuoret, joilla toimintaan tullessa oli jo asunto ja ne nuoret, jotka olivat vaihtamassa asuntoa. Muuttujaan ei asu itsenäisesti, luokittelin ne nuoret, jotka asuivat vanhempien luona tai asuntolassa sekä nuoret, jotka etsivät ensiasuntoa. Ne nuoret, jotka olivat toimintaan tullessa asunnottomia, käsittelin erillisenä ryhmänä.

Taulukko 4 Nuoren asumistilanne toiminnan alussa

Asumistilanne toimintaan tullessa	(N)	(%)
Asuu itsenäisesti	40	42
Ei asu itsenäisesti	43	45
Asunnoton	12	13
Yhteensä	95	100

Kuten taulukosta 4 voidaan havaita, nuorten asumistilanne toimintaan tullessa jakautui melko tasaisesti nuoriin, jotka asuivat itsenäisesti ja nuoriin jotka, eivät asuneet itsenäisesti. Nuoria, jotka eivät asuneet toimintaan tullessa vielä itsenäisesti oli hieman enemmän. Toimintaan tulleista nuorista lähes 13 prosenttia oli toimintaan tulohetkellä asunnottomia. Sukupuolten asumistilanteet toimintaan tullessa erosivat tilastollisesti merkitsevästi ($p < 0,05^*$) toisistaan. Tytöistä lähes puolet (47%) asui toimintaan tullessaan itsenäisesti, kun taas pojista itsenäisesti asui alle viidesosa. Huomion arvoista kuitenkin on, että liki neljäsosa pojista oli toimintaan tullessa asunnottomia, kun taas tytöistä asunnottomia oli vain muutama (5%).

Miten TUAS-toiminnassa mukana oleminen sitten vaikutti nuoren asumistilanteeseen? Nuorten asumistilannetta toiminnan päättyessä oli kartoitettu kahden muuttujan avulla; asumistilanne toiminnan päättymishetkellä ja toiminnan ensisijainen päättymisen syy. Asumistilanne toiminnan päättyessä -muuttuja on tässä tutkimuksessa luokiteltu uudelleen kolmiluokkaiseksi. Niihin nuoriin, jotka asuivat itsenäisesti, luokittelin ne nuoret, joiden itsenäinen asuminen jatkui toiminnan päättyessä ja nuoret, jotka muuttivat yhteen kumppaninsa kanssa. Niihin nuoriin, jotka toiminnan päättyessä eivät asuneet itsenäisesti, luokittelin nuoret, jotka muuttivat toiminnan päättyessä takaisin vanhempiensa luokse tai ammatillisesti tuettuun asumismuotoon. Nuoriin, joilla toiminnan päättyessä ilmeni asumisen ongelmia, luokittelin ne nuoret, jotka olivat toiminnan päättyessä saaneet hädän sekä nuoret, joilla oli ilmennyt vuokratästejä.

Taulukko 5 Nuoren asumistilanne toiminnan päättyessä

Asuminen suunnitellussa lopettamistilanteessa	(N)	(%)
Asuu itsenäisesti	63	66
Asumisen ongelmat	4	4
Ei asu itsenäisesti	5	5
Tieto puuttuu	23	24
Yhteensä	95	100

Kuten taulukosta 5 käy ilmi, että merkittävä osa nuorista kykeni asumaan itsenäisesti suunnitellussa lopettamistilanteessa. Vain murto-osa (5%) nuorista muutti, joko takaisin vanhempiensa luokse tai ammatillisesti tuettuun asumismuotoon. Asumisen ongelmia, kuten vuokratästejä tai hädän saaneita oli vielä vähemmän (4%). Tulosten tulkinnassa on kuitenkin huomioitava, että aineistosta puuttuu 23 nuoren kohdalta tieto asumisesta suunnitellussa lopettamistilanteessa. Näiden nuorten kohdalla tukisuhde ei päättynyt suunnitellusti, eikä täten ole ollut mahdollista tilastoida asumistilannetta toiminnan päättymishetkellä.

Sukupuolten välillä ei ilmennyt merkittäviä eroavaisuuksia asumistilanteessa toiminnan päättyessä. Toiminnan suunnitellusti päättäneiden poikien joukosta yhdelläkään ei ilmennyt asumisen ongelmia. Työilläkin asumisen ongelmia ilmeni toiminnan päättyessä alle kymmenesosalla. Kuitenkin, yhteensä 37:stä pojasta 11 päätti toiminnan ennen suunniteltua päättämistä ja yhteensä 57:stä tytöstä 11 päätti toiminnan suunniteltua aiemmin. Tämä antaa viitteitä siitä, että poikien oli haastavampaa sitoutua TUAS-toimintaan kuin tyttöjen.

Tuen päättymisen syy oli alkujaan yhdeksänluokkainen, jonka päädyin uudelleen luokittelemaan viisiluokkaiseksi muuttujaksi. Ensimmäiseksi luokaksi luokittelin ne nuoret, joiden tuen tarve itsenäistymiseen päättyi. Toiseksi muuttujaksi luokittelin ne nuoret, joiden tuen tarve itsenäistymiseen päättyi, mutta ohjattiin muihin, kuin itsenäistymistä tukevien palveluiden piiriin ja kolmanneksi muuttujaksi ne nuoret, jotka ohjattiin vahvemman ammatillisen tuen piiriin. Neljänneksi muuttujaksi luokittelin ne nuoret, joiden toiminta päättyi nuoren toimesta joko siihen, ettei nuori kyennyt sitoutumaan toimintaan tai kokenut tarvetta itsenäistymistä tukevalle toiminnalle. Viidenneksi muuttujaksi luokittelin ne nuoret, joiden toiminta päättyi muusta syystä, kuten toiselle paikkakunnalle muuton johdosta, sekä tilanteet, joissa yksinmuutto peruuntui tai toiminta päättyi tukihenkilön muuttuneen elämäntilanteen takia.

Taulukko 6 Ensisijainen syy toiminnan päättymiselle

Toiminnan päättymisen ensisijainen syy	(N)	(%)
Tuen tarve itsenäistymiseen päättyi	24	25
Tuen tarve itsenäistymiseen päättyi, ohjattiin muihin palveluihin	25	26
Tarve vahvemmalle ammatilliselle tuelle	10	11
Nuori ei sitoudu toimintaan tai koe tuelle tarvetta	26	27
Toiminta päättyi muusta syystä	10	11
Yhteensä	95	100,0

Kuten taulukosta 6 voidaan havaita, noin neljännesosan nuorista toiminta päättyi tuen tarpeen päättymiseen. Nuoria, joiden tuen tarve itsenäistymiseen päättyi, mutta toiminnan päättyessä ohjattiin edelleen muihin kuin itsenäistymistä tukeviin jatkopalveluihin, oli hieman enemmän. Reilu neljäsosa (27%) nuorista päätti toiminnan, koska ei kokenut enää itsenäistymistä tukevalle toiminnalle tarvetta tai ei kyennyt sitoutumaan itsenäistymistä tukevaan toimintaan. Noin kymmenesosa nuorista ohjattiin vahvemman ammatillisen tuen piriin. Myös kymmenesosa kaikista tukisuhteista päättyi muusta kuin edellä mainituista syistä. Sukupuolten välillä ei ilmennyt tilastollisesti merkittäviä eroja toiminnan päättymisen syyn suhteen.

7.1 ASUNNOTTOMINA TOIMINTAAN MUKAAN TULLEET NUORET

Nuorten asunnottomuus ja asunnottomien nuorten määrän kasvu on ollut vahvasti esillä julkisessa keskustelussa. Siinä missä asunnottomien kokonaislukumäärä on viime vuosina vähentynyt, on nuorten asunnottomien määrä taas kasvanut. Nuorten asunnottomien määrä on kasvanut erityisesti Helsingin ja Turun seudulla. Siksi koinkin mielekkääksi perehtyä TUAS-toimintaan asunnottomina tulleiden nuorten tilannetta. Toimintaan mukaan tulleista (N=95) nuoresta 12 eli hieman yli kymmenen prosenttia oli asunnottomia. Asunnottomina toimintaan mukaan tulleiden nuorten profiili poikkesi huomattavasti keskimääräisestä toimintaan ohjautuneiden profiilista. Esimerkiksi sukupuolijakauma oli näissä kahdessa ryhmässä hyvin erilainen. Kaikista toimintaan ohjautuneista 60 prosenttia oli tyttöjä, kun taas asunnottomina toimintaan ohjautuneista 75 prosenttia oli poikia. Tukisuhteen keston mukaan vastaavaa eroa kokoaineiston ja asunnottomina toimintaan ohjautuneiden välillä ei havaittu. Koko aineisto huomioiden tukisuhteet kestivät yleisimmin alle puoli vuotta ja vähiten yli kaksi vuotta. Tässä ovat mukana myös ne nuoret, joiden toiminta ei päättynyt suunnitellusti. Tämä osaltaan vaikuttaa myös alle puoli vuotta kestäneiden tukisuhteiden määrään. Toimintaan mukaan tulleiden asunnottomien nuorten tukisuhteen kesto oli myös yleisimmin alle puoli vuotta tai alle vuoden.

Asunnottomina toimintaan mukaan tulleista nuorista tasan puolet ohjautui toimintaan mukaan julkisen sektorin palvelujen kautta. Seuraavaksi eniten toimintaa ohjasi kolmas

sektori. Muutama nuori hakeutui myös itsenäisesti TUAS-toimintaan mukaan. Asunnottomia nuoria toimintaan ohjasi eniten sosiaalitoimisto ja nuorisopalvelut. Yksikään asunnottomana toimintaan tulleista nuorista ei ollut työelämässä. Asunnottomina toimintaan tulleet nuoret jakautuivat tasaisesti opiskelijoihin ja niihin jotka, eivät opiskelleet tai olleet työsuhteessa. Tulos on mielenkiintoinen, sillä puolet asunnottomina toimintaan tulleista nuorista oli päätoimisesti opiskelijoita, mutta yksikään näistä nuorista ei ohjautunut toimintaan oppilaitoksen kautta. Puolet asunnottomina toimintaan mukaan tulleista nuorista kertoi ensisijaiseksi syyksi tuen tarpeelle olevan arjenhallinnan taitojen puute. Sosiaaliset ongelmat, vaikea kotitilanne ja neurologiset erityisvaikeudet taas jakautuivat melko tasaisesti toisen puoliskon kesken.

Pyrin myös selvittämään asunnottomina toimintaan tulleiden nuorten asumistilanteen muutosta ja sitä, miten TUAS-toiminnassa mukana oleminen on mahdollisesti vaikuttanut näiden nuorten asumistilanteeseen. Aineiston analyysin perusteella voidaan yleisesti ottaen sanoa asumistilanteen muutoksen olevan positiivinen, sillä 10 kaikkiaan 12:sta nuoresta sai TUAS-toiminnasta apua asunnon saamiseksi. Asunnon löytämiseen vaikutti myös nuoren sitoutuminen toimintaan, sillä nuori saattoi päättää toiminnan ennen asunnon löytämistä. Merkittävä enemmistö asunnottomina toimintaan mukaan tulleista nuorista löysi asunnon TVT:n ja Y-Säätiön tarjoamista asunnoista. Kaikkiaan 12 asunnottomana toimintaa tulleista nuoresta 9 sai asunnon TVT:n asunnoista. Asunnottomina mukaan tulleista nuorista neljän toiminnan päättymisen ensisijainen syy oli tuen tarpeen päättymisen. Kolme nuorista ohjattiin edelleen jatkopalveluihin tai vahvemman ammatillisen tuen piiriin. Huomion arvoista kuitenkin on, että viiden nuoren toiminta päättyi siihen, ettei nuori kyennyt sitoutumaan toimintaan tai ei kokenut itsenäistymistä tukevalle toiminnalle tarvetta.

8 ITSENÄISTYMISEN TAITOJEN TUKEMINEN

Itsenäistymisen taitoja on tässä tutkimuksessa pyritty selvittämään kartoittamalla nuorten arjenhallintaan liittyviä taitoja. Tutkittaessa toiminnan vaikuttavuutta nuoren itsenäistymisen taitoihin, on aluksi kartoitettava tukisuhteiden keskimääräistä kestoä. Tukisuhteiden kesto jakautui kokonaisuudessaan 0–54 kuukauden välille. Koska kuukausihaitari on hyvinkin suuri, olen tutkimuksessani luokitellut tukisuhteen keston neljään luokkaan. Luokittelin erikseen tukisuhteet seuraavasti: 0–6 kuukautta, 7–12 kuukautta, 13–24 kuukautta ja yli 25 kuukautta. Noin kaksi viidesosaa kaikista tukisuhteista kesti puoli vuotta tai vähemmän. Neljäsosa tukisuhteista kesti yli vuoden, mutta ei yli kahta vuotta. Hieman alle neljäsosa tukisuhteista taas kesti yli puoli vuotta mutta ei yli vuotta. Kymmenesosa kaikista tukisuhteista kesti yli kaksi vuotta. Puoli vuotta on verrattain lyhyt aika saavuttaa kokonaisvaltaista muutosta kenen tahansa elämäntilanteeseen. Kuitenkin on huomioitava, että alle puoli vuotta kestäneiden tukisuhteiden määrään vaikuttaa se, ettei toimintaa ole ollut mahdollista päättää kaikkien nuorten kohdalla suunnitellusti.

Sukupuolten välillä ei ilmennyt tilastollisesti merkitseviä eroja tukisuhteen keston suhteen. Joitain eroavaisuuksia kuitenkin löytyi. Tyttöjen tukisuhteet kestivät vähän useammin alle puoli vuotta kuin poikien tukisuhteet. Poikien tukisuhteet taas kestivät huomattavasti useammin yli kaksi vuotta kuin tyttöjen. Poikien tukisuhteista noin neljäsosa kesti yli kaksi vuotta, kun taas tyttöjen tukisuhteista vastaava osuus oli vain muutaman prosentin luokkaa. Tukisuhteen kesto oli myös vahvasti yhteydessä toiminnan päättymisen syyhyn. Alle puoli vuotta kestäneistä tukisuhteista kolme viidesosaa päättyi nuoren aloitteesta. Yli puolet kaikista yli kaksi vuotta kestäneistä tukisuhteista päättyi, kun tarvetta itsenäistymisen tukemiseen ei enää ollut. Näiden tulosten perusteella voidaankin sanoa, että mitä pidempään tukisuhde kesti, sitä paremmin nuoren itsenäistymisen taidot kehittyivät.

Toiminnan vaikuttavuutta lähden selvittämään analysoimalla tukisuhteiden alku- ja loppu arviointeja. Alkuraportin nuori täyttää alkuhaastattelun yhteydessä. Nuori voi täyttää kartoituksen itsenäisesti tai pyytää työntekijää käymään eri osa-alueet sanallisesti läpi. Vastaavasti loppuraportin nuori täyttää toiminnan päättyessä, silloin kun toiminta päätte-

tään suunnitellusti. Raporteissa on kartoitettu, minkälaisiksi nuori kokee omat itsenäistymisen taitonsa eri osa-alueiden suhteen. Itsenäistymisen taitoja arvioidaan kolmen eri tason kautta, sen mukaan minkälaisiksi nuori kokee omat arjenhallinnan taitonsa. Kartoituksen osa-alueet on TUAS-työntekijöiden toimesta jaettu viiteen eri ryhmään. Nämä ryhmät olivat itsestä huolehtimisen taidot, sosiaaliset taidot, asioiden hoitamisen taidot, rahankäytön taidot sekä kodinhoidolliset taidot.

8.1 ITSESTÄ HUOLEHTIMISEN TAIDOT

Itsestä huolehtimisen taitoja aineistossa kartoitettiin 11 eri osa-alueen kautta. Itsestä huolehtimisen osa-alueet olivat: terveydestä huolehtiminen, riittävä uni ja nukkuminen, päivärytmin ylläpitäminen, säännöllinen liikunta, harrastaminen, hygieniasta huolehtiminen, päihteiden kohtuukäytön hallitseminen, oma-aloitteisuus, täsmällisyys, ympäristön hahmottaminen ja avun hakeminen.

Taulukko 7 Itsestä huolehtimisen taitojen itsenäinen hallitseminen (%).

	Toiminnan alussa			Toiminnan päättyessä		
	Pojat	Tytöt	Yhteensä	Pojat	Tytöt	Yhteensä
Terveys	43	56	51	56	67	62
Riittävä uni	46	35	39	68	57	60
Päivärytmi	36	46	42	56	64	60
Säännöllinen liikunta	32	21	25	52	31	38
Harrastaminen	35	30	33	40	38	40
Hygienia	89	93	92	80	98	91
Päihteiden kohtuukäyttö	60	70	66	92	86	88
Oma-aloitteisuus	35	32	33	64	57	59
Täsmällisyys	54	54	54	68	67	66
Ympäristön hahmotus	49	51	51	88	76	81
Avun hakeminen	22	21	21	44	45	44

* Vertailuun on otettu mukaan ne nuoret, jotka vastasivat kunkin taidon kohdalla ”hallitsen itsenäisesti”.

Terveydestä huolehtimisen taitoja kartoitettiin tarkentavilla kysymyksillä ”Miten yleisesti huolehdit terveydestäsi, otatko esimerkiksi lääkäriin yhteyttä tarvittaessa tai syötkö pääsääntöisesti hyvin?”. Alkuraportin mukaan liki puolet nuorista koki hallitsevansa

omasta terveydestään huolehtimisen itsenäisesti. Toinen puoli tutkituista nuorista koki terveydestä huolehtimisen toisinaan haastavaksi itselleen ja pari tutkittavaa koki, ettei kykene itsenäisesti ollenkaan huolehtimaan omasta terveydestään. Toiminnan päättyessä kokonaistilanne oli kääntynyt selvästi paremmaksi: yksikään nuori ei enää kokenut, ettei kykene ollenkaan huolehtimaan terveydestään itsenäisesti. Niiden osuus, jotka kokivat kykenevänsä huolehtimaan terveydestään itsenäisesti, oli kasvanut yli kymmenellä prosenttiyksiköllä. Sukupuolittainen vertailu osoittaa tyttöjen hallitsevan terveydestä huolehtimisen itsenäisesti hieman paremmin kuin pojat, niin toiminnan alku- kuin loppuvaiheessakin. Toiminnan alussa 56 prosenttia tytöistä ja 43 prosenttia pojista, koki hallitsevansa terveydestä huolehtimisen itsenäisesti. Toiminnan päättyessä itsenäisen terveydestä huolehtimisen hallitsi 67 prosenttia tytöistä ja 56 prosenttia pojista.

Alkuraportin perusteella noin puolet (47%) nuorista koki riittävän unen ja nukkumisen itselleen toisinaan haastavaksi. Liki kaksi viidesosaa koki hallitsevansa itsenäisesti riittävän unen saannin. Loput tutkituista (14%) koki riittävän unen saannin ja nukkumisen itselleen erittäin haastavaksi. Toiminnan päättyessä riittävän unen saaminen oli kehittynyt positiiviseen suuntaan. Toiminnan päättyessä enemmistö tutkituista nuorista (60%) koki hallitsevansa itsenäisesti riittävän unen saannin ja nukkumisen. Sekä riittävän unen saannin toisinaan haastavaksi että haastavaksi kokevien osuus laski toiminnan aikana. Sukupuolittain vertailtuna voidaan havaita, että pojat kokivat hallitsevansa itsenäisesti riittävän unen saannin paremmin kuin tytöt. Toiminnan päättyessä vastaavat osuudet olivat nousseet noin 20 prosenttia sekä pojilla, että tytöillä. Toiminnan päättyessä alle kymmenesosa pojista koki riittävän unen saannin enää itselleen erittäin haastavaksi ja tytöistäkin vain 12 prosenttia. Aiemman tutkimuksen mukaan (Myllyniemi, 2016, 34–37.) unen määrä on yhteydessä myös nuoren koulumenestykseen. Tutkimuksen mukaan ne nuoret jotka, nukkuivat enemmän, menestyivät myös koulussa paremmin. Koska arkena heräämisajat eivät töiden tai opiskelujen takia juurikaan jousta, suurempi merkitys onkin sillä, mihin aikaan nukkumaan mentiin.

Toiminnan alkuvaiheessa lähes puolet nuorista koki päivärytmin ylläpitämistä itselleen toisinaan haastavaksi. Noin kaksi viidesosaa tutkituista nuorista koki hallitsevansa itsenäisesti päivärytmin ylläpitämisen ja noin kymmenes nuorista koki päivärytmin ylläpitämisen itselleen haastavaksi. Toiminnan päättyessä tilanne oli kääntynyt siten, että yli puolet nuorista koki hallitsevansa täysin itsenäisesti päivärytmin ylläpitämisen. Vastaa-

vasti nuorten, jotka kokivat päivärytmin ylläpitämisen toisinaan haastavaksi tai haastavaksi osuudet pienenevät toiminnassa mukana olon aikana. Tytöt kokivat hallitsevansa itsenäisesti päivärytmin ylläpitämisen paremmin kuin pojat, sekä toiminnan alku- että loppuvaiheessa. Toiminnan päättyessä yksikään tytöistä ei kokenut enää päivärytmin ylläpitämistä itselleen erittäin haastavaksi. Pojista kuitenkin 16 prosenttia koki edelleen päivärytmin ylläpitämisen haastavaksi. Tulokset ovat mielenkiintoisia suhteessa riittävän unen saantiin. Vaikka pojat kokivat saavansa riittävästi unta useammin kuin tytöt, kokivat he silti päivärytmin ylläpitämisen itselleen haasteellisemmaksi kuin tytöt.

Aiempi tutkimus on osoittanut, että harrastamisen ja liikunnan määrä vaihtelee ikävaiheittain. Alle 15-vuotiaat ovat aktiivisimpia harrastajia ja liikkujia. Teini-ikään tullessa harrastamisen ja liikunnan määrä kuitenkin kääntyy laskuun. Liikunta ja harrastaminen yleistyvät nuorilla aikuisilla iän myötä. Iän lisäksi liikunnan ja harrastamisen määrään vaikuttaa taustalla myös monia muita tekijöitä. Esimerkiksi taloudellinen tilanne vaikuttaa merkittävästi liikunnan ja harrastamisen määrään. Heikommin toimeentulevien kesken harrastaminen ja liikunta on aiemman tutkimuksen mukaan vähäisempää kuin hyvin toimeentulevien kesken. Myös työttömien on havaittu liikkuvan muita vähemmän, joka tukee käsitystä toimeentulo-ongelmista kärsivien matalammasta liikunnan harrastamisen määrästä. Koulutustasolla ja koulumenestyksellä on havaittu olevan yhteydessä liikunnan ja harrastamisen määrään siten, että korkeamman koulutustason omaavat ja paremmin koulussa menestyneet nuoret harrastivat ja liikkivat enemmän. (Myllyniemi 2016, 50–54.) Taulukon 4 perusteella voidaan todeta, että nuoret kokivat itsenäisen säännöllisen liikkumisen itselleen joko toisinaan haastavaksi tai erittäin haastavaksi. Vain noin neljäsosa nuorista vastasi omatoimisesti liikkuvansa säännöllisesti. Toiminnan päättyessä niiden nuorten osuus, jotka kokivat säännöllisen liikunnan itselleen toisinaan haastavaksi, oli edelleen suurin (49%). Kuitenkin niiden nuorten osuus, jotka kokivat kykenevänsä säännölliseen liikuntaan, kasvoi yli kymmenellä prosentilla. Niiden nuorten osuus, jotka kokivat säännöllisen liikkumisen itselleen haastavaksi, taas pieneni yli kymmenellä prosentilla.

Harrastamisen osalta tilanne oli samankaltainen kuin säännöllisen liikunnan. Nuorten harrastamista kartoitettiin tarkentavien kysymysten ”Onko sinulla harrastuksia ja jos ei, haluaisitko, että niitä olisi?”. Noin puolet nuorista koki harrastamisen ja uusien harrastusten aloittamisen itselleen toisinaan haastavaksi ja lähes viidesosa erittäin haastavaksi.

Toiminnan päättyessä enemmistö nuorista (52%), koki harrastamisen itselleen yhä toisinaan haastavaksi. Kuitenkin niiden nuorten osuus, jotka kokivat harrastamisen ja uusien harrastusten aloittamisen itselleen helpoksi, kasvoi noin seitsemällä prosentilla. Sen lisäksi myös niiden nuorten osuus, jotka kokivat harrastamisen itselleen haastavaksi, laski lähes kymmenen prosenttia. Havaittavissa oli siis maltillista tilanteen kohentumista harrastamisen ja uusien harrastusten aloittamisen suhteen. Tytöt kokivat säännöllisen liikunnan ja harrastamisen itselleen hieman enemmän haastavaksi kuin pojat. Suurin ero ilmeni toiminnan päättymisvaiheessa itsenäisesti säännöllistä liikuntaa harrastavien suhteen. Toiminnan päättyessä yli puolet pojista (52%) koki liikkuvansa säännöllisesti itsenäisesti, kun taas tytöistä yli puolet (60%) koki säännöllisen liikunnan edelleen toisinaan haastavaksi. Harrastusten suhteen sukupuolten erot olivat samansuuntaiset, joskin pienemmät kuin säännöllisen liikunnan kohdalla.

Hygienian ylläpitäminen näytti olevan sekä alku- että loppuraporttien perusteella nuorilla hyvin itsenäisesti hallussa. Toiminnan päättyessä yksikään nuori ei kokenut hygienian ylläpitämistä itselleen erittäin haastavaksi. Sukupuolten välillä ei juurikaan ilmennyt merkittäviä eroja hygieniasta huolehtimisen taitojen suhteen, joskin tytöt kokivat hallitsevansa itsenäisen hygieniasta huolehtimisen hieman paremmin kuin pojat. Päihteiden kohtuukäytön suhteen enemmistö nuorista koki hallitsevansa itsenäisesti päihteiden kohtuukäytön sekä toiminnan alussa, että toiminnan päättyessä. Myös tämän osa-alueen suhteen oli havaittavissa kasvua itsenäisesti hallitsevien osalta ja vastaavasti laskua niiden nuorten osalta, jotka kokivat päihteiden kohtuukäytön itselleen toisinaan haastavaksi tai erittäin haastavaksi. Sukupuolten välinen vertailu osoitti, että tytöt kokivat hallitsevansa itsenäisen päihteiden kohtuukäytön toiminnan alussa paremmin kuin pojat. Kuitenkin toiminnan päättyessä yksikään pojista ei enää kokenut päihteiden kohtuukäyttöä erittäin haastavaksi ja tytöistäkin vain murto-osa (2%). 2000-luvulla nuorten tupakointi ja humalahakuinen juominen on yleisesti ottaen vähentynyt. Sitä vastoin taas nuuskaaminen on hieman yleistynyt nuorten joukossa. Säännöllinen huumausaineiden käyttö on melko harvinaista nuorten keskuudessa. Huumausaineiden kokeilut sen sijaan ovat yleistyneet. Vaikka päihteiden käytön trendi on ollut viime vuosina laskeva, haitallisten elämäntapojen on huomattu kasautuvan vahvasti samoille yksilöille. (Myllyniemi 2016, 38–43.)

Toiminnan alkuvaiheessa yli puolet (55%), nuorista koki oma-aloitteisuuden itselleen toisinaan haastavaksi. Toiminnan päättyessä taas oma-aloitteellisuuden toisinaan haastavaksi itselleen kokevien osuus laski lähes 30 prosenttia. Toiminnan aikana oma-aloitteisuuden hallitseminen kasvoi ja toiminnan päättyessä melkein 60 prosenttia nuorista koki kykenevänsä oma-aloitteisesti aloittamaan koulutehtävien tekemistä tai kodinhoitoon liittyviä askareita. Pojat kokivat hallitsevansa itsenäisen oma-aloitteisuuden hieman paremmin kuin tytöt sekä toiminnan alussa että lopussa, vaikkakin erot olivat alle 10 prosenttia. Pojista myös suurempi osuus koki oma-aloitteisuuden itselleen erittäin haastavaksi sekä tukisuhteen alku- että loppuvaiheessa. Toiminnan alkuvaiheessa yli puolet nuorista (54%) koki kykenevänsä itsenäisesti täsmällisyyteen ja toisinaan haastavaksi täsmällisyydessä pysymisen koki noin kaksi viidesosaa. Toiminnan päättyessä niiden nuorten osuus kasvoi, jotka kokivat kykenevänsä itsenäisesti täsmällisyyteen. Yksikään nuori enää kokenut täsmällisyyttä itselleen enää erittäin haastavaksi toiminnan päättyessä. Täsmällisyyden osalta ei sukupuolten välillä ei ilmennyt merkittäviä eroja, sukupuolten väliset erot olivat vain muutaman prosentin luokkaa.

Ympäristön hahmottamisen taitoja on raporteissa kartoitettu kysymyksillä ” Kuinka hyvin pystyt hahmottamaan esimerkiksi uuden asuin ympäristösi? Löydätkö helposti esimerkiksi uuden asuinalueesi palvelut, kuten lähimmän kaupan tai bussipysäkin?” Taulukon 7 perusteella voidaan havaita, että ympäristön hahmottamisen taidot kohenivat huomattavasti toiminnan aikana. Alkuvaiheessa puolet tutkituista koki ympäristön hahmottamisen itselleen helpoksi. Toisinaan haastavaksi sen koki kaksi viidesosaa ja kymmenes nuorista koki sen erittäin haastavaksi. Toiminnan päättyessä vain 20 prosenttia nuorista koki, ettei kykene täysin itsenäisesti hahmottamaan ympäristöään, eikä yksikään näistä nuorista kokenut sitä enää itselleen erittäin haastavaksi. Toiminnan aikana poikien itsenäisen ympäristön hahmottamisen taidot kasvoivat hieman enemmän kuin tyttöillä. Toiminnan päättyessä tytöistä lähes neljäsosa (24%) koki ympäristön hahmottamisen itselleen toisinaan haastavaksi, kun taas poikien vastaava osuus oli noin kymmenes osa (12%).

Avun hakemisen taitoja taas on kartoitettu kysymyksillä ”Osaatko hakea apua silloin, kun sitä tarvitsen? Tiedätkö, mistä lähdet liikkeelle avun hakemisessa?”. Taulukosta 7 voidaan havaita, että avun hakemisen taidoissa nuoret kokivat tarvitsevansa tukea. Suuri osa nuorista koki avun hakemisen itselleen toisinaan haastavaksi niin toiminnan alku-

vaiheessa (55%) kuin toiminnan päättyessäkin (54%). Kuitenkin alku- ja loppuraportteja verrattaessa, on havaittavissa positiivista muutosta muissa ryhmissä. Niiden nuorten osuus, jotka kokivat pystyvänsä hakemaan apua itsenäisesti, kasvoi yli kymmenellä prosentilla. Avun hakemisen erittäin haastavaksi kokevien osuus taas tippui yli 20 prosentilla. Sukupuolten välillä ei ilmennyt merkittäviä eroja avun hakemisen taitojen suhteen.

8.2 SOSIAALISET TAIDOT

Nuorisobarometrin mukaan noin puolet 15–29-vuotiaista nuorista tapasivat ystäviään päivittäin, viikoittain lähes jokainen. Ystävien tapaamistiheyden on todettu aiemmassa tutkimuksessa laskevan iän myötä. Noin 20 vuoden ikäisillä nuorilla aikuisilla ystävien tapaamistiheys laskee erityisen jyrkästi. Nuorisobarometriin vastanneista nuorista noin joka kolmas koki itsensä toisinaan yksinäiseksi. Usein itsensä yksinäiseksi kokevien osuus oli alle 5 prosenttia. Tätä selittää osaltaan saranavaihe koulutuksen ja työelämän välillä, opintojen tai työn perässä toiseen kaupunkiin muuttaminen ja peruskoulun ystäväpiiriin jakautuminen eri koulutus- ja ammattialoille. Myös yhteydenpitotavat ystäviin ovat muuttuneet nopeasti ja merkittävästi teknologian kehityksen ja digitalisaation myötä viime vuosikymmenten aikana. Ystäviin pidetäänkin yhä enemmän yhteyttä puhelimitse ja verkossa kuin kasvotusten. (Myllyniemi 2016, 75–78.)

Nuorten sosiaalisia taitoja on kartoitettu alku- ja loppuraporteissa viiden eri osa-alueen kautta. Tutkittuja sosiaalisten taitojen osa-alueita olivat: yksinäisyyden sieto, sosiaaliset tilanteet, kaverisuhteet ja ystäväystyminen, itsesuojelu sekä sääntöjen noudattaminen.

Taulukko 8 Sosiaalisten taitojen itsenäinen hallitseminen (%).

	Toiminnan alussa			Toiminnan päättyessä		
	Pojat	Tytöt	Yhteensä	Pojat	Tytöt	Yhteensä
Yksinäisyyden sietäminen	43	42	43	60	57	59
Sosiaaliset tilanteet	44	36	39	72	55	60
Ystäväystyminen	68	58	62	83	71	76
Itsesuojelu	66	74	71	76	83	81
Sääntöjen noudattaminen	57	75	68	56	86	75

* Vertailuun on otettu mukaan ne nuoret, jotka vastasivat kunkin taidon kohdalla ”hallitsen itsenäisesti”.

Taulukosta 8 voidaan havaita, että toiminnan alkuvaiheessa noin kaksi viidesosaa nuorista koki sietävänsä yksinäisyyttä hyvin. Lähes yhtä moni (40%) tutkituista nuorista koki yksinäisyyden tunteen itselleen toisinaan haastavaksi ja loput nuorista koki yksinäisyyden sietämisen itselleen erittäin vaikeaksi. Toiminnan päättyessä yli puolet nuorista koki sietävänsä yksinäisyyden tunnetta hyvin. Niiden nuorten osuus, jotka kokivat yksinäisyyden tunteen itselleen erittäin vaikeaksi, osuus laski yli kymmenen prosenttia. Sukupuolten väliset erot yksinäisyyden sietämisen suhteen olivat hyvin pieniä niin toiminnan alkuvaiheessa, kuin toiminnan päättyessäkin.

Sosiaalisten tilanteiden taitoja on raportissa kartoitettu tarkentavien kysymysten kuten ”Miten suhtaudut esimerkiksi tilanteisiin, joissa kohtaat uusia ihmisiä? Ovatko tämän haastattelun kaltaiset tilanteet sinulle vaikeita?” Sosiaalisten tilanteiden, kuten uusien ihmisten kohtaaminen, tuntui toiminnan alkuvaiheessa olevan suurelle osalle nuorista toisinaan haastavaa. Yli puolet tutkituista nuorista koki sosiaalisten tilanteiden hallitsemisen itselleen toisinaan haastaviksi ja kymmenes erittäin haastavaksi. Toiminnan aikana tilanteessa tapahtui kuitenkin positiivinen muutos, sillä toiminnan päättyessä 60 prosenttia nuorista koki selviytyvänsä hyvin sosiaalisista tilanteista. Toisinaan haastaviksi sosiaaliset tilanteet koki enää noin kaksi viidesosaa ja erittäin haastaviksi vain murtoosa (2%). Sukupuolten välinen vertailu antaa viitteitä, että pojat kokivat hallitsevansa sosiaalisia tilanteita paremmin kuin tytöt. Toiminnan aikana niiden poikien osuus, jotka kokivat yksinäisyyden tunteen toisinaan haastavaksi, laski 53:sta prosentista 28 prosenttiin. Tyttöjen vastaava osuus laski 50:sta prosentista 43 prosenttiin.

Kaverisuhteiden ja uusien ystävien tekemisen osalta tilanne osoittautui tulosten perusteella hyväksi. Enemmistö nuorista koki kaverisuhteiden ja ystäväystymisen uusien ihmisten kanssa itselleen helpoksi sekä toimintaan tullessa, että toiminnan päättyessä. Vertaamalla alku- ja loppuraporttia on havaittavissa, että myös niiden nuorten osuus, jotka kokivat kaverisuhteet ja ystäväystymisen itselleen erittäin haastavaksi laski lähes kymmenen prosenttia. Tukisuhteen aikana sekä tyttöjen, että poikien kokemukset omista taidoistaan kaverisuhteiden ja ystäväystymisen suhteen kohentuivat. Tytöt kokivat kaverisuhteet ja ystäväystymisen itselleen hieman haastavammaksi kuin pojat. Toiminnan päättyessä noin neljäsosa tytöistä koki kaverisuhteet ja ystäväystymisen itselleen edelleen toisinaan haastavaksi. Poikien vastaava osuus oli noin kymmenen prosenttia vähemmän. Sukupuolten välisiä eroja tukee aiempi tutkimus, jonka mukaan pojat ta-

paavat ystäviään säännöllisemmin ja pojilla ilmeni vähemmän yksinäisyyden kokemuksia kuin tytöillä. Eroja voidaan selittää osin liikuntaharrastusten kautta. Pojat harrastavat tyttöjä enemmän joukkuelajeja, joiden kautta muodostuu ystävyys-suhteita ja ystäviä tavataan harrastusten parissa säännöllisemmin. Säännöllinen harrastaminen on yleisesti yhteydessä yksinäisyyden kokemukseen ja aktiivisen liikunnan harrastaminen on todettu laskevan yksinäisyyden kokemuksen tunnetta. (Myllyniemi 2016, 75–84.) Myös tämän tutkimuksen tulokset osoittivat poikien liikkuvan säännöllisemmin ja harrastavan enemmän kuin tytöt.

Itsesuojelun taitoja on kartoitettu tarkentavilla kysymyksillä ”Pystytkö sanomaan ei sellaisissa tilanteissa, kun sinusta tuntuu siltä? Pystytkö sanomaan tarpeen mukaan ei myös kavereille, jos he esimerkiksi haluavat pitää asunnossasi bileet?”. Tulosten perusteella voidaan sanoa, että nuoret kokivat itsesuojelun taitonsa verrattain hyväksi niin toiminnan alku- kuin loppuvaiheessakin. Toiminnan päättyessä noin neljä viidesosa nuorista koki itsesuojelun taitonsa erittäin hyväksi. Toiminnan päättyessä itsesuojelun koki toisinaan haastavaksi noin viidesosa nuorista, eikä yksikään tutkituista nuorista enää kokenut itsesuojelun taitoja erittäin haastaviksi. Sukupuolten välillä ei ilmennyt tilastollisesti merkitseviä eroja. Sukupuolten välinen vertailu kuitenkin osoitti, että tytöt kokivat itsesuojelun taitonsa paremmiksi kuin pojat sekä toimintaan tullessa, että toiminnan päättyessä. Toiminnan päättyessä liki neljäsosa (24%) pojista koki itsesuojelun toisinaan haastavaksi. Tytöistä vastaava osuus oli alle viidesosa (17%).

Kuten taulukosta 8 voidaan havaita, nuorten sääntöjen noudattamisen kyvyt kohenivat toiminnan aikana. Enemmistö nuorista koki kykenevänsä noudattamaan yleistä lakisäädäntöä sekä yhteiskunnan asettamia määräyksiä itsenäisesti sekä toiminnan alussa (68%), että toiminnan päättyessä (75%). Toiminnan päättyessä yksikään nuorista ei enää kokenut sääntöjen noudattamista itselleen erittäin haastavaksi. Toiminnan alussa tytöt kokivat hallitsevansa sääntöjen noudattamisen paremmin kuin pojat. Sukupuolten välillä ilmeni toiminnan päättyessä tilastollista merkitsevyyttä ($p < 0,05^*$) sääntöjen noudattamisen suhteen. Tytöistä merkittävä osa koki toiminnan päättyessä kykenevänsä itsenäisesti noudattamaan sääntöjä. Toiminnan alussa tytöistä noin viidesosa koki sääntöjen noudattamisen toisinaan haastavaksi ja pojista taas liki kaksi viidesosaa. Tukisuhteen päättyessä pojista 44 prosenttia koki sääntöjen noudattamisen edelleen toisinaan haastavaksi. Tyttöjen vastaava osuus lähes 30 prosenttia vähemmän. Yksikään pojista tai ty-

töistä ei kuitenkaan kokenut sääntöjen noudattamista tukisuhteen päätyttyä enää erittäin haasteelliseksi.

8.3 ASIOIDEN HOITAMISEN TAIDOT

Virallisten asioiden hoitamisen taitoja on pyritty kartoittamaan neljän eri osa-alueen avulla. Osa-alueet jakautuvat paperiasioiden hoitamiseen, asiapuheluiden tekemiseen, virastoasioimiseen, sekä opiskelun tai työskentelyn sujumiseen. Tulosten perusteella voidaan todeta virallisten asioiden hoitamisen olevan alue, jolla nuoret kokivat toiminnan alussa eniten tarvitsevansa tukea.

Taulukko 9 Virallisten asioiden itsenäisen hoitamisen taidot (%).

	Toiminnan alussa			Toiminnan päättyessä		
	Pojat	Tytöt	Yhteensä	Pojat	Tytöt	Yhteensä
Paperiasioiden hoitaminen	11	11	12	64	33	46
Asiapuheluiden tekeminen	19	30	25	52	43	46
Virastoasiointi	24	19	22	64	50	56
Opiskelun/työn sujuminen	43	23	31	68	50	56

* Vertailuun on otettu mukaan ne nuoret, jotka vastasivat kunkin taidon kohdalla ”hallitsen itsenäisesti”.

Paperiasioilla on raportissa tarkoitettu esimerkiksi Kela-hakemusten täyttämistä ja toimittamista. Kuten taulukosta 9 käy ilmi toiminnan alkuvaiheessa vain reilu kymmenes tutkituista nuorista koki kykenevänsä hoitamaan paperiasioita itsenäisesti. Noin puolet nuorista koki paperiasioiden hoitamisen olevan itselleen toisinaan haastavaa ja loput tutkituista nuorista koki paperiasioiden hoitamisen itselleen erittäin haastavaksi. Toiminnan aikana tilanne oli muuttunut myönteiseen suuntaan. Puolet tutkituista koki paperiasioiden hoitamisen itselleen edelleen toisinaan haastavaksi toiminnan päättyessä. Kuitenkin niiden nuorten osuus, jotka kokivat paperiasioiden hoitamisen erittäin haastavaksi, laski tukisuhteen aikana alle viiteen prosenttiin. Tukisuhteen alkuvaiheessa sukupuolten välillä ilmeni jotain eroja paperiasioiden hoitamisen taidoissa, tilastollisesti merkitseviä eroja ei kuitenkaan löytynyt. Tukisuhteen alussa kymmenesosa sekä pojista, että tytöistä koki kykenevänsä hoitamaan paperiasioita itsenäisesti. Toiminnan alussa tytöistä yli kaksi viidesosaa koki paperiasioiden hoitamisen itsenäisesti erittäin haastavaksi. Poikien vastaava osuus toiminnan alussa oli kymmenen prosenttia vähemmän.

Tukisuhteen aikana erityisesti poikien taidot kohentuivat. Kuten taulukosta 9 voidaan havaita, toiminnan päättyessä yli puolet pojista koki kykenevänsä hoitamaan paperiasi- oita itsenäisesti. Tyttöjen vastaava osuus oli huomattavasti pienempi. Yli puolet (62%) tytöistä koki paperiasioiden hoitamisen edelleen toisinaan haastavaksi, kun taas poikien vastaava osuus lähes 30 prosenttia vähemmän. Kuitenkin alle viisi prosenttia sekä ty- töistä, että pojista koki paperiasioiden hoitamisen toiminnan päättyessä enää erittäin haastavaksi.

Asiapuheluiden tekemisellä on kartoituksessa tarkoitettu esimerkiksi itsenäistä soitta- mista Kelaan tai muuhun viranomaislaitokseen. Toiminnan alkuvaiheessa liki puolet tutkituista nuorista koki asiakpuheluiden tekemisen toisinaan haastavaksi ja yli neljäsosa (27%) erittäin haastavaksi. Neljäsosa koki kykenevänsä itsenäisesti soittamaan viran- omaislaitoksiin. Tukisuhteen aikana niiden osuus, jotka kokivat itsenäisen soittamisen viranomaislaitoksiin itselleen helpoksi, lähes kaksinkertaistui. Toiminnan päättyessä noin kymmenesosa (12%) tutkituista koki asiakpuheluiden tekemisen itselleen erittäin haastavaksi. Sukupuolten välillä ei ilmennyt merkittäviä eroja asiakpuheluiden tekemisen suhteen. Tytöt hallitsivat itsenäisen asiakpuheluiden tekemisen hieman poikia paremmin toiminnan alkuvaiheessa. Tukisuhteen aikana poikien taidot kuitenkin kohentuivat hie- man enemmän kuin tyttöjen, sillä toiminnan päättyessä noin puolet pojista ja noin kaksi viidesosaa tytöistä, koki kykenevänsä itsenäisesti tekemään asiakpuheluita. Toiminnan aikana niiden poikien, jotka kokivat asiakpuheluiden tekemisen itselleen erittäin vaikeak- si, laski yli 20 prosenttiyksikköä. Tyttöjen vastaava osuus laski toiminnan aikana noin 11 prosenttia.

Toiminnan alkuvaiheessa enemmistö nuorista koki myös virastoasioimisen itselleen toisinaan haastavaksi (47%) tai erittäin haastavaksi (31%). Vain noin viidesosa nuorista koki kykenevänsä itsenäisesti asioimaan virastoissa. Tulosten perusteella voidaan sanoa itsenäisen virastoasioimisen taitojen kehittyneen tukisuhteen aikana. Toiminnan päätty- essä yli puolet tutkituista koki kykenevänsä asioimaan virastoissa itsenäisesti. Virasto- asioinnin toisinaan haastavaksi toiminnan päättyessä koki alle kaksi viidesosaa tutkituis- ta ja erittäin haasteelliseksi alle kymmenesosa. Sukupuolten välillä ei ilmennyt tilastolli- sesti merkitseviä eroja virastoasioinnin suhteen. Pojat kokivat hallitsevansa itsenäisen virastoasioimisen hieman paremmin kuin tytöt sekä toiminnan alkaessa, että päättyessä. Tukisuhteen aikana sekä poikien, että tyttöjen taidot kehittyivät myönteisesti. Pojat ko-

kivat toiminnan päättyessä kykenevänsä asioimaan itsenäisesti virastoissa hieman useammin kuin tytöt ja tytöt kokivat virastoasioimisen toisinaan haastavammaksi useammin kuin pojat. Toiminnan aikana tyttöjen osuus, jotka kokivat virastoasioimisen erittäin haastavaksi lasi 37:sta prosentista alle kymmeneen prosenttiin. Poikien vastaava osuus taas lasi 22:sta prosentista alle viiteen prosenttiin.

Opiskelusta ja työskentelystä suoriutumista on haastattelussa kartoitettu tarkentavalla kysymyksellä ”Onnistuuko opiskelu tai työnteko tällä hetkellä itsenäisesti vai kaipaatko siihen tsempparia?”. Kuten aiemmin jo kävi ilmi, yli puolet nuorista oli päätoimeltaan opiskelijoita ja alle kymmenesosa työssäkäyviä. Loput nuorista eivät toimintaan tulo-
hetkellä opiskelleet tai olleet työssä. Kuten taulukosta 9 voidaan havaita, toiminnan alkuvaiheessa hieman alle puolet tutkituista nuorista koki suoriutuvansa itsenäisesti opinnoista ja töiden hoitamisesta. Opintojen ja töiden hoitamisen erittäin haastavaksi koki lähes neljäsosa (23 %) tutkituista. Myös opinnoista ja työstä suoriutuminen kohentui toiminnan aikana. Toiminnan päättyessä yli puolet tutkituista koki selviytyvänsä näistä itsenäisesti. Vastaavasti niiden osuus, jotka kokivat opinnoista tai työstä suoriutumisen itselleen erittäin haastavaksi, oli toiminnan päättyessä enää alle kymmenesosa (9 %). Pojat kokivat selviytyvänsä opinnoista ja töiden hoitamisesta hieman tyttöjä paremmin. Tukisuhteen alussa pojista yli kaksi viidesosaa (43%) koki selviytyvänsä opiskeluista tai töistä itsenäisesti, kun taas tytöistä vastaava osuus oli noin viidesosa (23%). Toiminnan alussa tytöistä yli neljäsosa (26%) koki näistä selviytymisen itselleen erittäin haastavaksi, kun taas pojista vastaava osuus oli alle viidesosa (19%). Tukisuhteen aikana molempien taidot kuitenkin kohentuivat. Tukisuhteen päättyessä yli puolet sekä tytöistä, että pojista koki suoriutuvansa näistä itsenäisesti, joskin poikien osuus oli tyttöjä suurempi. Toiminnan päättyessä tytöistä 43 prosenttia koki opinnoista ja töistä suoriutumisen edelleen toisinaan haastavaksi. Poikien vastaava osuus toiminnan päättyessä oli yli 20 prosenttia vähemmän. Kuitenkin niiden tyttöjen osuus, jotka kokivat opinnoista ja työstä suoriutumisen erittäin haastavaksi, oli toiminnan aikana laskenut 26 prosentista alle kymmeneen prosenttiin.

8.4 RAHANKÄYTTÖ

Taloulosaaminen vaikuttaa merkittävästi arjenhallinnan sujuvuuteen. Kuluttaminen ja siihen liittyvät merkitykset ovat arjessa vahvasti läsnä. Aiempien tutkimusten perusteella on todettu, että vanhempien pitkäaikaisilla taloudellisilla ongelmilla ja vanhempien

koulutustasolla, on vaikutus sekä toimeentulo-ongelmien kokemukseen, että toimeentuloon myös yksilön tulevaisuudessa. Köyhyysriskin on myös todettu olevan erityisen suuri juuri alle 25-vuotiaiden, yksinasuvien keskuudessa. Tärkeimpiä tulonlähteitä nuorille ovat palkkatyö, opintoraha tai asumistuki, taloudellinen apu vanhemmilta tai muilta sukulaisilta, tilapäistyöt sekä työmarkkinatuki tai työttömän peruspäiväraha. (Myllyniemi 2016, 59–64.) Rahankäytön taitoja on raporteissa kartoitettu kolmen osa-alueen: rahankäytön suunnittelun, säästämisen ja laskujen verkkomaksamisen taitojen kautta.

Taulukko 10 Rahankäytön itsenäisen hoitamisen taidot (%).

	Toiminnan alussa			Toiminnan päättyessä		
	Pojat	Tytöt	Yhteensä	Pojat	Tytöt	Yhteensä
Rahankäytön suunnittelu	41	32	36	56	62	60
Säästäminen	27	39	34	36	55	47
Laskujen verkkomaksaminen	54	67	62	84	91	88

* Vertailuun on otettu mukaan ne nuoret, jotka vastasivat kunkin taidon kohdalla ”hallitsen itsenäisesti”.

Rahan käytön suunnittelua on kartoitettu tarkentavilla kysymyksillä ”osaatko budjetoida kuukausittaiset tulosi menojesi mukaisesti? Riittävätkö tulosi joka kuukaudelle?”. Tukisuhteen alussa noin kaksi viidesosaa (41%) koki rahankäytön suunnittelun itselleen toisinaan haastavaksi ja lähes neljäsosa (23%) erittäin haastavaksi. Alku- ja loppuraportin tuloksia vertailemalla, voidaan sanoa nuorten rahankäytön suunnittelun taitojen kohentuneen TUAS-toiminnan aikana. Toiminnan päättyessä yli puolet tutkituista koki hallitsevansa rahankäytön suunnittelemisen itsenäisesti. Toiminnan päättyessä enää muutama (4%) tutkituista koki, ettei kykene suunnittelemaan rahankäyttöään itsenäisesti. Sukupuolten välillä ei ilmennyt merkittäviä eroja rahankäytön suunnittelun suhteen. Toiminnan alussa pojat kokivat hallitsevansa itsenäisen rahankäytön suunnittelun hie- man paremmin kuin tytöt, mutta toiminnan päättyessä tilanne oli kääntynyt toisinpäin. Toiminnan päättyessä ei kuitenkaan yksikään pojista enää kokenut, ettei kykenisi suunnittelemaan rahankäyttöään itsenäisesti ja tytöistäkin vastaava osuus oli enää alle kymmenesosa.

Säästämisen taitoja kartoitettiin tarkentavilla kysymyksillä ”Osaatko tehdä tarvittavat ostoksesi mahdollisimman kannattavasti? Osaatko erottaa välttämättömät menot valinnaisista menoista? Haluaisitko säästää rahaa, mutta et tiedä miten?”. Tukisuhteen al-

kuvaiheessa noin kaksi viidesosaa nuorista koki säästämisen itselleen toisinaan haastavaksi ja erittäin haastavaksi sen koki lähes neljäsosa. Alku- ja loppuraportteja vertailemalla voidaan todeta, että toiminnan aikana myös nuorten säästämisen taidoissa tapahtui myönteistä kehitystä. Toiminnan päättyessä lähes puolet (47%) tutkituista koki pystyvänsä säästämään itsenäisesti. Myös niiden nuoren osuus, joille itsenäinen säästäminen tuntui erittäin haastavalta, laski alle kymmeneen prosenttiin. Sukupuolittainen vertailu osoitti, että tytöt kokivat hallitsevansa itsenäisen säästämisen hieman poikia paremmin. Toiminnan alkuvaiheessa pojat myös kokivat itsenäisen säästämisen erittäin vaikeaksi vähän useammin kuin tytöt. Tukisuhteen aikana itsenäisen säästämisen hallitsevien tyttöjen osuus kasvoi noin 39:stä prosentista noin 55 prosenttiin ja poikien taas 27:stä prosentista 36 prosenttiin. Niiden poikien osuus, jotka kokivat säästämisen itselleen erittäin haastavaksi, laski 27 prosentista kahdeksaan prosenttiin. Tyttöillä vastaava osuus taas laski noin 21 prosentista noin seitsemään prosenttiin.

Laskujen verkkomaksamisen taitoja kartoitettiin tarkentavilla kysymyksillä kuten ”Onko sinulla verkkopankkitunnukset? Oletko maksanut laskuja netissä aikaisemmin?”. Taulukon 10 perusteella voidaan sanoa, että nuoret hallitsivat suhteellisen hyvin laskujen maksamisen verkossa. Toiminnan alkuvaiheessa yli puolet tutkituista koki hallitsevansa laskujen verkkomaksamisen itsenäisesti. Toisinaan haastavaksi sen koki melkein neljäsosa, loput (14%) tutkituista kokivat laskujen maksamisen verkossa itselleen erittäin haastavaksi. Tukisuhteen päättyessä yli neljä viidesosaa nuorista kertoi hallitsevansa laskujen maksamisen verkossa. Toisinaan haastavaksi sen enää koki noin kymmenesosa ja erittäin haastavaksi vain murto-osa. Sukupuolten välillä ei ilmennyt merkittäviä eroja sukupuolten välillä. Tytöt hallitsivat itsenäisen laskujen maksamisen hieman paremmin kuin pojat sekä toiminnan alussa, että lopussa. Toiminnan päättyessä alle kymmenen prosenttia tytöistä koki laskujen verkkomaksamisen toisinaan haastavaksi ja pojistakin vastaava osuus oli alle 20 prosenttia. Toiminnan päättyessä yksikään pojista ei kokenut laskujen maksamista netissä enää itselleen erittäin haastavaksi. Tyttöjenkin vastaava osuus laski 14 prosentista noin kahteen prosenttiin.

Nuorten toimeentulo-ongelmat ja maksuvaikeudet voivat liittyä myös kulutustapoihin. Nuorisobarometrin (2016) mukaan nuoret, jotka kokivat itsensä muita useammin tuhla-reiksi tai heräteostelijoiksi, olivat jättäneet kuluneen vuoden aikana enemmän laskuja maksamatta kuin nuoret, jotka eivät kokeneet itseään heräteostelijoiksi. Taloudenhallin-

nan ongelmat, kuten laskujen maksamatta jättäminen, kulutusluottojen ottaminen ja maksuhäiriömerkinnät ovatkin osin yhteydessä kulutusasenteisiin. Vanhemmilta saata-vaan taloudelliseen tukeen tai toimeentulotukeen, turvaututtiin usein vasta pahojen vai-keuksien edessä. Taloudelliset ongelmat, kuten laskujen maksamatta jättäminen liittyy myös laajemmin arjenhallinnallisiin ongelmiin, kuten siivoamiseen tai päivärytmin yl-läpittämiseen. Kuten aiemmin liikuntaa ja harrastamista käsittelevässä luvussa 8.1 todet-tiin, taloudelliset ongelmat vaikuttavat myös harrastusten keskeyttämiseen ja yksinäi-syyden tunteen kokemukseen. (Myllyniemi 2016, 73.)

8.5 KODINHOITO

Kodinhoitoon liittyviä taitoja on raporteissa pyritty kartoittamaan kolmen eri osa-alueen kautta. Näitä osa-alueita olivat kodin siivous, pyykinpesu ja ruuanlaitto. Kodin siivouk-sen taitoja on kartoitettu tarkentavilla kysymyksillä ”Osaatko pitää kotisi suhteellisen siistinä? Kaipaako siivouksen aloittamiseksi tsempparia?”. Pyykinpesun taitoja on tarkennettu kysymyksillä ”Osaatko pestä pyykkiä? Osaatko käyttää pesutupaa? Kai-paatko pyykinpesuun tukea?”. Ruuanlaiton taitoja taas on selvitetty tarkentavilla kysy-myksillä ”Osaatko laittaa ruokaa? Teetkö ruokaa säännöllisesti? Haluaisitko oppia lisää ruuanlaitosta?”.

Taulukko 11 Kodinhoitoon liittyvät itsenäisen osaamisen taidot (%).

	Toiminnan alussa			Toiminnan päättyessä		
	Pojat	Tytöt	Yhteensä	Pojat	Tytöt	Yhteensä
Kodin siivous	70	56	62	72	71	72
Pyykinpesu	68	67	67	82	82	82
Ruuanlaitto	68	59	63	77	77	77

* Vertailuun on otettu mukaan ne nuoret, jotka vastasivat kunkin taidon kohdalla ”hallitsen itsenäisesti”.

Taulukon 11 perusteella voidaan kodinhoidon taitojen todeta olevan jo lähtökohtaisesti tutkituilla nuorilla melko hyvin hallussa. Suurin osa nuorista vastasi hallitsevan kunkin osa-alueen itsenäisesti jo tukisuhteen alkuvaiheessa. Näistä taidoista parhaiten alussa sujui pyykinpesu. Toiminnan aikana tapahtui kuitenkin positiivista kehitystä jokaisen taidon kohdalla. Niiden nuorten osuus, jotka kokivat hallitsevansa kodinhoidolliset as-

kareet itsenäisesti, kasvoi lähes jokaisen osa-alueen kohdalla yli kymmenen prosenttia. Niiden nuorten osuus, jotka kokivat kodinhoidon taidot itselleen erittäin haastavaksi, laski kunkin osa-alueen kohdalla alle kahden prosentin. Toiminnan päättyessä yksikään nuori ei kokenut enää ruuanlaittoa itselleen erittäin haastavaksi. Se, ettei nuori laita usein itse ruokaa, ei vielä kerro arjenhallinnan ongelmista. Siihen, ettei ruokaa tehdä itse, voi liittyä eri taustatekijöitä, kuten kiireinen elämäntilanne. Itsenäisen ruuan valmistamisen yhteydessä tulisikin tarkastella sitä, miten nuori itse kokee selviytyvänsä ruuanlaitosta. Aiemman tutkimuksen perusteella, kasautuviin arjenhallinnan ongelmiin on havaittu olevan yhteydessä samanaikainen ruuanlaiton tekemättömyys ja sen laittamisen osaamattomuus. (Myllyniemi 2016, 44–49.)

Sukupuolten väliset erot olivat melko pieniä jokaisella kodinhoidon taitojen osa-alueella. Kodinhoidon taidot näyttivät tulosten perusteella yleisesti ottaen olevan hyvin hallussa sekä pojilla että tytöillä. Yli puolet sekä tytöistä, että pojista koki hallitsevansa kodinhoidolliset taidot itsenäisesti niin toiminnan alkuvaiheessa kuin toiminnan päättyessäkin. Yksikään pojista ei enää toiminnan päättyessä kokenut, ettei selviytyisi itsenäisesti kodin siivouksesta tai ruuanlaitosta. Alle viisi prosenttia pojista koki, ettei toiminnan päättyessä selviytyisi itsenäisesti pyykinpesusta. Tytöistä taas yksikään ei enää toiminnan päättyessä kokenut, ettei selviytyisi itsenäisesti pyykinpesusta tai ruuanlaitosta. Alle kaksi prosenttia tytöistä koki kodin siivoukseen liittyvät taidot itselleen edelleen haastaviksi toiminnan päättyessä. Aiemmpaan tutkimukseen (Myllyniemi 2016) verrattuna tulokset ovat mielenkiintoisia, sillä aiemman tutkimuksen mukaan sukupuolten välillä ilmeni merkittäviä eroja erityisesti pyykinpesun ja siivouksen suhteen. Taustalla vaikuttavalla perheiden perinteisellä sukupuolittuneella työnjaolla on pyritty selittämään näitä sukupuolten välisiä eroja kodinhoidon taitojen osalta. Naiset käyttävät yhä enemmän aikaa kotitöihin kuin miehet, vaikka kotitöiden jakautuminen onkin tasoittunut sukupuolten välillä viime vuosikymmenten aikana. (Myllyniemi 2016, 24–26.)

9 PÄÄTELMÄT

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tavoitteena oli selvittää minkälaisissa tilanteissa ja minkä ohjaavan tahon toimesta nuoret tulevat toimintaan mukaan TUAS-toimintaan. Enemmistö TUAS-toiminnassa mukana olevista nuorista oli toimintaan tullessaan opiskelijoita. Suomalaisten nuorten opiskeluajat ovat pidentyneet aiempiin vuosikymmeniin nähden. Nuoret joutuvat jo varhaisessa vaiheessa tekemään suuria päätöksiä tulevaisuuden suhteen, esimerkiksi päättämään mitä haluavat tulevaisuudessa tehdä ja mille alalle lähteä. Opintojen aloittamiseen liittyy vahvasti myös itsenäistyminen, lapsuudenkodista pois muuttaminen ja itsenäisen asumisen aloittaminen. Opiskelupaikan perässä muutetaan usein myös uudelle paikkakunnalle. Turussa opiskelumahdollisuuksia on paljon, joka osaltaan voi vaikuttaa TUAS-toiminnassa mukana olevien opiskelijoiden suureen määrään. Opiskelupaikan valinta varhaisessa vaiheessa saattaa myös osoittautua myöhemmin epäsovivaksi, eikä ala vastaakaan omia intressejä. Tämä taas voi johtaa opiskelupaikan vaihtamiseen ja uusien opintojen aloittamiseen, mikä osaltaan pidentää koulutuksessa vietettyjen vuosien pituutta. Opiskelijoiden tukia on Suomessa pienennetty, mikä taas pakottaa osan opiskelijoista työskentelemään opintojen ohella. Työskentely saattaa edelleen hidastaa opintojen etenemistä ja pidentää opiskeluaikaa.

Toiseksi suurimman ryhmän muodostivat nuoret, jotka eivät toimintaan tullessaan opiskelleet tai olleet työelämässä. Opintojen ja työnteon sujuminen vaatii nuorilta itsenäistymistä. Mikäli itsenäistymisessä ilmenee ongelmia, vaikeutuu myös opiskeluiden ja työnteon jatkaminen. Työmarkkinoiden rakenteelliset muutokset voivat myös osaltaan vaikeuttaa työmarkkinoille pääsyä. Erityisen kriittisenä vaiheena onkin pidetty siirtymää opintojen päättämisen ja työelämässä aloittamisen välillä. Opiskeluiden keskeyttämisen varhaisessa vaiheessa on todettu lisäävän työttömyyden ja toimeentulo-ongelmien riskiä. Koulutusvaatimusten kasvaessa, alhaisen koulutustason omaavat nuoret ovat heikommassa asemassa työmarkkinoilla.

Työskentelevien nuorten osuus toiminnassa olevista nuorista oli pienin. Tätä tukevat edellä kuvatut asiat opiskeluajan pidentymisestä ja työmarkkinoille pääsemisen ongelmista. Työskenteleville nuorille ei myöskään ole vastaavia tahoja, jotka ohjaisivat ongelmien ilmetessä itsenäistymistä tukevien palveluiden piiriin. Toisin kuin työskentele-

viä nuoria, opiskelijoita toiminnan pariin ohjaa esimerkiksi oppilaitokset ja sosiaalitoimi niitä nuoria, jotka eivät työskentele tai opiskele. Tilastokeskuksen (2019) mukaan helmikuussa 2019 työttömiä nuoria Suomessa oli 59 000. Nuorten työttömyys oli kuitenkin laskenut edelliseen vuoteen verrattuna 1,5 prosenttia.

Toimintaan hakeutumisen syistä ei erottunut vahvasti yhtä yksittäistä tekijää. Arjenhallinnan ongelmat ja vaikea kotitilanne osoittautuivat suurimmiksi syiksi toimintaan hakeutumiselle. Nuoruudessa tärkeimmän sosiaalisen ympäristön muodostavat perhe ja ystävät. Vaikea kotitilanne ja kriisiytyneet lähisuhteet heikentävät nuoren sosiaalista turvaverkkoa. Itsenäistymisen ongelmiin on pyrittävä vastaamaan varhain, jotta ongelmat eivät pääsisi kasautumaan isommaksi ongelmavyöhdiksi. Merkittävästi eniten nuoria toimintaan ohjasivat eri julkisensektorin toimijat. Tutkielmassa erotin omaksi ryhmäkseen oppilaitosten kautta tulleet nuoret, sillä suuri osa TUAS-toiminnan nuorista oli toimintaan tullessaan päätoimisesti opiskelijoita. Vain kymmenesosa nuorista hakeutui toimintaa itsenäisesti tai läheisen aloitteesta. Toimintaan ohjaavien tahojen moninaisuus korostaa moniammatillisen yhteistyön merkitystä. Eri toimijoiden välinen yhteistyö ja tiedonkulku on tärkeää nuoren asioiden kokonaisvaltaisen hoitamisen edistämiseksi.

Toisen tutkimuskysymykseni avulla pyrin selvittämään, miten TUAS-toiminnassa mukana oleminen vaikutti nuoren asumistilanteeseen ja itsenäistymiseen. Tukisuhteen alkuvaiheessa nuoret jakautuivat asumistilanteeltaan melko tasaisesti niihin, jotka asuivat itsenäisesti ja niihin, jotka eivät vielä asuneet itsenäisesti. Toiminnan päättyessä yli puolet (66%) tutkituista nuorista asui itsenäisesti. Vain murto-osalla (4%) oli toiminnan päättyessä ilmennyt asumisen ongelmia. Osa nuorista ei kyennyt sitoutumaan toimintaan tai kokenut itsenäistymistä tukevalla toiminnalle tarvetta. Tämä pitää ottaa huomioon tuloksia tulkittaessa. Näiden 23 nuoren kohdalla toiminta ei päättynyt suunnitellusti, eikä ajankohtaista tietoa asumistilanteesta toiminnan päättyessä ole pystytty keräämään. Nuorten sitoutumiseen vaikuttavat monet tekijät. Nuorilla saattaa olla halu sitoutua toimintaan, mutta eivät esimerkiksi mielenterveys- tai päihdeongelmien takia siihen kuitenkaan kykene. Tulosten perusteella voidaan kuitenkin sanoa, että TUAS-toiminnassa mukana oleminen on vaikuttanut myönteisesti nuorten asumistilanteeseen ja edistänyt nuorten itsenäistä asumista.

Toimintaan tulleista nuorista lähes 13 prosenttia oli asunnottomia. Huomion arvoista oli, että asunnottomina toimintaan tulleista nuorista kolme neljäsosaa oli poikia. Asunnottomina toimintaan tulleet nuoret tulivat toimintaan useimmiten sosiaalitoimiston ja nuorisopalveluiden kautta. Asunnottomina toimintaan tulleet nuoret jakautuivat opiskelijoihin ja niihin, jotka eivät opiskelleet tai työskennelleet. Kuitenkaan yksikään asunnottomina toimintaan tulleista nuorista ei tullut toimintaan oppilaitosten ohjaamina. Tämä herättää kysymyksen siitä, missä määrin oppilaitoksissa tunnustetaan nuorten koulun ulkopuolisia ongelmia. Toisaalta tähän saattaa vaikuttaa myös oppilaitoksissa työskentelevien tietämys TUAS-toiminnasta. Asunnottomina toimintaan tulleiden asumistilanne kehittyi TUAS-toiminnan aikana myönteisesti. Yhteensä kymmenen 12:sta asunnottomana toimintaan tulleesta sai TUAS-toiminnan avulla asunnon.

Noin puolet tutkituista tukisuhteista päättyi siihen, että tuen tarve itsenäistymistä tukeviin palveluihin päättyi. Tästä joukosta kuitenkin noin puolet ohjattiin edelleen muihin kuin itsenäistymistä tukevien palveluiden piiriin. Kun tarve itsenäistä asumista tukeviin palveluihin päättyy, voi esiin nousta uusia tuen tarpeita, kuten mielenterveysongelmia tai opinnoista suoriutumisen haasteita. Tästä johtuen moni nuori on ohjattu TUAS-toiminnan päättyessä muihin kuin itsenäistä asumista tukevien palveluiden piiriin. Noin neljäsosa (27%) ei kyennyt sitoutumaan toimintaan tai kokenut tarvetta tuelle ja toiminta päättyi näin ollen nuoren aloitteesta. Toiminta on vapaaehtoista myös nuorille. Vapaaehtoisen auttamistyön haasteena onkin pidetty sitä, että kynnys toiminnan päättämiseksi on matala. Jatkotutkimuksen kannalta olisinkin mielenkiintoista selvittää, miten nuorten kykyä sitoutua toimintaan voitaisiin edistää. Tämä olisi tärkeää etenkin niiden nuorten kohdalla, jotka eivät kykene sitoutumaan toimintaan, vaikka elämäntilanteensa puolesta olisivatkin itsenäistymistä ja asumista tukevien palveluiden kohderyhmää.

Kolmas tutkimuskysymykseneni pyrki selvittämään, miten TUAS-toiminnalla voidaan vahvistaa nuorten itsenäistymistaitoja. Alku- ja loppuraporttien vertailun perusteella voidaan todeta, että TUAS-toiminnalla on nuoren itsenäistymistaitoja edistävä vaikutus. Haastavimmiksi osoittautui säännöllinen liikunta ja harrastaminen, avun hakeminen ja paperiasioiden hoitaminen. Vain näiden osa-alueiden kohdalla osa-alueen itsenäisesti hallitsevien nuorten osuus ei ollut kasvanut suurimmaksi ryhmäksi. Toisin näilläkin osa-alueilla kehitys oli positiivista, eritoten paperiasioiden hoitamisen ja virastoasioimisen kohdalla. Osa-alueen erittäin haastavaksi itselleen kokevien nuorten osuus pieneni jo-

kaisen osa-alueen kohdalla, vaikkakin osa-alueen toisinaan haastavaksi kokevien osuus pysyi edelleen suurimpana ryhmänä. Melko haastaviksi osoittautuivat myös oma-aloitteisuus, asiapuheluiden tekeminen, virastoasiointi ja opinnoista ja töistä suoriutuminen itsenäisesti. Nuorten arjenhallinnan taitoja on aiemmin vuonna 2015 selvitetty Nuorisobarometrissä (vrt. Myllyniemi 2016, 24-26). Tutkimukseni tulokset yhtenivät Nuorisobarometrin tulosten kanssa pitkälti. Enemmistö nuorista koki hallitsevansa hyvin tai erittäin hyvin ruuanlaitosta ja terveydestä huolehtimisesta. Molemmat tutkimukset antoivat viitteitä, että heikoimmin nuoret kokevat selviytyvänsä virallisten asioiden hoitamisesta. Tutkimukseni tulokset kuitenkin erosivat barometrin tuloksissa kodinhoidon taitojen osalta. Tutkimukseni perusteella sukupuolten välillä ei ilmennyt merkittäviä eroja kodinhoidon taitojen hallitsemisen suhteen, toisin kuin Nuorisobarometri.

Arjenhallinnan taidoille voidaan hakea selitystä myös yksilön ympäristöstä. Esimerkiksi koulutustasolla on todettu olevan yhteys arjentaitoihin, korkeamman koulutustason selviytyivät arjenhallinnasta paremmin. Myös lapsuudenkodin ongelmilla on todettu olevan yhteydessä arjenhallinnan vaikeuksiin, erityisesti silloin, jos lapsuudenkodissa ilmeni ongelmia melko paljon tai paljon. Vanhempien alkoholi-ongelmat, toimeentulo-ongelmat ja pitkään jatkunut työttömyys vaikuttavat nuoren arjenhallinnan taitoihin negatiivisesti. (Myllyniemi 2016, 22–26.)

Arjenhallinnalla on yhteys myös luottamukseen omasta pärjäämisestä ja tyytyväisyydestä elämään. Luottamus hyvän elämän toteutumiseen ja usko tulevaisuuteen olivat vahvasti yhteydessä elämään tyytyväisyyden ja pärjäämisen kanssa, eritoten hyvinvoinnin matalimmilla tasoilla. Nuorisobarometrissä (2015) käy ilmi, että nuoret, jotka kokivat omat arjenhallinnan taitonsa hyväksi, olivat myös tyytyväisempiä elämään ja omassa elämässä pärjäämiseen, kuin nuoret, jotka kokivat arjenhallinnan taitojensa olevan puutteelliset. (Myllyniemi 2016, 87–92.)

Sosiaali- ja terveystalveluiden uudistuksen on pelätty korostavan terveystalveluita sosiaalitalveluiden kustannuksella. Uudistuksen on pelätty myös vaarantavan nuorille tarkoitettujen talveluiden järjestämistä sekä järjestöjen toiminnan jatkuvuutta, jos vastuu sosiaali- ja terveystalveluiden järjestämisestä siirtyy maakunnille. (Peltosalmi ym. 2018, 127.) Syrjäytymisuhanalaisten nuorten tavoittaminen vaatii talvelujärjestelmältä

joustavuutta ja yhteistyökykyä. Ei voida yksinomaan luottaa siihen, että jokaisella nuorella olisi riittävät resurssit ja voimavarat hakeutua itsenäisesti heille tarkoitettujen tuki- ja neuvontapalveluiden pariin. Syrjäytymisuhkaan liittyy passivoitumista, mikä korostaa etsivän työn tärkeyttä. Syrjäytymistä ehkäisevien palveluiden haasteita on monia. Ensimmäkin pitäisi löytää keinoja syrjäytymisen vähentämiseksi, supistaa opintonsa keskeyttäneiden nuorten määrää, tukea koulupudokkaita, nopeuttaa siirtymistä työelämään ja kehittää päihde- ja terveystalvelujen tarjontaa. Toiseksi palvelujärjestelmän kustannukset tulisi pitää kohtuullisina, korostaa kustannustehokkuutta, ehkäistä eriarvoisuutta ja lisätä oikeudenmukaisuutta. Palvelujärjestelmän tulee sopeutua yhteiskunnan muutoksiin ja muuttuviin tarpeisiin ja kannustettava yksilöitä itsenäiseen vastuunottamiseen. Palvelujärjestelmän eri toimijoiden on myös kyettävä toimimaan yhdessä. (Välimäki 2007, 24–26.)

Siirtymä aikuisuuteen on muuttunut ja kehittynyt viimeisten vuosikymmenten aikana merkittävästi ja nopeasti. Aikuisuuden määritelmä on muuttunut ja siirtymän kesto on pidentynyt suhteessa aiempiin vuosiin. Muuttuva yhteiskunta luo uudenlaisia haasteita nuorille aikuisille. Aikuistumisen muuttuessa tulisi myös yhteiskunnallisten instituutioiden pystyä vastaamaan nuorten aikuisten tarpeiden mukaan, jotta siirtymää aikuisuuteen voitaisiin tukea paremmin. Tutkimukseni tulosten perusteella voidaan sanoa, että TUAS-toiminnalla on ollut itsenäistymistä ja itsenäistä asumista edistävä vaikutus. TUAS-toiminnassa mukana olleiden nuorten itsenäinen asuminen on edistynyt toiminnassa olon aikana ja nuorten itsenäistymistaidot ovat kehittyneet myönteisesti.

LÄHTEET

- Aassve, Arnstein & Iacovou, Maria & Mencarini, Letizia (2006) Youth Poverty and Transition to Adulthood in Europe. *Demographic Research* 15: 21-50.
<https://www.demographic-research.org/volumes/vol15/2/15-2.pdf> Luettu 1.12.2018.
- Alasuutari, Pertti (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino. E-kirja.
- Anders, Lesley (2012) *Designing & doing surveys research*. London: SAGE
- Bamming, Ruth (2017) *Etsivä nuorisotyö 2016*. Valtakunnallisen etsivän nuorisotyön kyselyn tulokset. Vaasa: Aluehallintovirasto
- European Community Commission (2001) *European Commission White Paper: A new impetus for European youth*. Brussels: Commission of the European Communities
- Hakala, Juha (2015) *Uusi Graduopas: melkein maisterin entistä ehompi niksikirja*. Helsinki: Gaudeamus
- Helskyaho, Raine & Ohisalo, Maria & Turunen, Saija (2018) *Asunnottomat 2019*. Selvitys 3/2019. Lahti: Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus [file:///Users/iratommila/Downloads/Asunnottomuus_2017_ARAn_selvitys2_2018%20\(1\).pdf](file:///Users/iratommila/Downloads/Asunnottomuus_2017_ARAn_selvitys2_2018%20(1).pdf) Luettu 29.5.2019.
- Hokkila, Kirsi (2017) *Hiljaiset huolenkantajat*. *Lähellä-lehti* 4/2017. Omaishoitajaliitto. [online]. <http://epaper.fi/read/4037/mXGApSVu> Luettu 1.12.2018
- Ilmarinen, Katja & Kauppinen, Timo M. (2018) *Pienituloisuus ennen ja jälkeen asumiskustannuksia – alueellinen näkökulma*. *Yhteiskuntapolitiikka*: 1 [online]. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136018/YP1801_Ilmarinen%26Kauppinen.pdf?sequence=1 Luettu 1.8.2018
- Isoherranen, Kaarina (2008) *Yhteistyön uusi haaste – moniammatillinen yhteistyö*. Teoksessa Isoherranen, Kaarina & Rekola, Leena & Nurminen, Raija (2008) *Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö*. Helsinki: WSOY

- Isoniemi, Henna (2017) European country clusters of transition to adulthood. Väitöskirja. Turku: Turun Yliopisto
- Jokinen, Sanna-Mari & Malinen, Jyrki & Numminen, Paula & Peltö-Huikko, Antti & Tarvainen, Tom (toim.) (2016) Olisinpä kotona – nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisyhankkeen 2012-2015 tuotokset ja opit. Nuorisotasuntoliitto ry. [online]. http://www.nal.fi/wp-content/uploads/2016/02/NAL_Olisinpa_kotona_p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6julkaisu_E-versio.pdf
Luettu 20.11.2018
- Kaakinen, Juha (2012) Pitkääikäisasunnottomuuden vähentämishankkeen 2008-2011. Loppuraportti. Ympäristöhallinto. [online] http://asuntoensin.fi/assets/files/2016/08/PAAVO_I_loppuraportti_J_Kaakinen_2012.pdf Luettu 19.11.2018
- Karppinen, Jari (2017) Varmista asumisen turva! Asunnottomuuden ennaltaehkäisytoimenpideohjelman (AUNE) väliraportti. Ympäristöministeriö. [online] <https://asuntoensin.fi/assets/files/2018/06/AUNE-v%C3%A4liraportti-29.5.2018.pdf> Luettu 22.11.2018
- Karppinen, Jari & Fredriksson, Peter (2016) Pitkääikäisasunnottomuuden vähentämishankkeen 2012-2015. Loppuraportti. Ympäristöministeriö. [online] http://asuntoensin.fi/assets/files/2016/10/Paavo_2_loppuraportti.pdf Luettu 19.11.2018
- Kauppinen, Timo M. & Hannikainen-Ingman, Katri & Sallila, Seppo & Viitanen, Veera (2015) Pienituloisten asuinolot. Työpäpaperi 22/2015. Tampere: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. [online] https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129573/URN_ISBN_978-952-302-541-7.pdf?sequence=1 Luettu 16.06.2018
- Korvela, Pirjo (2014) Arjen rakentumisen ja rytmien kokoavaa tarkastelua. Teoksessa Korvela, Pirjo & Tuomi-Gröhn, Terttu (2014, toim.) Arjen rakentuminen ja rytmit perhe-elämän käännekohtissa. Helsinki: Kuluttajatutkimuksen kirjoja 9. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153029/14%20Korvela.pdf?sequence=14> Luettu 7.4.2019

Kupari, Tiina (2011) Omaa kotia etsimässä. Nuorten asuminen 2010. Helsinki: Ympäristöministeriö

Kvantimotov (2019) Ristiintaulukointi. Verkkojulkaisu.

<https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/ristiintaulukointi/ristiintaulukointi.html#merkitsevyys> Luettu 2.4.2019.

Laimio, Anne & Välimäki, Sirpa (2011) Vapaaehtoistoiminta kehittyä. Jyväskylä: Keski-Suomen Sosiaaliturvayhdistys. [online].

http://www.kssotu.fi/versova/media/Vapehttoim_KEHITTY.pdf Luettu 22.11.2018

Laki lapsen elatuksesta 704/1975. Finlex. [online].

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1975/19750704> Luettu 07.08.2018

Laki saatavien perinnästä 513/1999. Finlex. [online].

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990513> Luettu 10.08.2018

Lehtonen, Leena & Salonen, Jari (2008) Asunnottomuuden monet kasvot. Ympäristöministeriö 3/2008. Helsinki: Ympäristöministeriö

Leu, Agnes & Frech, Marianne & Wepf, Hannah & Sempik, Joe & Joseph, Steven & Helbling, Laura & Moser, Urs & Becker, Saul & Jung, Corinna (2018). Counting Young Carers in Switzerland – A Study of Prevalence. Children & Society. [online]. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/chso.12296> Luettu 1.12.2018

Lundbom, Pia & Herranen, Jatta (toim.) (2011) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: Humanistinen Ammattikorkeakoulu

Majamaa, Karoliina & Rantala, Kati (2016) Nuorten aikuisten velat, velkaongelmat ja keinot talouden tasapainottamiseksi. Katsauksia 16/2016. Helsingin Yliopisto: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti

Majamaa, Karoliina & Sarasoja, Laura & Rantala, Kati (2017) Viime vuosien muutokset vakavissa velkaongelmissa. Analyysi velkomustuomioista. Yhteiskuntapolitiikka: 82. [online].

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135270/YP1706_Majamaaym.pdf?sequence=3&isAllowed=y Luettu 24.07.2018

Mehtonen, Tuija (2011) Sosiaalisen vahvistamisen osaaminen. Teoksessa Lundbom, Pia & Herranen, Jatta (toim.) (2011) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: Humanistinen Ammattikorkeakoulu

Myllyniemi, Sami (2016 toim.) Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. Helsinki: Grano Multiprint Oy.

Näätänen, Ari-Matti & Londén, Pia & Peltosalmi, Juha (2017) Sosiaalibarometri 2017. Helsinki: SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Nuorisolaki 1285/2016. Finlex. [online].

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285> Luettu 24.07.2018

Nuotio, Jaakko & Miettinen, Maija (2011) Tukihenkilötoiminta sosiaalisen vahvistamisen menetelmänä. Teoksessa Lundbom, Pia & Herranen, Jatta (toim.) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 191-203

Nurmi, Jari-Erik & Ahonen, Timo & Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto (2014) Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-Kustannus

Peltosalmi, Juha & Eronen, Anne & Litmanen, Tapio & Londén, Pia & Näätänen, Ari-Matti & Ruuskanen, Petri & Selander, Kirsikka (2018): Järjestöbarometri 2018. Helsinki: SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry.

Perustuslaki 731/1999. Finlex. [online].

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> Luettu 09.08.2018

Pessi, Anne Birgitta & Oravasaari, Tomi (2010) Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. Helsinki: Raha-automaattiyhdistys [online].

<http://www.kansalaisareena.fi/RAYraportti23.pdf> Luettu 22.11.2018.

- Pylkkänen, Sanna (2011) Nuorisoerityinen ehkäisevä päihdetyö – askel 2010-luvun päihdekasvatukseen. Teosessa Lundbom, Pia & Herranen, Jatta (toim.) (2011) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: Humanistinen Ammattikorkeakoulu
- Raitsalo, Raimo (1995) Elämänhallinta sosiaalipolitiikan tavoitteena. Helsinki: Kansaneläkelaitos. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia.
- Rautiainen, Markku (2011) Nuorten asumisen sisältöpalvelut sosiaalisena vahvistamisena ja psykososiaalisena työnä. Teoksessa Lundbom, Pia & Herranen, Jatta (toim.) (2011) Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Helsinki: Humanistinen Ammattikorkeakoulu
- Rönkä, Anna & Sallinen, Marjukka (2008) Murrosikäisten perhesuhteet: muutoksia ja jännitteitä. Teoksessa Sevón, Eija (toim.) & Notko Marianne (2008) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Gaudeamus
- Rossi, Peter & Freeman, Howard & Lipsey, Mark (1999) Evaluation. A systematic approach. California: Sage publications
- Saari, Juho (2015) Huono-osaiset – Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Tallinna: Gaudeamus
- Sevón, Eija (toim.) & Notko, Marianne (2008) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Gaudeamus
- Settersten Jr, Richard A. & Ray, Barbara (2010) "What's going on with young people today? The long and twisting path to adulthood." The future of children. Vol.20(1)
- Shanahan, Michael & Porfeli, Erik & Mortimer, Jeylan & Erickson, Lance (2005) Subjective Age Identity and the Transition to Adulthood. When Do Adolescents Become Adults? Teoksessa Settersten, Richard & Furstenberg, Frank & Rumbaut, Rubén (toim. 2005) On the Frontier of Adulthood. Theory, Research and Public Policy. Chicago: The University of Chicago.

- Sistonen, Laura (2017) Tuhansien murheellisten lainojen maa? Nuorten velkaantumisen laajuus, siihen johtaneet syyt ja vanhempien taloudellisen avun laajuus. Pro gradu-tutkielma. Turku: Turun Yliopisto
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Koulutuksen keskeyttäminen [verkkójulkaisu]. ISSN=1798-9280. 2017. Helsinki: Tilastokeskus. Luettu 1.4.2019
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkójulkaisu]. ISSN=1798-7830. Helmikuu 2019. Helsinki: Tilastokeskus. Luettu 31.3.2019.
- Turun Kaupunkilähetys Ry (2017) Jatkohakemus: Kohdennettu toiminta-avustus. Turku: Turun Kaupunkilähetys ry
- Uhinki, Ritva & Uhinki, Ailo (2011) Anna nuorelle tulevaisuus – Ettei kukaan syrjäydy. Turun Lapsi- ja nuorisotutkimuskeskuksen julkaisuja 2/2011. Turku: Turun Yliopisto
- Välimäki, Kari (2007) Nuorelle turvattava erilaiset aikuistumisen polut. Teoksessa: Tarvainen, Tom & Pietiläinen, Ville & Kuure, Tapio (toim.) (2007) Nuoret eivät odota. Palvelurakenteen muutos nyt. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:61. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö
- Valtioneuvoston kanslia (2015) Ratkaisujen Suomi: Puolivälin tarkistus. Hallituksen toimintasuunnitelma vuosille 2017-2019.
- Varantola, Krista & Launis, Veikko & Helin, Markku & Spoof, Sanna Kaisa & Jäppinen, Sanna (2013) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
- Viitanen, Veera (2015) Nuoret asunnottomat Suomessa. Teoksessa Kilpeläinen, Päivi & Kostiainen, Eeva & Laakso, Seppo (2015) Toiveet ja todellisuus – Nuorten asuminen 2014. Suomen Ympäristö 2/2015. Helsinki: Ympäristöministeriö
- Vilka, Hanna (2007) Tutki ja mittaa: Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi
- Y-Säätiö (2017) A Home of Your Own: Housing First and ending homelessness in Finland. Keuruu: Otava Book Printing Ltd

LIITTEET

Liite 1. Itsenäisen asumisen taidot -lomake

Tukenasi.fi
Työmme on yhdistää ihmisiä ja kampittaa yksinäisyys.

ITSENÄISEN ASUMISEN TAIDOT

Nimi: _____ Pvmäärä: _____

Itsestä huolehtiminen ja sosiaaliset taidot	Hallitsen itsenäisesti	Toisinaan haastavaa	En hallitse	Toivon tukihenkilön tukea
Terveystä huolehtiminen				
Riittävä uni/nukkuminen				
Päivärytmin ylläpitäminen				
Säännöllinen liikunta				
Hygienia				
Yksinäisyyden sieto				
Sosiaaliset tilanteet				
Kaverisuhteet ja ystäväystyminen				
Itsesuojelu				
Päihteiden käyttö				
Harrastaminen				
Omaaloitteisuus				
Täsmällisyys				
Sääntöjen noudattaminen				

Ympäristön hahmotus				
Avun hakeminen				

Asioiden hoitaminen	Hallitsen itsenäisesti	Toisinaan haastavaa	En hallitse	Toivon tukihenkilön tukea
Paperiasiat				
Asiapuhelut				
Virastoasiointi				
Opiskelu/työnteko				

Rahankäyttö	Hallitsen itsenäisesti	Toisinaan haastavaa	En hallitse	Toivon tukihenkilön tukea
Rahankäytön suunnittelu				
Säästäminen				
Laskujen maksu netissä				

Kodin hoito	Hallitsen itsenäisesti	Toisinaan haastavaa	En hallitse	Toivon tukihenkilön tukea
Kodin siivous				
Pyykinpesu				
Ruuanlaitto				